रातो खबर

साप्ताहिक

Ratokhabar weekly

वर्ष ४, अङ्क २३, पूर्णाङ्क १६९ | २०७५ मङ्सिर १९ गते बुधबार | Wednesday, 5 Dec 2018 | www.eratokhabar.com | मूल्य रु. १०

सङ्गठनमा नरहेको जानकारी

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका पोलिटब्युरो सदस्य तथा जबस इन्चार्ज जीवन्तले शनिबार विज्ञप्ति जारी गर्दै जनस्वास्थ्यकर्मी महासङ्घको हालै भएको राष्ट्रिय भेलाले टीका कँडेलको अध्यक्षतामा गठन गरेको समिति नै आधिकारिक रहेको जनाएका छन् । उनले प्रमोद योगी चिरञ्जीवीलाई सङ्गठनको नीतिविपरीत काम गरेकाले कारबाही गरिएको पनि जनाएका छन् । उनलाई कारबाही गरिएकाले उनीसँग सङ्गठनको नामबाट कुनै कामकारबाही नगर्न सम्बन्धित पक्षलाई आग्रह पनि गरेका छन् । साथै स्वास्थ्यसम्बन्धी साधारण शाखाका इन्चार्ज निराजनलाई पार्टीले अन्यत्र जिम्मा दिइएको पनि विज्ञप्तिमा जनाइएको छ ।

'वैज्ञानिक समाजवाद जनताको उत्तम व्यवस्था'

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका स्थायी समिति सदस्य तथा मध्यकेन्द्रीय कमान्ड इन्चार्ज सुदर्शनले केही मुठीभर मानिसको हातमा रहेको वर्तमान राज्यसत्ता गरिब किसानहरूको हातमा आएपछि मात्र सबैप्रकारका समस्या समाधान हुने बताएका छन् ।

आफ्नो पार्टीले अघि सारेको अवधारणा एकीकृत जनक्रान्तिको माध्यमबाट सर्वहारा गरिब किसानहरूको सत्ता वैज्ञानिक समाजवाद स्थापना हुने उनले बताए । अखिल नेपाल किसान सङ्घ (क्रान्तिकारी) को शनिबार काठमाडौंमा सम्पन्न तेस्रो राष्ट्रिय भेलाको उद्घाटन गर्दै नेता सुदर्शनले यस्तो बताएका हुन् ।

सरकार र नेकपाबीचको वार्ताप्रक्रिया अन्योलमा परिरहेको बेला नेता सुदर्शनले आफ्नो पार्टीलाई सरकारका तर्फबाट वार्तासम्बन्धी कुनै आधिकारिक जानकारी प्राप्त नभएको प्रस्ट पारे । उनले भने, 'हामी वार्ताका विरोधी होइनौं । लामो समयदेखि वार्ताप्रक्रियाबाटै आएका हौं तर सरकारी पक्षबाट वार्तासम्बन्धी प्रस्ट र आधिकारिक धारणा केही पनि नआएको बेला हामीले वार्ताका बारेमा केही सोचिरहेका छैनौं ।'

किसान सङ्घको भेलाले राजु कार्की संयोजक रहेको ४५ सदस्यीय सम्मेलन आयोजक समिति गठन गरेको छ । साथै भेलाले किसान

... बाँकी पृष्ठ ८ मा

निर्मला पन्तका पक्षमा नेकपाद्वारा देशैभर प्रदर्शन

अपराधीहरूलाई पार्टीले कारबाही गर्ने उद्घोष

■ अम्बिका चन्द/काठमाडौं

बलात्कारपछि हत्या गरिएकी कञ्चनपुरकी १३ वर्षीया बालिका निर्मला पन्तका हत्यारा पत्ता लगाउन र उनको परिवारलाई न्याय दिलाउनुपर्ने मागसहित नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले १६ गते देशैभर प्रदर्शन गरेको छ । निर्मला पन्तको हत्यामा संलग्नलाई कारबाही गर्न माग गर्दै काठमाडौंलगायत देशैभर प्रदर्शन गरिएको छ ।

बहुचर्चित निर्मलाकाण्ड राष्ट्रिय मात्र नभई अन्तर्राष्ट्रियकरण हुँदै गरेको बेला निर्मलाका हत्यारालाई सरकारी निकायबाटै संरक्षण गरिएको विषयले चर्चा पाउने गरेको छ । सर्वाधिक चासोका साथ हेरिएको उक्त घटना दिनप्रतिदिन रहस्यमय बन्दै गएपछि सर्वत्र चिन्ता व्यक्त गरिएको छ । दोषीमाथि कडा कारबाही गर्नुको सट्टा सरकार उदासीन बनेको भन्दै नेकपाले विभिन्न खालका आन्दोलन गर्दै आएको छ । निर्मला पन्तको परिवारलाई न्यायका पक्षमा गरिएको आन्दोलनमा हजारौं मानिसले स्वस्फूर्त रूपमा सहभागिता देखाइरहेका छन् ।

नेकपाले देशका मुख्य सहर काठमाडौं पोखरा, बुटवल, दाङ, कैलाली, कञ्चनपुर, चितवन, रामेछाप, सिन्धुली, झापा, विराटनगर, ताप्लेजुङ,

पाँचथर, इलामलगायत देशैभर प्रदर्शन गरिएको छ । प्रदर्शनपछि आयोजित सभाहरूमा सम्बोधन गर्ने वक्ताले निर्मलाका हत्याराहरूलाई तत्काल कारबाही गर्न माग गरेका छन् । काठमाडौंको शान्तिवाटिकामा आयोजना गरिएको सभालाई अखिल नेपाल महिला सङ्घ (क्रान्तिकारी) की केन्द्रीय अध्यक्ष तथा नेकपाकी केन्द्रीय सदस्य बन्धु चन्द, नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका केन्द्रीय सदस्य आजाद केसी र अखिल (क्रान्तिकारी) का केन्द्रीय अध्यक्ष चिरञ्जीवी ढकालले सम्बोधन गरेका थिए । वक्ताहरूले यथाशीघ्र निर्मला पन्तका हत्याराहरूलाई कारबाही गर्न सरकारसँग माग गरे ।

यसैगरी निर्मला हत्याकाण्डको विरोधमा उनको गृहजिल्ला कञ्चनपुरको महेन्द्रनगरमा बृहत् प्रदर्शन गरिएको छ । प्रदर्शनपछि आयोजना गरिएको सभालाई सम्बोधन गर्दै नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका पोलिटब्युरो सदस्य ओमप्रकाश पुनले निर्मला पन्तको हत्याको छानबिन नहुनु लज्जाको विषय भएको बताए । पुनले न्यायका पक्षमा सुरु गरिएको अभियानमा साथ दिन सबैलाई आग्रह गरे । साथै उनले जनताको समर्थन पाए आफ्नो पार्टीको जनसरकारले उक्त घटनाको छानबिन गर्ने बताए । यस्तै सभामा बोल्ने मानवअधिकारका प्रतिनिधिहरूले हत्याकाण्डको छानबिन प्रभावित गर्न जानाजान प्रमाण नष्ट गरिएको बताए । उनीहरूले पानीपुरी र चटपटे बेच्ने गरिब निमुखा जनताकी चेली बलात्कृत हुँदा हत्यारालाई कारबाही गर्नुको सट्टा सरकार दमनमा उत्रिएर निरङ्कुशताको अभ्यास गरेको बताए । एउटा हत्यारा पत्ता लगाउन नसक्ने सरकारले नयाँ युगको सुरुआत गर्छु भन्दै पोलपोलमा प्रधानमन्त्रीको फोटो झुन्ड्याउनु नाटक मात्र भएको उनीहरूले बताए ।

निर्मला पन्तको न्यायका लागि जनप्रदर्शन भइरहेको बेला दाङ र बारामा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका नेता-कार्यकर्तालाई प्रहरीले गिरफ्तार गरेको छ । न्यायका पक्षमा शान्तिपूर्ण कार्यक्रम गरिरहेका नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका नेता-कार्यकर्ताहरूलाई पक्राउ गरिएको हो ।

यसैबीच नेकपाको पूर्वी कमान्डअन्तर्गतका विभिन्न ठाउँमा पनि प्रदर्शन

... बाँकी पृष्ठ ७ मा

सुकुमबासी उठाउनेलाई सख्त कारबाही गर्ने चेतावनी

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले पार्टीले कब्जा गरी राष्ट्रियकरण गरेको जमिन जमिनदारसँग मिलेर बिक्रीवितरण गर्ने र भूमिहीन किसान तथा सुकुमबासीहरूलाई उठीबास गर्ने, जमिन खरिद गर्ने व्यक्तिहरूलाई अनिश्चितता र आर्थिक समस्यामा धकेल्ने काममा लागेका व्यक्ति, सङ्घसंस्था, व्यवसायी, दलाल, भूमाफिया तथा कमिसनखोरमाथि सख्त कारबाही गर्ने चेतावनी दिएको छ ।

नेकपाका स्थायी समिति सदस्य तथा पश्चिम कमान्ड इन्चार्ज धर्मेन्द्र बास्तोलाले सोमबार विज्ञप्ति निकालेर उक्त चेतावनी दिएका हुन् । वक्तव्यमा भनिएको छ, 'यो अभियान चलिरहँदा देशका कैलाली, कञ्चनपुर, बर्दिया, बाँके, चितवन, काठमाडौंलगायत भागहरूमा खोसिएका जमिनहरू जमिनदारसँग मिलोमतो गरी बिक्रीवितरण गर्ने प्रक्रियामा दलालहरू लागेको पाइएको छ । कैलालीको हरैयामा सुकुमबासी बसेको जमिनलगायत विभिन्न स्थानमा किसानहरू उठाउने, भगाउने, घरटहरा तोडफोड गर्ने, बसेका परिवार हरूमा प्रताडना गर्ने, बलात्कार, चोरी तथा डकैती गर्ने, धम्की दिने काम केही मानिसबाट भइरहेको पाइएको छ । जमिन कब्जामा परेका जमिनदारहरूले भित्रभित्रै जमिन बिक्री गर्ने र पुरानो प्रतिक्रियावादी सत्तालाई निरन्तरता दिने मात्र होइन, आफ्नो सम्पत्तिमाथि असुरक्षा र अनिश्चितता पैदा गर्ने, जनतासँग मुठभेट गर्ने व्यवहार भएको पाइएको छ । यसप्रकारको दलालीमा, दलालहरू, भूमाफियालगायत पूर्वनेकपा (माओवादीकेन्द्र) सँग सम्बन्धित कतिपय व्यक्ति र व्यापारीहरू पनि संलग्न भएको पाइएको छ । कतिपय स्थानमा हाम्रो पार्टीका केही नेता र कार्यकर्ताहरूको नाम जोडेर भ्रामक प्रचारबाजी गर्ने गरेको पनि पाइएको छ ।'

नेता बास्तोलाको विज्ञप्तिमा अगाडि भनिएको छ, 'हाम्रो पार्टी के स्पष्ट गर्न चाहन्छ भने पार्टीले कब्जा गरी राष्ट्रियकरण गरेका जमिनहरू जमिनदारसँग मिलेर बिक्रीवितरण गर्ने र भूमिहीन किसान तथा सुकुमबासीहरूलाई उठीबास गर्ने, जमिनको खरिद गर्ने व्यक्तिहरूलाई अनिश्चितता र आर्थिक समस्यामा धकेल्ने हर्कतमा लागेका कोही पनि व्यक्तिहरू, सङ्घसंस्थाहरू, व्यवसायी, दलाल, भूमाफिया तथा कमिसनखोरमाथि सख्त कारबाही गरिनेछ ।'

धर्मेन्द्रको वक्तव्यमा अगाडि भनिएको छ, 'देशका विभिन्न स्थानहरूमा विभिन्न जमिनदारहरूको जमिन कब्जा गरी पार्टीको नियन्त्रणमा लिइएको र त्यसको उपभोग भूमिहीन किसानहरूलाई दिइएको तथ्य सबैमा जानकारी भएको विषय हो । त्यसप्रकारका जमिनहरू केही भूमाफिया, दलाल र कमिसनखोरहरू मिलेर बिक्री गर्ने, बसेका किसान तथा सुकुमबासीहरूलाई उठीबास गर्ने काममा लागेको पाइएको छ । जमिनदारीप्रथामा रहेका जमिन खोस्ने र वास्तविक किसानहरू, भूमिहीन तथा गरिब किसानलाई जीविकाका लागि वितरण गर्ने प्रक्रिया जनयुद्धकालमा चलेको थियो र अहिले पनि त्यो निरन्तर जारी रहेको छ । कथित शान्तिप्रक्रियासँगै संसद्वादी राजनीतिमा पतन हुन पुगेका प्रचण्डहरूले एकातिर किसानलाई धोका दिने र अर्कोतिर क्रान्तिकारी भूमिसुधारको

बाँकी पृष्ठ ७ मा

जनताका बीचमा सुनील-निर्मम स्मृति सभा

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले २०६२ साल मङ्सिर १४ गते रोल्पा जिनाबाङको महिनामारेमा तत्कालीन शाहीसेनाले गरेको हवाईआक्रमणका क्रममा सहादत प्राप्त गर्नुभएका तत्कालीन नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका केन्द्रीय सदस्य तथा जनमुक्ति सेनाका डिभिजन कमान्डर किमबहादुर थापा 'सुनील' र सहब्रिगेड कमान्डर झक्कु पुन 'निर्मम' को १४ औं स्मृति दिवस मनाएको समाचार प्राप्त भएको छ । समाचारमा जनाइएअनुसार नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका महासचिव विप्लवको विशेष उपस्थिति रहनुका साथै ठूलो सङ्ख्या स्थानीय जनसमुदाय भेला भएका थिए । २०६२ सालमा प्रथम डिभिजन घोषणा कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि भई प्रशिक्षण दिएका विप्लवको

बाँकी पृष्ठ ७ मा

देश र जनताको प्रतिनिधित्व गर्ने पार्टीको खाँचो छ : प्रकाण्ड

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका स्थायी समिति सदस्य तथा प्रवक्ता प्रकाण्डले देश अहिले सङ्कटमा रहेकाले देश र जनताको प्रतिनिधित्व गर्ने पार्टीको खाँचो रहेको बताएका छन् । क्रान्तिकारी पत्रकार सङ्गठन केन्द्रीय समितिले काठमाडौंमा आयोजना गरेको तीनदिने पत्रकारिता तालिम समापन कार्यक्रममा उनले देशको जिम्मेवारी कसैले नलिने हो भने भयानक निशानामा पर्ने भएकाले त्यसको जिम्मा आफ्नो पार्टीको काँधमा आएको बताए । उनले भने, 'पटकपटक देशले धोका खाएको छ । त्यसैले हाम्रो देशको उन्नति हुन सकेन । नेताहरू सत्तामा गए । अब जनतालाई आफ्नै पार्टी चाहिएको छ । सम्झौतामा आन्दोलन नतुहाउने पार्टी लिडर चाहिएको छ । त्यसको भूमिका निर्वाह गर्न हामी तयार छौं ।' अहिलेसम्म देश निको नहुनुको पछाडि रोग निर्मूल पार्नका लागि राजनीतिक डाक्टरहरू नभई ट्रान्सफर गर्ने काम मात्र भएको उनले बताए । प्रवक्ता प्रकाण्डले देश र जनताको मुक्तिका लागि अहिले एउटा ठूलो वैकल्पिक शक्तिका रूपमा आफ्नो पार्टी भएको बताउँदै त्यो कार्यभार पूरा गर्न क्रान्तिकारी पत्रकारहरूको मुख्य भूमिका रहेको बताए । जनताको आशा, अपेक्षा पूरा गर्ने चुनौती रहेको र क्रान्तिका साधन विज्ञान र प्रविधिलाई पनि यो मोर्चाले आधा भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने उनको धारणा थियो ।

समापन कार्यक्रममा नेकपाका पोलिटब्युरो सदस्य अनिल विरहीले अहिलेको युगमा सञ्चारको भूमिका झन् बढेको बताए । उक्त कार्यक्रमको अध्यक्षता क्रान्तिकारी पत्रकार सङ्गठनका अध्यक्ष प्रकाश डुम्रेले गरेका थिए भने सञ्चालन हिम बिष्टले गरेका थिए ।

नेपाली क्रान्तिको कार्यदिशा

देश/परिवेश

■ हेमन्तप्रकाश ओली 'सुदर्शन'

'साँच्चिकै भन्ने हो भने मार्क्सवाद भनेको कुनै जीवनहीन जडसूत्र होइन, नत परिपूर्ण, बनिबनाउर अनुल्लङ्घनीय सिद्धान्त, बरु कार्यमा जीवन्त मार्गदर्शक हो जसले आश्चर्यजनक रूपमा सामाजिक जीवनको अवस्थामा आकस्मिक परिवर्तन प्रतिबिम्बन गर्दछ ।'

- लेनिन, मार्क्सवादको विकासका निश्चित बिशेषताहरू-१९१०, पूर्ण सङ्कलित रचनावली-ग्रन्थ १७, प्रगति प्रकाशन मास्कोको अङ्ग्रेजी संस्करण १९६८ ।

'आजको विश्व र नेपाली परिस्थितिले कार्यदिशामा नयाँ संश्लेषणको माग गरेको छ । त्यस्तो कार्यदिशा जनविद्रोह र जनयुद्धको विकासका रूपमा एकीकृत जनक्रान्ति हुन पुगेको छ ।'

– विप्लव, सङ्कलित रचना-पृ १७६ ।

यहाँ उल्लिखित प्रथम उद्धरण हाम्रो कार्यमा पथप्रदर्शक सिद्धान्त हो । लेनिनले रुसमा क्रान्ति कसरी सम्पन्न गर्ने भन्ने सवालको जबाफ दिँदा यो संश्लेषण गर्नुभएको थियो । यहाँ 'ठोस वस्तुको ठोस विश्लेषण नै मार्क्सवादको आत्मा हो' भन्ने सिद्धान्तमा पुग्नुभएको थियो । यही कारणले गर्दा उहाँले आफ्नो समयको पुँजीवाद साम्राज्यवादमा पुगेको र जहाँ त्यसको साङ्लो कमजोर छ, त्यहाँ एउटै देशमा पनि वैज्ञानिक समाजवादी क्रान्ति हुनसक्छ भनेर देखाउनुभयो । लेनिनको मार्गनिर्देशनअनुसार नै हामीले पनि आफ्नो सापेक्षतामा आश्चर्यजनक रूपले सामाजिक जीवनको अवस्थामा आएको परिवर्तनलाई प्रतिबिम्बन गर्ने भगीरथ प्रयत्न गरिरहेका छौं । दोस्रो उद्धरणमा भएको हाम्रो पार्टीका महासचिवको संश्लेषण यही प्रक्रियाको अभिव्यक्ति हो । लेनिनले विकास गर्नुभएको दीर्घकालीन जनयुद्धको विकासका रूपमा एकीकृत जनक्रान्ति हाम्रो पार्टीको कार्यदिशा बनेको छ । यो कार्यदिशाबाट नै हामीलेवैज्ञानिक समाजवाद प्राप्त गर्नेछौं ।

एकीकृत जनक्रान्तिको कार्यदिशा भनेको के हो र यसका आधारहरू केके हुन्? भन्ने प्रश्न व्यापक रूपमा उठेको छ । कम्युनिस्ट पार्टीभित्र घुसेका गद्दार नेताहरूबाट विद्रोह गरी पार्टी पुनर्गठन प्रक्रिया र आजसम्म आइपुग्दा हामीले यी प्रश्नहरूको जबाफ दिइरहेका छौं । कार्यदिशा समृद्ध हुँदै जाने प्रक्रिया जारी रहेकाले यी प्रश्नहरूको जबाफ पनि जारी रहनेछ । यस आलेखमा पनि सङ्क्षिप्त रूपमा कार्यदिशा र कार्यक्रमकै चर्चा गरिनेछ ।

मार्क्स-एङ्गेल्सको समयमा पुँजीवादले आफ्नो चिहान खन्ने सर्वहारा एवम् मजदुरवर्ग जन्मायो । औद्योगिक पुँजीवादको युगमा उदीयमान सर्वहारावर्ग क्रान्तिको अग्रदस्ता बन्यो । उहाँहरूले क्रान्तिको

क्रमशः पृष्ठ ४ मा

सम्पादकीय

'पवित्रता' को पराकाष्ठा

मङ्सिर १४ देखि १७ गतेसम्म अर्थात् नोभेम्बर ३० देखि डिसेम्बर ३ सम्म काठमाडौँमा बडो तामझामका साथ एउटा असाध्यै विवादित र धर्मनिरपेक्षताका विरुद्ध 'एसिया प्यासिफिक समिट २०१८' भयो । उक्त कार्यक्रमको मुख्य आयोजक एउटा क्रिस्चियन धर्मप्रचारक गैरसरकारी संस्था दक्षिणकोरिया–आधारित युनिभर्सल पिस फेडेरेसन र सहआयोजक नेपाल सरकार बन्न पुगेको थियो । 'हाम्रो समयका आलोचनात्मक चुनौतीहरू : अन्योन्याश्रित, पारस्परिक समृद्धि र सार्वभौम मूल्य' शीर्षकमा आयोजित उक्त कार्यक्रमको सर्वत्र विरोध भैराखेको छ। साथै यसलाई गम्भीर रूपमा लिइएको छ। कहाँसम्म भने सरकारी नेकपाका वरिष्ठ नेताहरूले नै पनि चर्को विरोध गरिरहेका छन् । अझ भन्नुपर्दा माधव नेपाल जो यस कार्यक्रम आयोजनाका पहलकर्ता हुन् उनको गुटका मुख्य खम्बा भनेर चिनिएका नेताले नै खुबै विरोध गरिराखेका छन् ।

यस्ता कार्यक्रमहरूको विरोध गर्न पनि जरुरी रहेको छ । यसरी विरोध हुनुका दुईवटा पक्ष रहेका छन् : प्यासिफिक क्षेत्रबाट नेपाल, भारत, कम्बोडिया, म्यान्मार, मलेसिया, पाकिस्तान र फिलिपिन्सका राष्ट्र, सरकारप्रमुख वा पूर्वप्रमुखहरूको उपस्थिति रहने भनिए पनि मुख्य रूपमा आफू क्रिस्चियनका रूपमा चिनिएकाहरू उक्त कार्यक्रममा उपस्थित भएका थिए । त्यसैले पनि यो सम्मेलनको धेरै विरोध गरिएको छ । हिन्दुहरूको वर्चस्व रहेको नेपाललाई संविधान २०७२ मा धर्मनिरपेक्ष भनिएको भए पनि वर्तमान सत्ता अहिले पनि हिन्दु धर्मप्रति सापेक्ष रहेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ ।

यो कार्यक्रमका पर्दाबाहिरका आयोजक पूर्वमन्त्री तथा पास्चर एकनाथ ढकाल देखिएको भए पनि आन्तरिक रूपमा त्यसका मुख्य योजनाकार पूर्वप्रधानमन्त्री तथा सरकारी नेकपाका वरिष्ठ नेता माधवकुमार नेपाल जोडिएको भनी सार्वजनिक भएको थियो । अझ रमाइलो त आफूलाई ठूलो र सत्ताधारी कम्युनिस्ट पार्टीको अध्यक्ष तथा प्रधानमन्त्री केपी ओलीलाई उक्त कार्यक्रममा उपस्थित भएर आयोजकहरूबाट गरिएको एक लाख अमेरिकी डलर मूल्यको 'सुशासन' सम्मानद्वारा सम्मानित गरेका थिए । यसरी विवादित र सर्वत्र विरोध भैराखेको उक्त कार्यक्रममा आफूलाई खाँटी राष्ट्रवादी र संविधानको पालक भन्ने प्रधानमन्त्री कार्यक्रममा सहभागी भई सम्मान लिनुले जग हँसाएको छ ।

बाहिर कार्यक्रमको जे नाम दिइएको भए पनि यसको मुख्य उद्देश्य धर्मराजनीति हो भन्न कुनै कन्जुसाइँ गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेन । नेपालको भौगोलक अवस्था र यहाँको राजनीतिले दक्षिणएसिया मात्र नभएर विश्वलाई नै आकर्षित गरिराखेको छ । त्यसको पहिलो कारण नेपालमा लामो समयदेखि कम्युनिस्ट आन्दोलनको प्रभाव परेको छ । जनता बहुसङ्ख्यक जनता अहिले पनि क्रान्तिका पक्षमा रहँदै आएका छन् । यसले गर्दा गुगलमा ९४ प्रतिशत सामग्रीमा वामपन्थीहरूको बाहुल्य रहेको भन्दै गुगलका विरुद्ध ठाडो आलोचना गर्ने ट्रम्पहरू जो देशको अति विकसित र शक्तिशाली भनेर चिनिएको र आफूलाई प्रजातन्त्रको मसिहा भन्न रुचाउने देशको राष्ट्रपति हुन्, उनले पदीय शपथग्रहण गर्दा आमाले दिएको र राष्ट्रपतिको पादरीले दिएको बाइबल हातमा राखेकाहरूलाई यसरी कम्युनिस्टहरूको वर्चस्व बढ्नुलाई मन पर्ने कुरा भएन । अझ त्यसमा पनि नाम मात्रका कम्युनिस्टहरूको स्पष्ट बहुमतको सरकार चलिराख्नुले उनीहरूमा बेचैनी हुनु स्वाभाविक हो । राष्ट्रवादका नाममा महेन्द्रीय राष्ट्रवाद पक्षपोषक यो सरकार कम्युनिस्ट नामसँग जोडिएकाले पश्चिमाहरू त्यसका पछाडि हात धोएर पछि लागेका छन् । त्यसैले उनीहरूले माधव नेपाललाई मोहरा बनाएका छन् ।

भूराजनीतिक रूपमा नेपाल कम्युनिस्ट नाम जोडिएको व्यवस्था भएको चीन र लोकतान्त्रिक नाम जोडिएको ठूलो मुलुक भारतको बीचमा रहेको छ । तीव्र आर्थिक, रणनीतिक र सामरिक विकास गरेको चीनलाई कसरी घेर्ने र त्यसका लागि आवश्यक पर्ने क्रीडास्थल नेपाललाई कसरी बनाउने भन्ने गुरुयोजनामा यो कार्यक्रम आयोजना गरिएको भन्ने कुरामा कुनै शङ्का छैन ।

एकातिर नेपालमा बहुसङ्ख्यक हिन्दूहरू छन् । नेपालमा गैरहिन्दू, महिला, दलितहरूमाथि धर्मका नाममा दमन, उत्पीडन अति नै छ । त्यो पक्ष एकातिर रह्यो । तर हिन्दू धर्मका विरुद्धमा, कम्युनिस्ट मास्ने योजनामा नेपालमा नयाँ तरिकाले साम्राज्यवादको दबदबा बढाउनका लागि क्रिस्चियन धर्म प्रचारलाई यस कार्यक्रमले वैधानिकता दिएको छ । उक्त कार्यक्रममा १५ सयजनालाई होली वाइन (पवित्र जाँड) ख्वाएर हाक जा हान मुनले आफूलाई जिससकी छोरी भन्दै आशीर्वाद दिएकी थिइन् । उक्त आशीर्वाद दिँदा प्रधानमन्त्रीलाई भने एउटा सुनको तक्मा भिराएर र एक लाख डलर प्रदान गरिएको थियो ।

एकातिर पवित्र धर्मको नाम दिने, अर्कोतिर धर्मका नाममा साम्राज्यवादको नयाँ तौरतरिकाद्वारा हैमक जमाउने भएकाले यो पवित्रताका नाममा गरिएको फोहोरी राजनीति हो । त्यसैले यो कार्यक्रम वास्तवमा पवित्रताको पराकाष्ठा हो । यसको सबैले भर्त्सना गर्न जरुरी छ ।

लेखकहरूलाई सूचना

१. समसामयिक विषयका लेखरचना Preeti font मा टाइप गरेर ratokhabar@gmail.com मा पठाउनुहोला
२. अन्य सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित वा प्रकाशनार्थ पठाएका रचना रातो खबरमा प्रकाशित गरिनेछैन कुनै पुस्तकमा प्रकाशित रचना नपठाउनुहोला
३. १२ देखि १५ सय शब्द नबढाईकन रचना पठाउनु पर्नेछ अन्यथा छाँटकाट गर्न सकिनेछ
४. अप्रकाशित रचना फिर्ता गर्ने प्रावधान छैन
५. प्रकाशित रचनाको राजनीतिक, वैचारिक तथा वैयक्तिक जबाफदेही लेखकमै हुनेछ

– रातो खबर साप्ताहिक

फ्रेडरिक एङ्गेल्सका योगदानहरू

गुणराज लोहनी

सामान्य परिचय

महान् फ्रेडरिक एङ्गेल्सको जन्म जर्मनीको जुलिच–क्लेवेज–बर्ग प्रुसिया प्रान्तमा भएको थियो । उहाँका बुबा धनी कपडा व्यापारी फ्रेडरिक एसआर र आमा इलिजाबेथ 'एलिसा' फ्रयान्जिस्का माउरिसिया वोन हार हुनुहुन्थ्यो । उहाँका आमाबुबा दुवै प्रोस्टेन्ट इसाई हुनुहुन्थ्यो । गएको नोभेम्बर २८ मा उहाँको जन्म भएको एक सय ९८ वर्ष पुगेर एक सय ९९ वर्ष लागेको छ । युवा फ्रेडरिकमा नास्तिकताप्रतिको विश्वास बढिराखेको थियो । त्यसले गर्दा उहाँका अभिभावकहरूमा तनाव हुन थालेको थियो । त्यही समयमा उहाँकी आमाले एङ्गेल्सलाई चिठी लेखेर भन्नुभएको थियो, 'वास्तवमै तिमी धेरै टाढा गएका छौ' र उनीसँग 'अझ टाढा नजाऊन् भनेर' ' बिन्ती गरेकी छु ।' उहाँले अगाडि भन्नुभयो, 'तिमीले जनता र अपरिचितका लागि धेरै गऱ्यौ र आफ्नै आमाका लागि केही पनि गरेनौ । भगवान्लाई थाहा छ पछिल्लो क्रममा म तिम्रा लागि कति तड्पिएकी छु र अनुभव गरिराखेकी छु । जब मैले पत्रिका उठाएर पढेँ अनि थाहा पाएँ- मेरो छोरालाई अख्तियारले गिरफ्तारीका लागि वारेन्ट जारी गरेको रहेछ । म असाध्यै चिन्तित भएँ ।'

उहाँकी आमाले यस्तो लेख्दै गर्दा एङ्गेल्स बेल्जियमको ब्रसेल्स र तुरुन्तै लुक्दै स्विट्जरल्यान्डतिर हानिनुभएको थियो । १८४९ मा उहाँ अधिराज्य बाबारियामा बाडेन र पालाटिनेटमा क्रान्ति उठाउनका लागि जानुभएको थियो ।

१७ वर्षको उमेर पुग्दै गर्दा पारिवारिक कारणले उहाँले विद्यालय छाड्नुपरेको थियो । एङ्गेल्सले केही वर्षहरू बर्मेनमा बिताउनुपऱ्यो। १८३८ मा युवा एङ्गेल्सलाई अवैतनिक कार्यालय कामदारका रूपमा उहाँका बुबाले ब्रेमन पठाएका थिए। उहाँका परिवारले एङ्गेल्सलाई बुबाको व्यापारिक प्रतिष्ठालाई अँगाल्ने अपेक्षा राखेका थिए तर उनीहरूका छोरा क्रान्तिकारी गतिविधिमा लागेको भनी निराश बनाएको थियो । यो उहाँको परिवारको फर्ममा जोडिनुभन्दा केही वर्ष पहिला भएको थियो ।

ब्रेमनको ह्विस्टमा एङ्गेल्सले हेगेलको दर्शन पढ्न थाल्नुभएको थियो । त्यस समयको जर्मनीमा त्यसको दबदबा थियो। पहिलोपटक १८३८ मा एङ्गेल्सको पहिलो कविता 'द बेडाउन' छापिएको थियो । उहाँ साहित्य र पत्रकारितामा पनि व्यस्त रहन थाल्नुभयो । ब्रेमनमा उहाँले बिरामी उद्योगहरूका बारेमा आलोचनात्मक लेखहरू पनि लेख्न थाल्नुभएको थियो । त्यस समयमा उहाँले 'फ्रेडरिक ओस्वाल्ड' को नक्कली नाममा लेख्ने गर्नुभएको थियो । १८४१ मा उहाँ प्रुसियन सेनामा घरेलु हतियारधारी सदस्यका रूपमा सहभागी हुनुभएको थियो । बर्लिनको विश्वविद्यालयमा युवा हेगेलपन्थी समूहमा प्रवचन दिनका लागि उहाँले हस्ताक्षर गर्नुभएको थियो । त्यहाँ औद्योगिक कामदारहरूको खराब रोजगारी र जीवनलाई समेटेर अज्ञात नाममा राइनिस जेइटुङमा लेख लेख्नुभयो । त्यो समयमा राइनिस जेइटुङका सम्पादक कार्ल मार्क्स हुनुहुन्थ्यो । १८४२ सम्म मार्क्स र एङ्गेल्सको भेट भएको थिएन । उहाँ बौद्धिक विकास र प्रतिष्ठा बढाउनका लागि जर्मन दर्शनद्वारा प्रभावित हुनुभएको थियो । उहाँले १८४० मा 'जीवनको सबैभन्दा बाहिर प्राप्त गर्नका लागि तपाईं सक्रिय हुनुपर्छ । तपाईं बाँच्न चाहनुहुन्छ, जवान हुनुहुन्छ भने र साहससहितको रोमान्स हुनुपर्दछ' भन्नुभयो ।

मार्क्ससँगको पहिलो भेट र मेरीसँगको प्रेम

१८४२ मा एङ्गेल्सका अभिभावकहरूले २२ वर्षका युवा एङ्गेल्सलाई इङ्ग्ल्यान्डको म्यान्चेस्टरमा रहेको औद्योगिक केन्द्रमा पठाएका थिए । उहाँलाई सिउने धागो उत्पादन गर्ने बिक्टोरिया मिलमा पठाइएको थियो । एङ्गेल्सका बुबाले उहाँलाई त्यहाँ पठाएपछि सायद आफ्नो क्रान्तिकारी सोचाइमा पुनर्विचार गर्नुहुन्छ कि भन्ने सोचेका थिए । म्यान्चेस्टर जाने क्रममा कोलोने जहाँ रेइनिस जेइटुङको कार्यालय थियो त्यहाँ कार्ल मार्क्ससँग पहिलोपटक भएको थियो । त्यसबखत मार्क्ससँग भेट हुँदा मार्क्सलाई एङ्गेल्स युवा हेगेलियन नै रहेको भन्ने परेको रहेछ जब कि मार्क्स हेगेलको विरोधमा उभिइसक्नुभएको थियो ।

म्यान्चेस्टरमा एङ्गेल्सको एकजना क्रान्तिकारी महिला मजदुरसँग भेट भएको थियो । उनको नाम मेरी बर्न्स थियो । उहाँहरूको सम्बन्ध मेरीको मृत्यु (१८६३ सम्म) नभएसम्म २० वर्ष कायम रहेको थियो । उहाँहरूका बीचमा कहिल्यै विवाह भएन । उहाँहरूबाट कुनै सन्तान पनि जन्मिएका थिएनन् । मेरीले आफ्नो सम्पूर्ण जीवन सर्वहारा वर्गको मुक्तिका लागि लगाउने प्रण गर्दै क्रान्तिका लागि काम गर्नुपरेकाले बच्चा नजन्माउने अठोट गरेको पाइन्छ । एङ्गेल्स महिला र पुरुषका बीचमा एकनिष्ठ सम्बन्धका पक्षमा हुनुहुन्थ्यो । चर्चमा गरिएको विवाहमा दमन लाद्ने गरिएको उहाँको गहिरो विचार थियो । त्यसैले विवाह नै नगरे पनि एङ्गेल्सले मेरीको मृत्युपछि मात्र मेरीकी बहिनी लेजीसँग सम्बन्ध बढाएको पाइन्छ । म्यान्चेस्टर र साल्फोर्डका खराब जिल्लाहरूको अनुसन्धान गर्नका लागि बर्नले नै एङ्गेल्सलाई निर्देश गर्नुभएको थियो ।

एङ्गेल्सका योगदानहरू

१८४३ को अक्टोबर र नोभेम्बरका बीचमा म्यान्चेस्टरमा रहँदा एङ्गेल्सले पहिलोपटक आर्थिक लेख 'राजनीतिक अर्थशास्त्रको आलोचनाको रूपरेखा' शीर्षकमा लेख लेख्नुभएको थियो । त्यो लेखलाई मार्क्स बसेको स्थान पेरिसमा ड्युच–फ्रान्जोन्सिस जहर्वुचेरमा छाप्न पठाउनुभएको थियो र १८४४ मा छापिएको थियो ।

जब म्यान्चेस्टरमा एङ्गेल्सले त्यहाँका सुकुमबासीहरूलाई देख्नुभयो, त्यहाँको डरलाग्दो अवस्थाको टिप्पणी गर्नुभयो। मुख्य रूपमा बालश्रमले उहाँलाई बढी नै छोयो । विलुप्त वातावरणमा काम गर्ने महिला र बच्चाहरू, अपमानजनक र अत्यधिक कामले गर्दा त्यहाँका कामदार हरूको अवस्थाको चित्रणबाट उहाँ अति नै विक्षिप्त हुनुभएको थियो। त्यसैलाई समेटेर एङ्गेल्सले एउटा त्रिग्रन्थीय लेख मार्क्सलाई पठाउनुभयो । त्यो लेख पहिला जेइटुङमा र पछि ड्युच–फ्रान्जोन्सिस जहर्वुचेरमा छापिएको थियो, कामदारहरूका बीचमा इतिवृत्तान्तका रूपमा फैलिएको थियो ।

म्यान्चेस्टरमा उहाँले लेखहरू सङ्कलन गरेर १८४५ मा आफ्नो प्रभावकारी किताब 'इङ्गल्यान्डमा कामदारहरूको अवस्था' भएको थियो । १८४४ को सेप्टेम्बर र १८४५ को मार्चका बीचमा लेखेर जर्मनीमा १८४५ मा प्रकाशित भएको थियो ।

उक्त किताबमा एङ्गेल्सले 'निर्दयी पुँजीवादको भविष्य र औद्योगिक युग' कामदार जनताको घिनौलो अवस्थाका बारेमा बृहत् रूपमा व्याख्या भने छैन । त्यो किताबचाहिँ १८८७ मा अङ्ग्रेजीमा छापिएको थियो। म्यान्चेस्टरको उज्यालोमा एङ्गेल्सले समकालीन पुरातन खोजमा म्यान्चेस्टर विश्वविद्यालयको म्यान्चेस्टर शाही अस्पतालमा राखिएको पाण्डुलिपि सङ्कलित छ जहाँ मजदुरहरूको औद्योगिक दुर्घटनाहरूमाथि उहाँले टिप्पणी गर्नुभएको छ ।

एङ्गेल्स राजनीति र क्रान्तिकारी पत्रकारितामा लगातार सहभागी भैराख्नुभयो । बेलायती मजदुर र चार्टिस्ट आन्दोलनहरूका बीचमा उहाँ अक्सर लोकप्रिय भैराख्नुभयो । उहाँले द नर्दन स्टार, रोबर्ट ओवेनको नयाँ नैतिक विश्व, प्रजातान्त्रिक समीक्षाजस्ता धेरै पत्रिकामा लेख्नुभएको थियो ।

पेरिसमा एङ्गेल्स

१८४४ मा एङ्गेल्सले जर्मनी फर्किने निर्णय गर्नुभयो । बीच बाटोमा उहाँ पेरिसमा कार्ल मार्क्सलाई भेट्न रोकिनुभयो । मार्क्ससँग उहाँको यसअघि नै चिठीमार्फत सम्बन्ध कायम भैसकेको थियो। मार्च १८४३ देखि पर्सियन सरकारले रेइनिस जेइटुङमाथि प्रतिबन्ध लगाएदेखि (अक्टोबर १८४३ सालदेखि) कार्ल मार्क्स पेरिसमा बस्दै आउनुभएको थियो । मार्क्सलाई भेट्नुपूर्व एङ्गेल्सले मार्क्सले विकास गर्नुभएको भौतिकवादी र वैज्ञानिक समाजवादी स्वतन्त्र दर्शन विकासमा सहयोग गर्नुभयो ।

पेरिसमा २८ अगस्त १८४४ मा मार्क्सले डुच फ्रान्जोसी जाहबुचरको प्रकाशन गरिराख्नुभएको थियो । डु पलाइसको क्याफे डे ला रेगेन्समा उहाँसँग एङ्गेल्सको दोस्रो भेट थियो । उहाँहरू छिट्टै जीवनभर नजिकको मित्र बन्नुभयो । मार्क्स-एङ्गेल्सले बेलायतका कामदारहरूको अवस्थाका बारेमा लेखेको लेख पढेर असाध्यै प्रभावित हुनुभएको थियो। मार्क्सले एङ्गेल्सले लेखेको लेखलाई परिमार्जित गर्दै बुर्जुवाहरूको राज्यसत्ता ढाली समाजलाई विकसित गरेर समाजवादमा लैजान सकिन्छ भन्ने आफ्नो दर्शनमा सम्बद्ध गर्नुभएको थियो । १८४५ को अन्त्यमा एङ्गेल्सले नयाँ किताब प्रकाशन गर्नुभएको थियो। उहाँले 'एउटा वर्ग जसले समाजमा भएका कुनै फाइदाहरूको उपभोग गर्न पाएको छैन केवल खराबीहरूलाई सहनु परेको छ...जसले ती वर्गहरूको आदर गर्न सक्छ त्यसको गर्न सक्छ' भनी लेख्नुभयो ।

पेरिसमा बस्दा एङ्गेल्सले मार्क्स होली फ्यामिली लेखनमा सहयोग गर्नुभयो । यो लेखन युवा हेगेलवादी र बाउवर दाजुभाइले फेब्रुअरीको अन्त्यतिर लेखेका थिए, १८४५ मा एङ्गेल्सले डुच फ्रान्जोसी जाहबुचरको प्रकाशनमा मार्क्सलाई पहिलादेखि नै सहयोग गर्नुभएको थियो जसलाई मार्क्स र अर्नोल्ड रुजले पेरिसमा १८४४ देखि प्रकाशित गर्दै आउनुभएको थियो ।

पेरिसका ती दिनहरूमा, न्यायका लागि लिगको छुट्टै र भूमिगत क्रान्तिकारी सङ्गठनको सुरुआत गर्नुभएको थियो । उक्त लिग १८३७ मा फ्रान्समा समानता समाजलाई प्रोत्साहित गर्दै त्यहाँको सरकार ढाल्नका लागि बनाइएको थियो । १८३९ मा न्यायका लागि लिगले १८३९ मा लुइस अगस्ते बाकुनिनहरूले फ्रान्समा काल्पनिक समाजवादी क्रान्तिमा उक्साउन सहभागी गराएका थिए ।

यद्यपि रुज विचारमा युवा हेगेलवादी नै भैराखे, मार्क्स र रुज छुट्टिन पुगेका थिए, रुजले डुच फ्रान्जोसी जाहबुचरलाई छाडेका थिए । यद्यपि छुट्टिए पनि मार्क्स र रुजको मित्रता रहिरहेको थियो । १५ जनवरी १८४५ मा मार्क्सलाई पेरिस पुलिसले मार्क्सलाई २४ घन्टाभित्र पेरिस जोड्ने वारेन्ट जारी गर्दा पनि आदेश दिँदा पनि रुजले छाडे पनि मार्क्सहरूले डुच फ्रान्जोसी जाहबुचर प्रकाशित गरिराख्नुभयो । पेरिसका प्रशासकहरूद्वारा मार्क्सलाई ३ फेब्रुअरी १८४५ मा देश निकाला गरिदिए र जेनी र ए छोरी लिएर उहाँहरू ब्रसेल्स जानुभएको थियो । ६ सेप्टेम्बर १८४४ मा पेरिस छाडेपछि, एङ्गेल्स घर बर्मेन, जर्मनी बेलायतका मजदुरहरूको अवस्थाका बारेमा लेख्न फर्कनुभएको थियो जुन मे १८४५ प्रकाशित भएको थियो। यो पुस्तक प्रकाशित हुनुभन्दा पहिला अप्रिल १८४५ मा मार्क्ससँग जर्मन दर्शन नामको किताबमा सहकार्य गर्न ब्रसेल्स जानुभएको थियो । यद्यपि उहाँहरूको यो सम्पर्क दुवैका लागि धेरै नै महत्वपूर्ण भयो । जर्मनीमा राजनीतिक सङ्गठन जर्मन मजदुर पार्टी बनाउन सुरु भएको थियो ।

ब्रसेल्स बसाइ

१८४५ देखि १८४८ सम्म एङ्गेल्स र मार्क्स ब्रसेल्समा बस्नुभएको थियो । उहाँहरूको समय जर्मन मजदुरहरूको सङ्गठन निर्माणमा बिताउनुभयो । छोटै समयमा उहाँहरूले भूमिगत रूपमा जर्मन कम्युनिस्ट लिगसँग सम्पर्क गरेर जोडिनुभएको थियो । १८३७ मा निर्माण भएको पुरानो लिगको उत्तराधिकारी त्यही कम्युनिस्ट लिग थियो तर भर्खरै त्यसलाई हटाइएको थियो। विल्हेल्म वेइट्लिङ्गद्वारा प्रभावित, युरोपका विभिन्न सहरहरूमा शाखा रहेको कम्युनिस्ट सर्वहारावर्गको अन्तर्राष्ट्रिय क्रान्तिकारी विभागहरू थियो । कम्युनिस्ट लिगको लुइस अगस्ते बाबुनिनको भूमिगत षड्यन्त्रमूलक सङ्गठन पनि सम्पर्कमा थियो । मार्क्स, एङ्गेल्सलगायत भर्खरका धेरै साथी त्यसका सदस्य बनेका थिए । धेरै सदस्य बनिसकेपछि बनेको कम्युनिस्ट लिग कमिसनले मार्क्स र एङ्गेल्सलाई कम्युनिस्टको सिद्धान्तलाई व्याख्या गर्दै एउटा पम्प्लेट तयार पार्ने जिम्मा दिएको थियो । पछि त्यही पम्प्लेट नै कम्युनिस्ट घोषणापत्रका रूपमा चिनिएको थियो । ' कम्युनिस्ट क्रान्तिद्वारा शासकवर्गहरूलाई परेसान गरौं। सर्वहारावर्गसँग हत्कडीबाहेक गुमाउनका लागि केही हुँदैन । उनीहरूसँग जित्नका लागि संसार छ...सबै देशका मजदुरहरू एक होऔं !' भन्ने विश्वप्रख्यात वाक्यांशसहित २१ फेब्रुअरी १८४८ मा कम्युनिस्ट घोषणापत्र प्रकाशित भएको थियो । कम्युनिस्ट घोषणापत्र लेखनमा मार्क्स, एङ्गेल्स, जेनी र मेरी एकसाथ हुनुहुन्थ्यो ।

पर्सिया फिर्ता

फ्रान्समा १८४८ क्रान्ति भैराखेको थियो जुन पश्चिम युरोपभरि तीव्रमा फैलिएको थियो । त्यो घटनाले मार्क्स र एङ्गेल्सलाई आफ्नो गृहभूमि पर्सियाली साम्राज्यमा फर्किने कारण बनाएको थियो । मुख्य रूपमा कोलोने सहरमा । उनीहरूले नयाँ रेइनिस जेइटुङ दैनिक पत्रिकाको सम्पादन गर्नुपर्ने भयो । त्यहाँ काम गर्दै गर्दा एङ्गेल्सकी आमा नयाँ जेइटुङ रेइसिङको कोलोनेमा क्रान्तिकारी प्रभाव परेको अज्ञानतापूर्वक साक्षी बन्न पुगेकी थिइन् । उनले एङ्गेल्सहरूको सहभागितालाई लिएर त्यहाँ भएको सरकारविरोधी गतिविधि र राज्यमा देखापरेको समस्याको मुख्य कारक एङ्गेल्सहरू भएको भनेकी थिइन् । साँच्चै नै कम्युनिस्ट घोषणाको सार्वजनिकीकरणपछि युरोपमा मजदुर आन्दोलनले निकै ठूलो उथलपुथल ल्याएको थियो ।

म्यान्चेस्टर फर्किएर एङ्गेल्स फेरि बाबुको मिलमा क्लर्कका रूपमा काम गर्न थाल्नुभएको थियो । त्यो समयमा मार्क्स लन्डनमा नै हुनुहुन्थ्यो । अप्रिल १८५३ को सुरुमा नै रुसका बुर्जुवा कुलीनहरूको क्रान्तिका विरुद्ध उभिनुभयो जसले सेन्टपिटसबर्गमा आन्तरिक गृहयुद्ध निम्त्याएको थियो । त्यो क्रान्ति सम्भव त भएन । १८८१ सम्म मार्क्स र एङ्गेल्स दुवैले रुसमा बुर्जुवा सत्तामा घुसपैठ नगरीकन सीधै कम्युनिस्ट अवस्थामा सकिन्छ कि भन्ने प्रत्यक्ष निगरानी गर्नुभएको थियो । रुसका गाउँहरूमा खडा गरिएका कम्युन वा अबस्चिाहरूको चरित्रहरूका आधारमा विश्लेषण गर्नुभएको थियो । यसलाई मार्क्सको १८६७ मा प्रकाशित पुँजीलाई आधार मानेर जर्जी प्लेखानोभले गरिब किसानको कम्युनको अवधारणा ल्याएका थिए ।

१८७० मा एङ्गेल्स लन्डनतिर लाग्नुभयो र मार्क्सको मृत्यु नभएसम्म (१८८३) बस्नुभयो । मेरी बर्नको १८६३ मा अचानक मुटुको रोगले मृत्यु भयो । त्यसपछि मेरीकी अर्की बहिनी ल्याडिया (लिज्जी) को नजिक हुनुभयो । उहाँहरू ११ सेप्टेम्बर १८७८ सम्म लिज्जीको मृत्यु नभएसम्म लन्डनमा नै बस्नुभयो ।

एङ्गेल्सका पछिल्ला वर्षहरू

मार्क्सको मृत्युपछि एङ्गेल्स आफ्नो जीवन मार्क्सको नसकिएको पुँजी लेखन र सम्पादनमा लाग्नुभयो । यद्यपि उहाँले मानवविज्ञानका प्रमाणहरूमा बहस गर्नुभयो। त्यसैबाट विवाहमा एकनिष्ठताको अवधारणा ल्याउनुभएको थियो । उहाँले परिवारको उत्पत्ति, निजी सम्पत्ति र राज्य भन्ने असाध्यै खोजपूर्ण पुस्तक तयार पार्नुभयो । ५ अगस्त १८९५ मा उहाँको गलाको क्यान्सरबाट मृत्यु भएको थियो। यसरी एउटा महान् मानवले जीवनभर सर्वहारावर्गको मुक्तिको बाटोको खोज गर्दै नयाँ सिद्धान्तको प्रतिपादन, उक्त सिद्धान्तको व्यावहारिक

बाँकी पृष्ठ ७ मा

सबै उत्पीडनबाट मुक्त हुन वैज्ञानिक समाजवाद जरुरी छ

धर्मेन्द्र बास्तोला
स्थायी समिति सदस्य, नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी

» ***यहाँले अक्टोबर क्रान्तिलाई कसरी हेर्नुभएको छ ?***

अक्टोबर क्रान्ति मानव जातिको इतिहासमा महत्वपूर्ण घटना थियो । सर्वहारा वर्गले सत्ता प्राप्त गरेको थियो । लेनिनको नेतृत्वको बोल्सेबिक पार्टीको नेतृत्वमा, सर्वहारा वर्गको पार्टीको नेतृत्वमा भएको क्रान्ति थियो । मार्क्सवादी सिद्धान्तहरू स्थापित हुँदै जाने क्रममा सर्वहारा वर्गको पार्टीको नेतृत्वमा बुर्जुवा वर्गको हातबाट राजनीतिक सत्ता आफ्नो हातमा लिएर मानव इतिहासलाई नयाँ उचाइमा उठाएको घटना थियो । त्यो विषयलाई हामीले त्यसरी लिनुपर्छ र त्यसको महत्व सर्धैभरि रहिरहन्छ ।

» ***समाजवादी आन्दोलन बीचमा फेरि उठ्ने र ढल्ने भइरहेको छ । यसको कारण के छ ?***

यसको कारणचाहिँ समाजको विकासको क्रमलाई नै मान्नुपर्छ भन्ने देखिन्छ । किनभने पहिले पुँजीवादको विकास हुँदै जाने क्रममा पुँजीवादले साम्राज्यवादी पुँजीमा विकास गऱ्यो । पुँजीवादको साम्राज्यवादमा रूपान्तरण भयो । पहिलो कुरा, प्रतिस्पर्धात्मक औद्योगिक पुँजीवाद आर्थिक पुँजीवादमा विकास भयो । त्यस क्रममा जनतामाथिको शोषण, उत्पीडन चरम रूपमा एकातिर गयो । दोस्रो कुरा, साम्राज्यवादीहरूले समाजमा देशलाई विभाजन गर्ने र लूटका निम्ति सैनिक हस्तक्षेप गर्ने र देशहरूलाई आफ्नो उपनिवेश बनाउने प्रक्रिया चलेको थियो । त्यसका विरुद्ध एउटा सङ्घर्ष पनि उत्कर्षमा पुगेको थियो । त्यसले विश्वयुद्ध निम्त्याएको थियो । त्यसबाट मुक्त हुनका लागि रुसमा जुन प्रकारको अक्टोबर क्रान्ति भयो त्यसले एउटा नयाँ तरङ्ग पैदा गरेको थियो । त्यो तरङ्गले पूर्वी युरोप, एसिया, ल्याटिन अमेरिकी देशहरूमा र युरोपियन देशहरूमा समेत क्रान्तिको ठूलो तरङ्ग पैदा गऱ्यो । यसको कारणले गर्दा कतिपय देशहरूमा क्रान्ति भए र कतिपय देशहरू क्रान्तिमा बदलिए । पछि चिनियाँ क्रान्ति सम्पन्न भइसकेपछि र रुसमा ख्रुस्चेभको उदय भयो र ख्रुस्चेभी संशोधनवाद आइसकेपछि विश्वको जनतामा निराशा आयो । साम्राज्यवादले आफ्नो कोर्स बदल्यो । विश्वलाई विभाजन गर्ने एउटा साधन बनाएर उत्पीडन गर्ने विधि ल्यायो । यसको कारणले जनतामा के भ्रम पैदा भयो भने साम्राज्यवादीहरूले शोषण होइन, सहयोग गरेको छ भन्ने भ्रम बाहिर दिने र भित्र शोषण गर्ने प्रक्रिया चल्यो । यसको कारणले गर्दा अलिकति पछाडि धकेलिने स्थिति पैदा भयो ।

» ***अक्टोबर क्रान्तिले विकास गरेको विचार के हो ?***

त्यो कुरा सही हो- लेनिनले त्यतिबेला तीनवटा दर्शन, राजनीति र सङ्गठनका क्षेत्रमा विकास गर्नुभयो । लेनिनले तीनवटा थेसिस तयार गर्नुभएको थियो । त्यो भनेको के हो भने वस्तुगत अवस्था कस्तो छ भन्ने कुराको चित्रण हो । अहिलेको अवस्था कस्तो लैजाने भन्ने कुराको चित्रणको कुरा भयो त्यो । तर वस्तुगत अवस्था के हो भने साम्राज्यवादीहरूले उपनिवेशीकरण गरेका थिए । यसको वैचारिकीकरणको चित्रचाहिँ लेनिनले खिच्नुभयो । यसको कारण विषयलाई ठीक तरिकाले समात्नका लागि मद्दत गऱ्यो । त्यसलाई सङ्गठनात्मक तरिकाले अभिव्यक्त गर्ने कुरामा जुन समाजको वस्तुगत अवस्थाको माग छ अझै त्यसअनुसार बनेको देखिँदैन । विश्वका तमाम कम्युनिस्टहरूले कोसिसचाहिँ गरेका छन् । हामीले पनि नयाँ तरिकाले त्यो कोसिस गरेका छौं । क्रान्तिको नयाँ तरङ्ग पैदा गर्न हाम्रो पनि प्रयत्न भइरहेको छ ।

» ***अहिले नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीले नयाँ तरिकाले क्रान्ति गर्ने भनिरहेको छ । अक्टोबर क्रान्तिसँग जोडेर यसमा तपाईंहरूको नयाँ विश्लेषण के छ ?***

लेनिनले के गर्नुभयो भने त्यो बेला विकास भएको पुँजीको चरित्रलाई विचारमा रुपान्तरित गर्नु भयो । दर्शनका क्षेत्रमा त्यो बेला मान्छेको चेतनामा भएका प्रतिबिम्बहरूलाई नयाँ उचाइमा उठाइदिनुभयो । त्यसपछि आएर लेनिनले के गर्नुभयो भने स्टेट एन्ड रेभुलेसन स्टेट के हो ? किनभने स्टेटलाई आदर्शका रूपमा बुझ्थे मानिसहरूले । स्टेटलाई सजिलै तरिकाले परिवर्तन गर्न सकिन्छ भन्ने बुझ्थे मानिसहरूले । लेनिनले भन्नुभयो- यसलाई सजिलै परिवर्तन गर्न सकिँदैन । यसलाई सेनाले चलाएको हुन्छ । सेनालाई परास्त नगरीकन, त्यसको संरचनालाई ध्वस्त नपारीकन नयाँ तरिकाले बन्दैन । हामीले मार्क्सबाट सिक्नुपर्ने कुरा त्यहाँबाट छ । मार्क्सले किन भन्नुभयो त ? जब पेरिस कम्युनमा पतन भइसकेपछि लेनिनले त्यहाँ चित्रित गर्नुभयो ।

माओको समयमा आउँदा साम्राज्यवादले नयाँ तरिकाले शोषण गरेको छ भनेर माओले देखाउनुभयो । किनभने लेनिनबाट माओमा आउँदासम्म साम्राज्यवादले चरित्र बदलिसकेको थियो । साम्राज्यवाद पहिले सीधै उपनिवेश गर्थ्यो । सेना राखेर, हस्तक्षेप गरेर उपनिवेशको काम गर्थ्यो । पछि त्यसप्रकारले सीधै उपनिवेश नगरीकन नयाँ प्रकारको उपनिवेश सुरु गऱ्यो, नवउपनिवेश भनियो । माओले के भन्नुभयो भने बाघ अगाडिको ढोकाबाट निस्केर गयो । चितुवाचाहिँ पछाडिको ढोकाबाट पस्यो । दुईटैको काम हो मान्छेलाई खाइदिने । त्यस्तै साम्राज्यवाद अगाडिबाट त गयो । पुरानो प्रकारको उपनिवेशको प्रक्रिया त समाप्त भयो पहिलो विश्वयुद्धको अन्त्यसँगै तर दोस्रो विश्वयुद्धमा आउँदा उसले नयाँ उपनिवेश जन्मायो । अहिले के छ भने साम्राज्यवाद अहिले त्यो ठाउँमा पनि छैन । अहिले कसैले पनि साम्राज्यवादको अनुभूति गर्दैन । जस्तै जुम्लामा बसेर अमेरिकाको काम गर्छ । मार्नौं ताप्लेजुङमा बसेर अमेरिका पैसा पठाउन सकिन्छ । यस्तो प्रकारको ग्लोबलमा आयो, उत्पीडन पनि नयाँ प्रकारको आयो । त्यसकारण यसले चाहिँ साम्राज्यवादलाई नयाँ ठाउँमा पुऱ्यायो । त्यसकारण हामीले साम्राज्यवादलाई उत्तरसाम्राज्यवाद भनेका छौं । उत्तर भनेको पछिल्लो प्रकारको साम्राज्यवाद, पुँजीको साम्राज्यवादमा विकास भयो । यो पछिल्लो चरण के छ त भन्दाखेरि संसारको सबै सिमानाहरूलाई उछिनेको छ । सबै राष्ट्रियतालाई उछिनेको छ । अन्ततः के गरेको छ भने विश्व-साम्यवादी क्रान्तिका निम्ति आधार तयार गरेको छ । यो प्रकारको विश्लेषण अहिले जरुरी छ र हामीले त्यो प्रयत्न गरिरहेका छौं । हामीले भन्दाखेरि उत्तरसाम्राज्यवाद भनेका छौं । यो के भने साम्राज्यवादी पुँजीको स्वरूप अहिले लेनिनले भनेको जस्तै साम्राज्यवाद, माओले भनेको जस्तो साम्राज्यवाद अहिले छैन । अहिले नयाँ ठाउँमा विकास भएको छ । यो विश्लेषण गर्न जरुरी छ । त्यसपछि दर्शनको कुरा पनि त्यस्तै छ । सङ्गठनमा पनि कुनै एक झिल्काले संसारभरि डढेलो लगाउन पर्याप्त छ । जो माओले भन्नुभएको थियो त्यो अहिले झन्झन् बढी जीवन्त भएर खडा भएको छ । त्यसकारण यसखालको विश्लेषण गर्न जरुरी छ र त्यसखालको व्यवहार गर्न छँ । यसको माग भएको छ ।

» ***लेनिनको पालामा जस्तो खालको साम्राज्यवादी सङ्कट थियो वास्तवमा त्योभन्दा चरम सङ्कट अहिले देखापरेको छ । चाहे आर्थिक होस्, सामारिक होस्, चाहे त्यो राणनीतिक होस् । यी तीनवटा कुरालाई कसरी व्याख्या गर्नुहुन्छ ?***

पहिलो कुरा के भने जसले हतियारबन्द युद्ध जरुरी छैन भनेका छन् र जो शान्तिपूर्ण तरिकाले समाजलाई परिवर्तन गर्नुपर्छ भन्ने खालको कुरा गर्छन् ती साम्राज्यवादका चाकरहरू हुन् । यो कायरहरूको कुरा हो । जस्तो नेपालको सन्दर्भमा चाहिँ एकचोटि लडाइँ लडेर पराजित भइसकेका एमालेका नेताहरू त्यतिबेलाका मालेका नेताहरू, त्यसपपछि माओवादी आन्दोलनभित्रका प्रचण्ड-बाबुरामहरू यिनीहरूको कायरताको कुरा हो र यो यहाँको कुरा मात्रै होइन, यो संसारभरिका, सय डेढ सय वर्षपहिलेका संशोधनवादीहरूसँग मिल्ने कुरा हो । जहाँसम्म हतियारको कुरा आउँछ साम्राज्यवाद भनेको युद्ध हो । लेनिनले जो भन्नुभएको थियो यो कुरा अहिले पनि जीवन्त छ । माओले पनि त्यो कुरा भनिराख्नुभएको थियो । यो कुरा सत्य हो । साम्राज्यवाद रहँदासम्म युद्ध अनिवार्य बन्छ । त्योचाहिँ विश्वयुद्धको हिसाबले पनि अनिवार्य बन्छ र देशभित्रको युद्ध पनि अनिवार्य बन्छ । किन अनिवार्य बन्छ भने हतियारकै बलमा साम्राज्यवादले त्यो देशका सामन्तहरू वा दलाल पुँजीपतिहरूलाई उपयोग गरेर, प्रयोग गरेर जनतामा लुटखसोट मच्चाएको हुन्छ । त्यो हतियारबाट मुक्त हुनका लागि जनताले हतियार उठाउनुबाहेक कुनै विकल्प हुँदैन । कुनै न कुनै तरिकाले हतियार उठाइरहेकै हुन्छ । जस्तै अमेरिकामा महिनामहिनामा हतियारद्वारा तमाम मान्छेहरू मारिएका हुन्छन् । के यसको सम्बन्ध विकेन्द्रित मनोविज्ञानसँग मात्रै सम्बन्ध छ ? छैन । यसको सम्बन्ध राज्यसत्तासँग, साम्राज्यवादसँग सम्बन्ध छ । त्यसले गरेको उत्पीडनसँग सम्बन्ध छ । त्यसले गरेको व्यवहारसँग, त्यसले पैदा गरेको संस्कार, संस्कृतिसँग सम्बन्ध छ । त्यस्तै युरोपभरि हामी देख्छौं तमाम प्रकारका सङ्घर्षहरू भइरहेका हुन्छन् । त्यो सङ्घर्ष हतियारबन्द पनि छ र शान्तिपूर्ण पनि छ । त्यस्तै हामी विकसित देशहरूमा तमाम प्रकारका सङ्घर्षहरू भइराखेका देख्छौं । त्यस्तै अल्पविकसित वा अविकसित देशहरूमा हामी त्यसप्रकारको सङ्घर्ष भइराखेका देख्छौं । साम्राज्यवादको चरित्र के हो भने त्यसले युद्ध पैदा गरिरहेको हुन्छ । त्यसले छिनछिनमा युद्ध पैदा गरिरहेको हुन्छ जसको कारण हतियार चल्ने हुन्छ । जहाँसम्म कम्युनिस्टको कुरा छ त्यो कम्युनिस्टभन्दा बाहिर चलिरहेको हुन्छ, समाजमा चलिरहेको हुन्छ । कम्युनिस्टले त्यसप्रकारको हतियार अन्त्य गर्नका निम्ति समाजवादी व्यवस्था स्थापना गर्नुपर्‍यो । त्यो समाजवादी व्यवस्थाको स्थापना गर्न साम्राज्यवादको अन्त्य गर्नुपर्‍यो । साम्राज्यवादी पुँजीको अन्त्य गर्नुपर्‍यो । पुँजीवादको अन्त्य गर्नुपर्‍यो र पुँजीवादको अन्त्य गर्नका लागि उसको अस्त्र जो हतियार हो त्यो हतियारको अन्त्य गर्नुपर्छ । हतियार अन्त्य गर्नका लागि हतियार लिएर नै लड्नुपर्छ । त्यो कारणले हतियारबन्द युद्ध अनिवार्य बन्छ । जनताले हतियारको प्रयोगलाई सङ्गठित तरिकाले चलाउने कुरा कम्युनिस्ट आन्दोलनको कुरा हो । किनभने हतियार त हरेक समाजमा चलेकै हुन्छ तर कम्युनिस्ट विचारधाराले, समाजवादी विचारधाराले खासगरी मार्क्सवादको विकास भइसकेपछि मार्क्सवाद लेनिनवाद माओवादले हतियार सुसङ्गठित तरिकाले विचारद्वारा निर्देशित भएर त्यसलाई एउटा निश्चित समाज निर्माण गर्नका निम्ति हतियारको प्रयोग गर्नुपर्छ भन्ने निष्कर्षमा पुग्छ र त्यसअनुसार हतियार चलाउँछ । त्यसो भइसकेपछि हतियार समाजमा चलेकै छ । जस्तो कि मान्छेहरूले भन्ने गर्छन् हतियारचाहिँ सम्भव छैन भन्ने कुरा त्यो दृष्टिविहीनहरूले भन्ने कुरा हो जसले केही देखेकै छैन । उसले लुटबाहेक केही पनि देखेको छैन । त्यसले भन्ने कुरा हो । त्यसकारण कम्युनिस्टले सङ्गठित गर्ने र सत्ताका विरुद्ध प्रयोग गर्ने कुरा हो र वैज्ञानिक समाजवाद स्थापना गर्ने कुरा हो । त्यसकारण हतियारबद्ध युद्ध अनिवार्य छ र जनताको विजय सुनिश्चित छ । जनता सफल हुन्छन् ।

» ***कोही विश्वयुद्ध नभएकाले क्रान्ति सम्भव छैन भन्छन् । नेकपा अहिले क्रान्ति सम्भव छ भन्छ । तपाईंहरू एकीकृत जनक्रान्ति सम्भव छ भनिराख्नुभएको छ नि ?***

जसले अहिले विश्वयुद्ध छैन त्यसकारण क्रान्ति हुँदैन भन्छन् त्यसलाई हामी व्यवहारवादी भन्छौं । त्यसले सिद्धान्तमा हेर्दैन, त्यसले जनतामा हेर्दैन, त्यसले वस्तुगत अवस्थामा हेर्दैन । त्यसले विगतका घटनाहरूलाई दोहोऱ्याउन चाहन्छ । त्यसका आधारमा त्यसलाई हेर्न चाहन्छ र क्रान्तिको कुरा सोच्न चाहन्छ । हाम्रो कुरा के छ भने हामीले विगतका घटनालाई दोहोऱ्याएर सिक्नका लागि हेर्ने कुरा हो तर त्यही दोहोऱ्याएर हुँदैन । न वस्तुगत पुनरावृत्ति हुन्छ न त क्रान्ति पुनरावृत्ति हुन्छ । वस्तुगत अवस्था विकासको नभएपछि क्रान्तिको प्रश्न पनि विकास भएर आउँछ । त्यसो गर्दाखेरि हामीले अहिलेको समाजलाई हेर्नुपर्छ । अहिलेको समाज आर्थिक रूपमा एकदम चरम सङ्कटमा छ । विश्वयुद्ध घोषित रूपमा छैन तर विश्वयुद्ध जस्तै छ एक प्रकारले भन्ने हो भने । जस्तै सिरियाको युद्ध, इजरायलले प्यालेस्टाइनमाथि गरेको आक्रमण, टर्कीमाथि भएको नाकाबन्दी, इराकमाथि नाकाबन्दी भइराखेको छ र इरानमाथि इराकजस्तै युद्ध थोपर्ने सम्भावना छ । त्यसको तयारीस्वरूप अब साउदी अरेबियाले आणविक हतियार निर्माण गर्ने नाममा अमेरिकाको आणविक हतियार वैधानिक रूपले अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त गर्ने गरी उजागर गर्ने गरी गइरहेका छन् । किन वैधानिक रूपले गर्नुपर्‍यो भन्दा किन भने इरानमाथि हान्नु पर्नेछ । यो प्रकारले विश्वयुद्ध गइरहेकै छ । यो स्थिति छ । अर्कोतिर के भइरहेको छ भने साम्राज्यवाद भनेको युद्ध हो भन्ने जो लेनिनको विश्लेषण छ त्यो अहिले कहाँनिर मुखरित हुन्छ भने चीन र अमेरिकाबीचको टक्करले पनि मुखरित हुन्छ । त्यो अहिले घोषित ट्रेड वारको कुरा छ । साउथ चाइना सीमा अमेरिकी इनफ्ल्यक्स भनेर भनिन्छ, त्यसलाई घनीभूत तरिकाले बनाइरहेको छ । ताइवनमा अस्ति भर्खरै बेरा ल्याएर त्यहाँ राखेको कुराहरू छ- जङ्गी बेराहरू । त्यसपछि यता फिलिपिन्समा च्यापिरहेको छ अमेरिकाले । अर्को कुरा अन्तर्राष्ट्रिय एउटा अलाइनमेन्ट, एउटा ध्रुवीकरण ब्रिक्सका रूपमा विकास भइरहेको कुरा छ । सैन्य तालिमहरू भइरहेको छ रुस र चीनका बीचमा । यी सबै कुरा के हुन् भने युद्धका अभ्यासहरू हुन् । यसले एकचोटि कुनै न कुनै रूपमा युद्ध निम्त्याउनैपर्छ । तर हाम्रो भनाइ के छ भने त्यो युद्धले क्रान्तिमा लैजान्छ भन्ने कुरा हैन कि साम्राज्यवादले एकातिर लुटखसोट मच्चाइरहेको छ । अर्कोतिर जनतामाथि युद्ध थोपर्दैछ । विनासको बाटो गर्दैछ । कतिपय मान्छेहरू के भन्दैछन् भने आणविक बम हान्यो भने संसार ध्वस्त हुन्छ । त्यसकारण आणविक बम प्रयोग गर्नु हुँदैन । त्यो कस्तो लाग्छ भने बामपुङ्के, टाढाको कुरा नदेख्ने, नजिकको कुरा मात्रै देख्ने । आणविक अस्त्र किन बनाउने भन्दा साँझबिहान खाजाका रूपमा खानका लागि बनाइएको त होइन । आणविक बम त प्रयोग गर्नका निम्ति बनाइएको हो । त्यो प्रयोग कतिबेला हुन्छ भने जतिबेला शासकहरूलाई जब सनक चढ्छ त्यतिबेला प्रयोग गर्ने कुरा हो । उसलाई ठूलो क्राइसिस पर्छ । क्राइसिसबाट उम्कन कुनै विकल्प आउँदैन । जस्तो अहिले अमेरिका र चीनको बीचमा ठूलो क्राइसिस भएको छ किनभने अमेरिकामा पनि आर्थिक क्राइसिस भइरहेको छ । चीनमा पनि त्यो प्रकारको आर्थिक सङ्कटले घेर्न लागेको छ । अमेरिकाको सङ्कटको प्रतिबिम्ब चीनमा पनि पर्दैछ । रुसमा त्यो प्रकारले परेको छ भनेपछि अब त्यहाँ छलफल गरेर पनि हल हुने स्थिति छैन । त्यसको समाधान छलफल गरेर पनि निस्किँदैन । त्यसको समाधान भनेको हतियारद्वारा निस्कनुपर्छ । युद्ध हुने सम्भावना एकदम नजिक भएर आउँछ । तर हाम्रो भनाइ के हो भने त्यो युद्धले क्रान्ति ल्याउँछ होइन कि त्यो युद्धलाई माओले भनेको कुरा यहाँ आउँछ- कि त युद्धले क्रान्तिलाई जन्म दिन्छ कि क्रान्तिले युद्धलाई निषेध गर्छ र त्यसले नयाँ समाजको निर्माण गर्छ । त्यसो गर्दाखेरि क्रान्ति मुख्य प्रवृत्ति हो भन्ने माओको एउटा भनाइ यहाँ आउँछ । त्यो वैज्ञानिक छ र त्यो लागु हुन्छ । दोस्रो कुरा के छ भने हामीले चाहिँ अहिले त्यो त साम्राज्यवादको चरित्रको कुरा हो- युद्ध हुने कुरा तर जनताको जो समस्या छ विश्वभरिका जनताहरूको समस्या छ । त्यसबाट मुक्ति प्राप्त गर्नका निम्ति एउटै पाटो के हो भने वैज्ञानिक समाजवाद हो । मानव जातिबाट मानव जातिमाथि हुने उत्पीडन चाहे त्यो एउटै देशमा होस्, चाहे त्यो एउटा देशबाट अर्को देशमा गरिने प्रकारको उत्पीडन होस्, त्यसप्रकारको उत्पीडनबाट मुक्त हुन वैज्ञानिक समाजवाद जरुरी छ । त्यसको सुरुआत कहाँबाट हुने भन्ने कुरा मात्रै अहिले जरुरी छ । त्यसो गर्दाखेरि नेपालबाट त्यो हुन सक्छ, बङ्गलादेशबाट हुन सक्छ, अमेरिकाबाट हुन सक्छ, चीनबाट हुनसक्छ, भारतबाट हुनसक्छ र श्रीलङ्काबाट हुनसक्छ, कुनै पनि देशबाट हुन सक्छ । तर हामी के देख्छौं भने क्रान्तिको सबभन्दा बढी परिपक्व वातावरण बनेको मुलुक नेपाल हो । त्यहाँबाट हुन सक्छ अथवा कुनै पनि देशबाट हुन सक्छ यो भन्ने हामी देख्छौं । त्यसो गर्दाखेरि साम्राज्यवादको अहिलेको स्थिति अर्थात् त्यसले पैदा गरेको सङ्कटबाट क्रान्ति सम्भव हुन अनिवार्य छ र हुन्छ भन्ने हाम्रो कुरा छ । तर यहाँ जरुरी के छ भने अहिलेको जो विकास छ जस्तो आर्थिक रूपमा कसरी विकास भइरहेको छ । दर्शनको हिसाबले कसरी विकास भइरहेको छ । यसको सैद्धान्तिक प्रश्न कसरी दर्शन र राजनीतिमा विकास भएको छ भन्ने कुराको राम्रो प्रतिबिम्ब हामीले जनतालाई विश्वस्त हुने गरी दिनु जरुरी छ । जसरी लेनिनले विश्वस्त पार्नुभएको थियो, जसरी माओले विश्वस्त गर्नुभएको थियो । त्यो तरिकाले हामीले दिन जरुरी छ ।

प्रचण्ड-बाबुरामहरूले किन छोडे त भन्दा उनीहरूले जनतालाई विश्वस्त पार्न सकेनन् । विश्वस्त पार्न उनीहरूको क्षमता पनि पुगेन । एउटा चरणमा त उनीहरूले गरे तर पछिल्लो चरणमा उनीहरूले विश्वस्त गर्न सकेनन् । त्यो कारणले उनीहरू त्यहाँबाट भाग्नुपऱ्यो । उनीहरू अन्ततः संसद्वादको टाडमुनि छिर्नुपर्ने स्थिति पैदा भयो । यो कुरा हामी त्यहाँनिर देख्यौं ।

क्रमशः

सपना छोडेर अस्ताएको एउटा अजम्मरी योद्धाको स्मृतिमा

अम्बिका चन्द

संस्मरण

हरेक वर्ष जब मङ्सिर १४ आउँछ, यो दिन हामी भावुक, आक्रोशित र उद्वेलित हुन्छौं, इतिहासको फल्यासब्याक दोहोरिन थाल्छ र अनायासै नयन डब्डबाउँछन् । आकाश छुने सपना बोकेको महासमरका हजारौं योद्धाहरूको बीचबाट एउटा योद्धा अस्ताएको त्यो दिनको सम्झना हृदयको गहिराइबाट नदीको प्रवाहझैं नजानिँदो गरी उर्लिएर आउँछ । गितारको झनझनबाट छुट्टेको झन्कारको अन्तिम धुनजस्तै उनको सुमधुर बोली कानको पछाडिपट्टि गुन्जिरहेको जस्तो लाग्छ। उनको अभावमा लक्ष्यले बाटो बिराएको र सपना टुटेको महसुस हुन्छ। अझ यसो भनौं, उनको अनुपस्थितिमा विजयको शिखर चुम्ने सपना घाइते भएर लडिरहेको जस्तो लाग्छ । तिमी अस्ताउँदा आफन्तजनहरूले गरेको विलाप र तिम्रा सहकर्मीहरू टुहुरो बनेको पल सम्झँदा म आजपर्यन्त भावविह्वल हुन पुग्दिरहिछु।

आज पनि मैले तिम्रो सम्मानमा एक मिनेट आँखा बन्द गरेर मौनधारण गर्दैं । तिमी अस्ताएको यो साँझ जलजला, सिस्ने, रमका, कुशे र अपि सैपालले पनि श्रद्धाले शिर निहुऱ्याए । कर्णाली, भेरी, राप्ती, बबई र माडीले शोकधुन बजाए । आकाशका जूनतारा स्तब्ध बन्दै बादलभित्र पसे । तिम्रो रगतले सिञ्चित भएका आधारइलाकाका सहिद परिवारहरू तिम्रो अभाव महसुस गरे । तिम्रा सन्ततिहरूले तिम्रो खोजी गरे । थबाङ, जेलबाङ, भाबाङ, गजुल र मिरुलहरूले तिम्रो सम्मानमा सलामी अर्पण गरे । रक्तिम बस्तीमा सपनाका सिला खोज्दै बस्ने तिम्रा सहयात्रीले तिम्रा दस्ताबेज खोजे । तिमीले छोडेको झोला, कम्ब्याट र मेसिनगन खोजे । यो दिनमा तिम्रो सपना पछ्याउनेहरूले सलामी गरे । तिमीसँगै पश्चिमको क्षितिजमा अस्ताएका सहिदहरूले निलो गगनबाट क्रान्ति अघि बढाउन आदेश गरे। ऊ बेलाका तिम्रा नायकहरू मर्सिडिज चढी रातो कार्पेटमा टेक्दै बालुवाटार र सिंहदरबार पसे। तर तिम्रो अन्तिम सास रोकिँदा धड्कन छामेर भावविह्वल बनेका विप्लव र सुदर्शनहरूले तिमीले थमाइदिएको रक्तरञ्जित झन्डा सगरमाथाको उचाइतर्फ लैजाने वाचा गरे ।

आदरणीय बहादुर सहिद सुनील, रणमैदानमा पोखिएको तिम्रो रगत र दुस्मनको गोलीले क्षतविक्षत तिम्रो पार्थिव शरीर सम्झेर म हिजो राती निदाउनै सकिनँ । तिमी अस्ताएपछि वार्ता र संवादको बहानामा तिमीले रगतसँग साटेर ल्याएको बन्दुकमा अनमिनको स्टिकर लाग्यो । तिमीले उठाएको झन्डा खलनायकहरूले धुम्बाराही र पेसिसडाँडाका कुनामा फ्यालिदिए । अन्तर्राष्ट्रिय कोसर गाउँदै युद्धमैदानमा परेड खेल्ने तिम्रा योद्धाहरू क्यान्टोनमेन्टको ट्रान्जिट हुँदै खाडी पसेका छन् । तिम्रो सपनाको गन्तव्य दुनियाँ थर्कमान बनाउने महान् जनयुद्धको उद्देश्य टुकुचामा बगिरहेको देखेर आफैंलाई समालिन गाह्रो भएको छ । वास्तवमै आज तिमीजस्तो क्रान्तिकारी आस्था र विचारको भट्टीमा खारिएको कुशल जननेता, कमान्डर, जनता र कार्यकर्तामा सहजै प्रभाव छोड्न सक्ने क्षमताको खाँचो छ । सधैं उच्च मनोबलका साथ लड्ने र लडाउने युद्ध कला, आफ्नो विचार र योजना बुझाउनसक्ने दक्षता त्यो सिद्धान्तनिष्ठ र कर्तव्यनिष्ठ मान्छेको सर्वत्र माग छ । रणमैदानमा तिमी ढलेको दिन मङ्सिर १४

आएपछि जनयुद्धको विरासत आफैं स्मृतिपटलमा घुमेर आयो । मनिमारेमा जनमुक्ति सेनाको फौजमाथि दुस्मनले आकाशबाट बम बर्साइरहँदा दस्तालाई कासन गर्दा गर्दै तिमी ढल्यौ भन्ने प्रत्यक्षदर्शी मेरो उनीको बयानले घरिघरि तड्पायो । तिमी ढलेपछि रोल्पाको ब्याङखोला जङ्गलभित्र तिम्रै स्मृतिमा श्रद्धाञ्जली सभा चलिरहँदा विप्लव, सुदर्शन र पासाङका गला अवरुद्ध हुँदा, हलका सहभागीहरू भक्कानिँदा सन्नाटा उत्पन्न भएको थियो । लाग्थ्यो मध्याह्न हुँदा पनि सूर्यका किरणहरू धर्तीमा पोखिन सर्माइरहेका थिए । रात डुबिरहँदा आकाशमा जूनतारा विलाप गरिरहेका थिए । रुकुम, रोल्पा, सल्यान रणमैदानमा परिणत भएको तर तिमी नरहेको खबर सुनेर रामेछाप, गोरखा, सिन्धुली, कञ्चनपुर, डोटी, कैलाली रोइरहेका थिए र तिम्रो सम्मानमा मौनधारण गरिरहेका थिए । तिम्रो श्रद्धाञ्जलीसभाका सभाध्यक्ष विप्लव र उद्घोषक सुदर्शन त्यति धेरै भावविह्वल बनेको मैले कहिल्यै देखिनँ । त्यो क्षण मलाई अहिले भर्खरजस्तो लाग्छ । तिमी आफ्नो जिम्मा पूरा गरेर अमर बनिसकेका थियौ, हामी भने रोइरह्यौं । तिम्रो भौतिक शरीर अस्ताएपछि तिम्रा कोही सहयात्रीहरूले क्रान्तिलाई संसदीय आहालमा डुबाइदिए । अहिले इटालियन झुम्बर र सिङ्गापुरे सोफाले सजाइएको पर्फ्युम, अत्तर र अगरबत्तीको बास्नादार आलिसान बङ्गलामा राज भएर मार्सी र ब्रान्डेल ह्विस्की डिनर गरिरहेका छन् । हामी भने तिम्रा सपनाको रक्षाका लागि एउटा अर्को महाअभियानमा सरिक छौं ।

मेरो आदरणीय सहिद, प्यारो नेता र अभिभावक, जब मङ्सिर १४ गते तिमी सहिद भएको दिन आउँछ, म २०५८ साल कात्तिक सम्झन्छु। जुम्ला सदरमुकाम खलङ्गा आक्रमणको तयारी अन्तिम चरणमा पुग्दै थियो । जनमुक्ति सेनाको हेडक्वार्टरसँगै मलाई पनि उक्त कारबाहीमा सहभागी हुने अवसर जुरेको थियो । मजस्ती मामुली बबुरीका लागि लडाइँको अनुभव गर्ने यो ठूलो स्वर्णिम अवसर थियो । तत्कालीन जनमुक्ति सेनाका कमान्डर नन्दकिशोर पुन 'पासाङ' ले मलाई यो अवसर जुटाइदिनुभएको थियो । १८-२० घन्टा लामो यात्रा गरेर जाजरकोट र जुम्लाको बीचमा पर्ने चाखुरेको लेकमा उकालो चढ्दै गर्दा धेरै साथीलाई लेक लागेर श्वासप्रश्वासमा बाधा पुगिरहेको थियो । त्यतिखेर पछाडि बाट 'ए उषाकिरण गाह्रो भयो ?' भनेर सानो प्लास्टिक झोलाबाट अञ्जुलीभरि चक्लेट निकालेर मलाई दिएको सम्झना हृदयमा निकै अमर बनेर बाँचेको छ । त्यतिखेर मैले एउटा प्रश्न गरेकी थिएँ, 'यो मोर्चा हामी जित्छौं ।' तिमीले भनेका थियौ, 'हाछौं भन्ने सोचाइ राखेर ब्याटलमा जानै हुँदैन । सधैं जित्ने विश्वास र साहस बोक्नुपर्छ ।' तिमीले विश्वास दिलाएपछि म विश्वस्त त भएकी थिएँ तर मलाई चिन्ता लागिरहेको थियो । हामी जुन दिन जाँदै थियौं त्यही दिन अत्यधिक हिमपात भैरहेको थियो । हाम्रो कम्मरभन्दा माथिसम्म हिउँ परेको थियो । एड्नानसहित नौजना कमरेड हिउँमै पुरिएर सहिद हुनुभएको थियो । अर्कोतिर घन्टौंको हिँडाइ र उचित खानपिनको अभावले जनमुक्ति सेनाका योद्धाहरू निकै थाक्ने अवस्था थियो । तर अनौठो विषय के थियो भने हिउँले कठ्याङ्ग्रिएर सास रोकिने अवस्था आउँदा पनि योद्धाहरू क्षितिजमा एउटा विजय देखिरहेका थिए । दुस्मनको क्याम्प खरानी बनाउने र युद्धलाई नयाँ उचाइ प्रदान गर्ने साहस भर्दै थिए । उनीहरू कठिन र जोखिमपूर्ण यात्रालाई पनि सहज र रङ्गीन बनाउँदै थिए । उनीहरू गाउँदै थिए :

हिउँ पऱ्यो हिउँदैमा
चिसो हावा मुटुको धड्कनमा
जनसेनाको यो ताँती
जुम्लाको हिमालमा ।

बहादुरहरूको अदम्य साहस र पराक्रम देखेपछि मलाई पनि एउटा विश्वास

बाँकी पृष्ठ ७ मा

नेपाली क्रान्तिको कार्यदिशा

पृष्ठ १ बाट क्रमशः

कार्यदिशा कारखानामा हडताल र सडकमा प्रदर्शन गर्दै पुरानो राज्यसत्ता ढालेर नयाँ राज्यसत्ता स्थापना गर्न अन्ततः सशस्त्र विद्रोह गर्ने बताउनुभयो । पेरिस कम्युन एउटा उदाहरण उहाँहरूले देख्नुभयो । पेरिस कम्युनको असफलताबाट प्राप्त शिक्षा, पुँजीवाद साम्राज्यवादमा विकास भएको स्थिति र क्रान्तिको प्रमुख दस्ता मजदुरको साथमा सिपाही र किसान पनि थपिएको अवस्थामा लेनिनले सशस्त्र विद्रोहको कार्यदिशा व्यवस्थित रूपमा विकास गर्नुभयो । क्रान्तिको तयारी, रिहर्सल र अन्ततः विद्रोहबाट रुसी क्रान्ति सफल भयो । माओले अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा पुँजीवाद साम्राज्यवादमा पुगेको भए पनि चीन र चीनजस्ता तत्कालीन अर्धऔपनिवेशिक तथा अर्धसामन्ती देशहरू जहाँ किसानहरूको बाहुल्यछ, त्यस्ता देशहरूमा दीर्घकालीन जनयुद्धको कार्यदिशा विकास गर्नुभयो । लेनिनको सशस्त्र विद्रोहबाट रुस सोभियत सङ्घमा विकास भयो र दोस्रो विश्वयुद्धपछि पूर्वीयुरोप मुक्त भयो भने माओको दीर्घकालीन जनयुद्धबाट चीन, भियतनाम, उत्तरकोरिया, लाओस आदि मुक्त भए । तर भियतनाम क्रान्तिपछि दर्जनौं देशहरूमा विजयको निकट क्रान्तिहरू असफल भए । साम्राज्यवादीहरूले लेनिन र माओको कार्यदिशाको व्यापक अध्ययन र अनुसन्धानपछि प्रतिविद्रोह र प्रतिदीर्घकालीन युद्धको विकास गरे । अर्थतन्त्र र विकास निर्माणमा कैयौं कुराहरू कम्युनिस्टहरूबाट चोरेर भ्रम दिने, कम्युनिस्ट पार्टीभित्र घुसपैठ गर्ने, नेतृत्वलाई किनिदिने र दमन गर्ने नीति बनाए । परिणामस्वरूप समाजवादी देशहरूमा प्रतिक्रान्ति भयो भने क्रान्ति विजयको सन्निकट पुगेका देशहरू असफल भए । फिलिपिन्स, टर्की, चिले, इन्डोनेसिया, निकारागुआ, पेरूलगायतदेशहरूमा क्रान्ति असफल भयो । अतः नेकपाले के निष्कर्ष निकालेको छ भने माओको मृत्युपछि क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरूले मार्क्सवादको आधारभूत सिद्धान्तलाई दह्रोसँग नपकड्नु र परिस्थितिको विकासअनुरूप मार्क्सवादको विकास नगर्नु प्रतिक्रान्ति र असफलताको मूल कारक हो । अर्को कुरा राजनीतिक क्रान्तिसँगसँगै सांस्कृतिक क्रान्तिलाई एकीकृत नगर्नु भनेको शत्रुका विरुद्ध त सङ्घर्ष गर्नु तर आफ्नैविरुद्ध सङ्घर्ष नगर्नु हो । जसरी लेनिनले वर्गसङ्घर्षलाई सर्वहारा अधिनायकत्वसम्म विस्तार नगरी आफ्नो जमानामा कोही पनि कम्युनिस्ट हुँदैन भनेर संश्लेषण गर्नुभएको थियो, त्यसरी नै आज हामीले भन्नैपर्छ र जीवनमा लागू गर्नैपर्छ- वर्गसङ्घर्षलाई सर्वहारा अधिनायकत्वसम्म विस्तार गरेर मात्र पुग्दैन, बरु सर्वहारा अधिनायकत्वअन्तर्गत सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्ति पनि चलाउनुपर्छ । तदनुरूप हाम्रो पार्टीको कार्यदिशा एकीकृत जनक्रान्ति बनेको छ भने कार्यक्रमचाहिँवैज्ञानिक समाजवाद । यो कार्यदिशा र कार्यक्रमका आधारहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

पहिलो आधार भनेको आजको राजनीतिक अर्थशास्त्र नै हो । हामीले संश्लेषण गरेका छौं- पुँजीवाद मार्क्स र लेनिनले भनेकै दिशामा अति केन्द्रित भएर गएको छ । आजपुँजीवादलाई साम्राज्यवाद मात्र भनेर पुग्दैन । अतिकेन्द्रित र चरम अर्थमा हामीले यसलाई उत्तरसाम्राज्यवाद भनेका छौं । अर्थशास्त्रकै भाषामा यसलाई निगम पुँजीवाद भनिएको छ । मार्क्स, लेनिन र माओका पालामा केन्द्रीकृत उत्पादन र विकेन्द्रित वितरण प्रणाली थियो भने हाम्रो पालामा विकेन्द्रित उत्पादन र केन्द्रीकृत वितरण प्रणाली बनेको छ । विकेन्द्रित उत्पादनको अर्थ हुन्छ-श्रमिक वर्गलाई एकीकृत हुन नदिनु र विकेन्द्रित वितरणको अर्थ मुठीभर निगमहरूले बजारमा एकाधिकार कायम गर्नु । निगम पुँजीवादको अर्थ हुन्छ मुठीभर पुँजीपतिहरूले आफ्ना मुठीभर सिन्डिकेट, कार्टेल र ट्रस्टमार्फत बजारमा अति एकाधिकार कायम गर्नु र राज्यसत्तासमेत आफ्नो नियन्त्रणमा लिनु । उत्पीडित र उत्पीडकबीचमा रहेको मध्यमवर्गलाई यसले उत्पीडित र श्रमजीवी वर्गको कित्तामा जबर्जस्त धकेलिदिएको छ । एकातिर मुठीभर पुँजीपतिहरू केन्द्रित भएर बजारमा एकाधिकार जमाइरहेका छन् भने अर्कोतिर मजदुर, किसान, सिपाही, सुकुमबासी र मध्ययमवर्ग पनि एकीकृत हुँदै गएकाछन् । अर्कोतिर आजको उत्पादक शक्तिमा विज्ञान र प्रविधि जोडिएको छ र यसले उत्पादनमा तीव्रता ल्याएको छ । यसले विकास निर्माणमा तीव्रता ल्याएको छ । यसलाई प्रकृतिमा सन्तुलन कायम गर्दै मानवीय आवश्यकताअनुसार उत्पादन र समान वितरण प्रणाली लागू गर्ने हो भने साम्यवाद धेरै नजिक आएको छ । तर उपरिसंरचनामा पनि त्यसअनुरूप क्रान्ति अनिवार्य छ । क्रान्ति भनेकै उत्पादक शक्ति र उत्पादन सम्बन्धका बीचको लडाइँ हो । उत्पादक शक्तिअनुरूपको उत्पादन सम्बन्ध भएन भने त्यसले सामाजिक विकासको हातमा हतकडी लगाइदिन्छ र त्यो हतकडी जबर्जस्ती चुँडाल्नुपर्ने आवश्यकता बन्दछ । यसैलाई क्रान्ति भनिन्छ ।

एकीकृत जनक्रान्तिको दोस्रो आधार भनेको विज्ञान र प्रविधिको विकास एकीकृत रूपमा हुनु हो । हाम्रो जमानाका प्रसिद्ध भौतिकशास्त्री स्टेफन हकिङको भर्खरै मृत्यु भएको छ । उहाँले अहिलेसम्म ज्ञात फोटोनदेखि बह्माण्डसम्मको ज्ञान हासिल गर्ने एकीकृत भौतिकशास्त्रको विकास गर्नुभएको छ । अल्बर्ट आइन्स्टाइनले ब्रह्माण्डका अजङ्गअजङ्गका वस्तुहरूलाई हेर्ने सापेक्षताको सिद्धान्त आविष्कार गरेका थिए भने स्वयम् आइन्स्टाइन, म्याक्स प्लाङ्क र अहिलेसम्मका केही वैज्ञानिकहरूले सबभन्दा सूक्ष्म वस्तुहरूलाई हेर्ने क्वान्टम सिद्धान्त अथवा अनिश्चयताको सिद्धान्त खोजी गर्दै आएका थिए । पछिल्लोमा स्वयम् हकिङको पनि ठूलो योगदान छ । यसलाई अनिश्चयताको सिद्धान्त भन्नुको अर्थ अहिलेसम्म यति कुरा थाहा भयो अथवा आविष्कार भयो, अरू बाँकी रहेको छ भन्ने हो । हामी रहेको पृथ्वी, यस पृथ्वीमा हाम्रो आफ्नै अस्तित्व र ब्रह्माण्डबारे वैज्ञानिकहरू र दार्शनिकहरू मात्र होइन, सर्वसाधारण जनताले ज्ञान हासिल गर्न हकिङले सापेक्षताको सिद्धान्त र अनिश्चयताको सिद्धान्तलाई जोडेर नै एकीकृत भौतिकशास्त्रको दर्शनशास्त्रमा आउँदा सापेक्षता, अनिश्चयताजस्ता विपरीतहरूको एकता अर्थात् द्वन्द्वात्मक भौतिकवादको विकास भन्नुपर्छ भने सामाजिक र राजनीतिक क्रान्तिमा एकीकृत जनक्रान्ति भन्न सकिन्छ । यो विज्ञान प्रविधिमा अभिव्यक्त भएको छ । आजको कम्प्युटर एकीकृत भौतिकशास्त्रको राम्रो अभिव्यक्ति हो । आधुनिक मोबाइल फोनहरूएकीकृत भौतिकशास्त्रका राम्रा उदाहरण हुन् । आधुनिक मोबाइल फोनले एक दूरभाष यन्त्र मात्र होइन, बरु त्यो रेडियो, टेलिभिजन, अखबार, हुलाक, क्यामरा, टर्चलाइट, चलचित्रगृह, विद्यालय, पुस्तकालयलगायत कार्य एकीकृत रूपमा पूरा गर्छ । यी यन्त्रहरू बहुआयामिक भएका छन् । विकास निर्माणमा काम गर्ने संयन्त्रहरू डोजर, स्काइभेटर आदि पनि बहुआयामिक छन् । यी सबै कुरा एकीकृत जनक्रान्तिका आधार बनेका छन् । त्यसकारण हाम्रो कार्यदिशाको नामकरण एकीकृत जनक्रान्तिमा भएको छ ।

तेस्रो कुरा, आज सहर र गाउँको त्यति ठूलो दूरी छैन । यो दूरी सूचनाप्रविधिको विकासले आमूल रूपमा घटाइदिएको छ । आज पुँजीवादको विकास भएको देशमा लेनिनले विकास गर्नुभएको सहरिया विद्रोहको कार्यदिशा लागू हुने र अर्धऔपनिवेशिक देशहरूमा अथवा अल्पविकसित देशहरूमा दीर्घकालीन जनयुद्ध लागू हुने परिस्थितिको सीमा उल्लङ्घन भइसकेको छ । कृषि पनि उद्योग बनेको छ र उद्योग पनि कृषि । राष्ट्र र अन्तर्राष्ट्रियको पनि त्यति ठूलो दूरी छैन । राष्ट्रियता र वर्गीयताको दूरी पनि घटेको छ । राष्ट्रियताको लडाइँवर्गसङ्घर्षको लडाइँभन्दा बाहिर गएर विजयी हुँदैन र वर्गीयताको लडाइँ राष्ट्रियताहरूको लडाइँभन्दा बाहिर गएर विजयी हुँदैन । अन्ततः दुवै वर्गसङ्घर्ष बनेका छन् । यी सबै कारणले गर्दा हाम्रो क्रान्ति एकीकृत जनक्रान्ति हो ।

चौथो कुरा, आजको क्रान्ति सैनिक युद्ध मात्र होइन, बरु साइबर युद्ध पनि हो । बन्दुक जति धेरै भए पनि अथवा सैन्य हिसाबले जतिसुकै बलियो भएपनि त्यसमा सूचना जोडिएन भने बन्दुक अन्धकारमा फस्छ । आजका श्रमिक र उत्पीडितहरूले यो कुरा बुझ्न र सिक्न गहिरो गरी लाग्नुपर्छ । अन्ततः बन्दुकमा साइबर जोडेपछि मात्र क्रान्तिकारी सेना बन्दछ । प्रतिक्रियावादी रसाम्राज्यवादी सेना त यो सुविधाबाट लैस हुन गाह्रो छैन । क्रान्तिकारी सेनालाई यसबाट लैस हुन अब कसैले रोक्ने प्रयास गरे पनि सक्तैन । त्यसकारण क्रान्तिकारीहरू सूचना खेलमा पनि अब्बल हुन जरुरी छ । सैन्य विज्ञान पनि बन्दुक र सूचनाको एकीकृत संयन्त्र बनेको छ ।

उल्लिखित मूलाधारमा बनेको एकीकृत जनक्रान्ति नै हाम्रो पार्टीको कार्यदिशा हो । हामी यो क्रान्तिद्वारा नेपालमा वैज्ञानिक समाजवाद हासिल गर्न चाहन्छौं । यहाँ पनि प्रश्न उठेको छ-नयाँ जनवादी क्रान्ति नगरेर कसरी वैज्ञानिक समाजवाद आउँछ ?

हामीले उत्तर दिएका छौं- उत्पादक शक्तिमा विज्ञान र प्रविधिको समायोजन, उत्तरसाम्राज्यवादको वित्तीय भूमण्डलीकरण, सूचनाको भूमण्डलीकरणले उत्पादनमा तीव्रता ल्याएको छ । विज्ञान र प्रविधिमा जनताको पकड हुनेबित्तिकै समाजवाद मात्र होइन, बरु समाज विकासको उच्च चरण साम्यवाद पनि दृष्टिक्षितिजमा देखा पर्दैछ । नेपालमा दलाल पुँजीवाद, नोकरशाही पुँजीवाद र सामन्ती अर्थतन्त्रको नेतृत्व एकीकृत रूपमा दलाल पुँजीवादी संसदीय व्यवस्था स्थापना भएको छ। दलाल पुँजीवाद उत्तरसाम्राज्यवादकै अङ्ग हो । दलाल पुँजीवादी संसदीय व्यवस्थाको विकल्प पुँजीवादी व्यवस्था हुन सक्तैन । माओले चीनमा दीर्घकालीन युद्धद्वारा नौलो जनवादी क्रान्ति गर्नुपर्छ भन्दा पनि नौलो जनवादी क्रान्ति समाजवादकै अङ्ग हो भन्नुभएको थियो । आजको नेपाल अर्धऔपनिवेशिक र अर्धसामन्ती अवस्थाबाट नवऔपनिवेशिक अवस्थामा पुगेको छ । 'नौलो जनवादबारे' शीर्षकमा १९४० मा लेखिएको आलेखमा माओ स्वयमूले '...ऐतिहासिक परिस्थितिमा ठीक हुने कुरा अर्को ऐतिहासिक परि स्थितिमा बेठीक पनि हुनसक्छ...' भन्नुभएको छ।

हाम्रो नेपालमा चिनियाँ क्रान्तिप्रति के सरल धारणा बनेको छ भने माओले १९४९ को १ अक्टोबरमा नयाँ जनवादी क्रान्ति गर्नुभयो र १९५७ मा गएर समाजवादी क्रान्ति गर्नुभयो । यो धारणामा क्रमभङ्ग गर्न जरुरी छ। वास्तवमा चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टी र अध्यक्ष माओको नेतृत्वमा नयाँ जनवादी क्रान्तिको प्रक्रिया गाउँले सहरलाई घेर्ने रणनीति भएको दीर्घकालीन युद्धमा पूरा भएको थियो । १९४९ मा त उहाँले वैज्ञानिक समाजवादी गणतन्त्र चीनको घोषणा गर्नुभएको हो । १९५७-५८ मा त ल्यु साओ ची र तङसाओफङको अझै पुँजीवादकै विकास आवश्यक छ किनभने पिछडिएको उत्पादक शक्ति र उन्नत समाज व्यवस्थाबीच अन्तरविरोध हुन्छ भन्ने तर्कविरुद्ध माओवादको समाजवादी कार्यक्रम लागू गर्नुपर्छ भन्ने सिद्धान्त पूर्णरूपले लागू भएको हो । यहाँ नेपालमा पनि एकीकृत जनक्रान्तिको दौरानमा पुँजीवादी क्रान्तिको प्रक्रिया पूरा गरी समाजवादी गणतन्त्र नेपालको स्थापना गर्नुपर्दछ । एकीकृत जनक्रान्तिकै प्रक्रियामा सांस्कृतिक क्रान्ति पनि भइरहने भएकाले वैज्ञानिक समाजवाद अझ आवश्यक बन्दछ ।

समाजवाद के हो ? मार्क्सले प्रसिद्ध कृति ' फ्रान्समा वर्गसङ्घर्ष १८४८-१८५०' मा भन्नुभएको छ, 'समाजवाद स्थायी क्रान्तिको उद्घोषण हो, सामान्यतः वर्गविभेदको उन्मूलन गर्न, त्यो वर्गविभेद आधारित रहने सम्पूर्ण उत्पादन सम्बन्ध उन्मूलन गर्न, त्यो उत्पादन सम्बन्धअनुरूप रहने सम्पूर्ण सामाजिक सम्बन्ध उन्मूलन गर्न, त्यो सामाजिक सम्बन्धको परिणामका रूपमा सम्पूर्ण विचारको क्रान्तिकारीकरण गर्न आवश्यक सङ्क्रमण बिन्दुका रूपमा सर्वहारावर्गको अधिनायकत्व रहन्छ ।'

मार्क्सको यो संश्लेषणले पुँजीवाद र साम्यवादबीचको सङ्क्रमणकाल नै समाजवाद हो भन्ने कुरा स्पष्ट गर्दछ । यसमा वर्गविभेदको उन्मूलन गर्न, त्यसमा आधारित उत्पादन सम्बन्ध उन्मूलन गर्न, त्यसअनुरूप रहने सामाजिक सम्बन्धबाट जन्मने विचारको क्रान्तिकारीकरण गर्न सङ्क्रमण बिन्दुका रूपमा सर्वहारा अधिनायकत्वले काम गर्दछ । यसैमा आधारित भएर नै माओले सर्वहारा अधिनायकत्वअन्तर्गत निरन्तर क्रान्ति (महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्ति) को सिद्धान्त प्रतिपादन गर्दै चीनमा लागू गर्नुभयो । यो सङ्क्रमणकालीन सामजवादमा पुँजीवादी आदतको सत्ता सँगसँगै रहने हुनाले नै यो काल लामो हुने देखिन्छ। यसलाई साम्यवादमा पुऱ्याउन नै निरन्तर क्रान्तिको आवश्यकता हुन्छ । अन्ततः यो साम्यवादको प्रथम चरण नै हो । यस चरणमा पुँजीवाद र साम्यवादबीच भीषण सङ्घर्ष चल्दछ ।

वर्गीय समाजको उत्पत्ति कसरी भएको हो ? भन्ने प्रश्नको जबाफ ड्युहरिङ मत खण्डनमा दिदै एङ्गेल्स भन्नुहुन्छ, 'वर्गविभाजन उत्पादनको अपर्याप्ततामा आधारित थियो । आधुनिक उत्पादन शक्तिको पूर्ण विकासले त्यसलाई समाप्त गरिदिनेछ । समग्र समाजमा वर्गउन्मूलन हुनुभन्दा पहिले त्यस अवस्थासम्म ऐतिहासिक विकास हुन जरुरी छ जसमा कुनै शासक वर्गको मात्र होइन, कुनै पनि प्रकारको शासक वर्ग र वर्गविभेदको अस्तित्व एउटा व्यावहारिक....काल दोष बनेको होस् । यसैले समाजमा वर्गउन्मूलन हुनुपहिले उत्पादनको यति धेरै विकास हुनु आवश्यक छ- समाजको एउटा कुनै विशेष वर्गको उत्पादनको साधन तथा उत्पादित वस्तु हस्तगतकरण गर्नुकासाथै आफ्नो राजनीतिक प्रभुत्व जमाउनु तथा सांस्कृतिक एवम् बौद्धिक नेतृत्वमा आफ्नो एकाधिकार कायम गर्नु अनावश्यक मात्र होइन, बरु आर्थिक, राजनीतिक तथा बौद्धिक विकासको मार्गमा बाधा बन्न जान्छ'

एङ्गेल्सद्वारा संश्लेषित यो कार्यभार हामीले समाजवादअन्तर्गत पूरा गर्नुपर्दछ । यही चरणमा नै हामीले उत्पादनको मात्रा पर्याप्त बनाइसकेपछि वर्गउन्मूलन हुन्छ । यहाँ सांस्कृतिक क्रान्ति नल्याईकन साम्यवादी संस्कृति पनि बन्न सक्तैन । आखिर साम्यवाद कस्तो हुन्छ त ? १८७६-७८ मा लेखिएको 'ड्युहरिङमतखण्डन' मा एङ्गेल्स भन्नुहुन्छ, 'जब समाजले उत्पादनका साधनमाथि अधिकार प्राप्त गर्नेछ तब माल उत्पादन समाप्त हुनेछ र यसका साथै उत्पादन गर्नेमाथि उत्पादनको प्रभुत्व पनि समाप्त हुनेछ । सामाजिक उत्पादनमा अराजकताको स्थान योजनाबद्ध र सचेत सङ्गठनले ग्रहण गर्नेछ। यसपछि व्यक्तिहरूलाई आआफ्नो अस्तित्वकालागि सङ्घर्ष गर्नुपर्ने छैन । एउटा खास अर्थमा मानिसले पहिलोपटक बाँकी पशुजगत्बाट आफूलाई अन्तिम रूपमा अलग गर्नेछ र पाशविक अस्तित्वको परिस्थितिलाई छोडेर समग्र मानव अस्तित्वको परिस्थितिमा प्रवेश गर्नेछ। जीवनका ती समस्त परिस्थिति जसबाट मानिसको पर्यावरण तयार हुन्छ, जसले अहिलेसम्म मानिसमाथि शासन गर्दै आएका थिए, तिनीहरू अब मानिसको प्रभुत्व एवम् नियन्त्रणको मातहतमा आउनेछन् र मानिस आफ्नो सामाजिक सङ्गठनको स्वयम् मालिक बन्ने हुनाले पहिलोपटक प्रकृतिको वास्तविक तथा चेतन स्वामी बन्न जान्छ । अहिलेसम्म उसको आफ्नो सामाजिक कार्यको नियम बाह्य प्राकृतिक नियमका रूपमा उसमाथि शासन गर्ने गर्थ्यो । अब उसले स्वयम् तिनको पूर्ण समझदारीकासाथ उपयोग गर्नेछ्र त्यसलाई आफ्नो काबुमा ल्याउनेछ । अहिलेसम्म मानिसको आफ्नो सामाजिक सङ्गठन प्रकृति र इतिहासद्वारा थोपरिएको एउटा अनिवार्य आवश्यकताकारूपमा मानिसको मुकाबिला गर्दथ्यो । अब त्यो स्वयम् मानिसको स्वतन्त्र कार्यको परिणाम बन्न जानेछ । अहिलेसम्म जुन बाह्य वस्तुगत शक्तिले इतिहासमाथि शासन गर्दै आएको थियो अब त्यो स्वयम् मानिसको नियन्त्रणमा आउनेछ । यही त्यो बिन्दु हो जसको अगाडि मानिस पूर्ण चेतनाकासाथ आफ्नो इतिहासको आफैं निर्माण गर्नेछ । यही त्यो बिन्दु हो जसको अगाडि मानिसले जब कहिले कुनै सामाजिक कारणलाई गतिवान् बनाउनेछ तब तिनको मुख्यतः अझ निरन्तर बढ्दै गरेको मात्रामा अभिप्रेरित परिणाम हुनेछ । यो मानिसको आवश्यकताको संसारबाट स्वतन्त्रताको संसारमा छलाङहुनेछ ।'

वैज्ञानिक समाजवाद ल्याउने भनेको एङ्गेल्सले माथि विश्लेषण गरेको कार्यभार सम्पन्न गर्ने हो । यही आवश्यकताको संसारबाट स्वतन्त्रताको संसारमा पुग्न वैज्ञानिक समाजवादको लामो कष्टसाध्य र महान् बाटो पूरा गर्नैपर्दछ । यो पार गरेपछि मात्र 'प्रत्येकबाट उसको योग्यताअनुसार लिने र प्रत्येकलाई उसको आवश्यकताअनुसार दिने' उत्कृष्ट सामाजिक व्यवस्था प्राप्त हुनेछ ।

हामीले वैज्ञानिक समाजवाद प्राप्त गर्न थुप्रै तयारी, रिहर्सल र विद्रोहका प्रक्रियाबाट अघि बढ्नु पर्नेछ । एकीकृत जनक्रान्ति हाम्रो पार्टीको क्रान्तिको कार्यदिशा र वैज्ञानिक समाजवाद यसको कार्यक्रम हो ।

गताङ्कबाट क्रमशः

सर्वहारा समाजवाद–३

सामाजिक जीवनमा पनि पहिले बाह्य अवस्थाहरू फेरिन्छन्, पहिले भौतिक स्थिति फेरिन्छ अनि तदनुसार मानसिहरूका विचारहरू, उनीहरूका बानी, रीतिरिवाज र उनीहरूका दृष्टिकोण फेरिन्छन्।

त्यसैले मार्क्स भन्नुहुन्छ, 'मानिसहरूको चेतनाले उनीहरूको सत्तालाई निर्धारित गर्दैन, बरु त्यसको उल्टो, उनीहरूको सामाजिक सत्ताले उनीहरूको चेतनालाई निर्धारित गर्छ।'

हामी भौतिक पक्ष, बाह्य अवस्थाहरू सत्ता र त्यस्तै खालका अन्य परिघटनाहरूलाई अन्तर्वस्तु भन्न सक्छौं भने मानसिक पक्ष, चेतना र त्यस्तो खालका अन्य परिघटनाहरूलाई रूप भन्न सक्छौं। यसबाट नै सुप्रसिद्ध भौतिकवादी प्रस्थापना पैदा भयो : विकासको प्रक्रियामा अन्तर्वस्तु रूपभन्दा अधि रहन्छ, रूप अन्तर्वस्तुभन्दा अधि पर्छ।

मार्क्सको विचारमा, आर्थिक विकास सामाजिक जीवनको 'भौतिक जग' हो, त्यसको अन्तर्वस्तु हो र कानुनी राजनीतिक तथा धार्मिक दार्शनिक विकास उक्त अन्तर्वस्तुको 'विचारधारात्मक रूप' हो, त्यसको 'अधिरचना' हो। त्यसैले मार्क्स कुन निष्कर्ष निकाल्नुहुन्छ भने 'आर्थिक जग फेरिएपछि सम्पूर्ण विशाल अधिरचनाको थोरबहुत छिटोसित रूपान्तर हुन्छ।'

यसको अर्थ अवश्य पनि के होइन भने मार्क्सको विचारमा अन्तर्वस्तु रूपबिना सम्भव छ, जस्तो कि स. जी. ले ठानेका छन्। (हेर्नुहोस्- नोबाटी, नं. १ 'अद्वैतवादको आलोचना')। बिनारूप अन्तर्वस्तु असम्भव छ तर मुख्य कुरा के भने कुनै खास रूप, आफ्नो अन्तर्वस्तुभन्दा पछि पर्ने हुनाले त्यो कहिल्यै पनि उक्त अन्तर्वस्तुको पूर्णतः अनुरूप रहँदैन। त्यसैले नयाँ अन्तर्वस्तु आफूलाई केही समयका लागि पुराना रूपमा राखिछाड्न 'बाध्य' रहन्छ र यसले गर्दा तिनका बीच द्वन्द्व उत्पन्न हुन्छ। उदाहरणका लागि वर्तमान समयमा उपजको अपहरणको रूप जसको स्वरूप निजी छ, उत्पादनको सामाजिक अन्तर्वस्तुको अनुरूप छैन र यो नै वर्तमान समयको सामाजिक द्वन्द्वको आधार हो।

अर्कोतिर चेतना सत्ताको एउटा रूप हो भन्ने विचारको अर्थ आफ्नो स्वभावैले चेतना पनि भौतिक तत्व हो भन्ने होइन। अशिष्ट भौतिकवादीहरूको (उदाहरणार्थ, बुच्चर मोलेस्चोटको) मात्र त्यस्तो विचार थियो, उनीहरूका सिद्धान्तहरू मार्क्सको भौतिकवादको आधारभूत रूपभन्दा विपरीत छन् र एङ्गेल्सले लुड्विक फायरबाखमा ठीकसित उनीहरूको धज्जी उडाउनुभएको छ। मार्क्सको भौतिकवादअनुसार चेतना र सत्ता विचार र भौतिक तत्व एउटै त्यस परिघटनाका दुई भिन्नाभिन्नै रूप हुन् जसलाई सामान्य रूपमा प्रकृति वा समाज भनिन्छ। त्यसैले तिनले एकअर्काको निषेध गर्दैनन्, न त ती एउटै परिघटना हुन्। कुरो के मात्र हो भने प्रकृति र समाजको विकासमा चेतना अर्थात् हाम्रो हामीभन्दा बाहिरको चीजमा परिवर्तन हुन्छ, कुनै खास भौतिक परिवर्तनलाई पछ्याउँदै, ढिलो वा चाँडो, एक मिल्दो वैचारिक परिवर्तन अनिवार्य रूपमा हुन्छ।

हामीलाई के भनिन्छ भने प्रकृति र समाजको इतिहासमा लागू गर्दा उपयुक्त कुरा सायद साँचो रहन्छ। तर वर्तमान समयमा हाम्रो दिमागमा विभिन्न धारणा तथा विचारहरू कसरी उत्पन्न हुन्छन् त ? के तथाकथित बाह्य अवस्थाहरू साँच्चिकै विद्यमान छन् वा के उक्त बाह्य अवस्थाहरूको अस्तित्व छ भने तिनीहरू कति हदसम्म देख्न सकिने र बुझ्न सकिने खालका छन् ?

गत सम्बन्धमा भौतिकवादी सिद्धान्त के भन्छ भने हाम्रा धारणाहरू, हाम्रो 'स्वतन्त्र' त्यहाँसम्म मात्र रहन्छन् जहाँसम्म हाम्रो स्वत्वमा प्रभाव पैदा गर्ने बाह्य अवस्थाहरू रहन्छन्। हाम्रा धारणाहरूबाहेक अर्को कुनै चीजको अस्तित्व छैन भनेर जसले सोचविचार नगरीकन भन्छ, उसलाई सबै बाह्य अवस्थाहरूको अस्तित्व अस्वीकार गर्न कर लाग्छ। त्यसैले उसले अरू सबै मानिसहरूको अस्तित्वलाई अस्वीकार गरेर आफ्नै 'स्वत्व' को मात्र अस्तित्व मान्नुपर्छ जुन कुरा मूर्खतापूर्ण छ र विज्ञानका सिद्धान्तहरूको पूरै विपरीत छ।

स्पष्ट रूपमा, बाह्य अवस्थाहरूको वास्तविक अस्तित्व विद्यमान छ ती अवस्थाहरू हामीभन्दा पहिले नै थिए र हामीभन्दा पछि पनि रहनेछन्। जति धेरैपटक र जति बढी बलियोसित तिनले हाम्रो चेतनामा प्रभाव पार्छन् त्यत्तिकै बढी सजिलोसित ती देख्न एवम् बुझ्न सकिने हुन्छन्।

वर्तमान समयमा हाम्रो दिमागमा विभिन्न धारणा र विचारहरू कसरी उत्पन्न हुन्छन् भन्ने सवालका सम्बन्धमा, हामीले कुन कुरा बुझ्नुपर्छ भने यहाँ प्रकृति र समाजको इतिहासमा हुने कुराको सारांश पुनरावृत्ति हुन्छ। यस मामिलामा पनि हामीले धारणा बनाउनुभन्दा पहिले नै वस्तु रहेको हुन्छ, बाहिर रहेको वस्तुकै विषयमा हामीले भित्री मनमा धारणा बनाएका छौं। हामीले बनाएको धारणाअनुसार त्यस वस्तुको बाहिरी रूप हुन्छ। अतः वस्तुको अन्तर्वस्तुभन्दा हाम्रो धारणा पछाडि परेको हुन्छ। जब म रूखलाई हेरेर देख्दछु। त्यसले के मात्र देखाउँछ भने रूखसम्बन्धी धारणा मेरो दिमागमा उत्पन्न हुनुभन्दा पहिले नै त्यो रूख रहेको थियो र मेरो दिमागमा उक्त धारणा त्यो रूखले नै जगाएको थियो..।

मार्क्सको भौतिकवादी सिद्धान्तको सङ्क्षिप्त सार त्यसप्रकारको छ।

मानवजातिको व्यावहारिक क्रियाकलापका लागि भौतिकवादी सिद्धान्तको महत्वलाई सजिलैसित बुझ्न सकिन्छ।

पहिले आर्थिक अवस्थाहरू फेरिन्छन् र मानिसको चेतनामा पछि सोहीअनुरूप परिवर्तन हुन्छ भने हामीले कुनै खास विचारको आधारलाई मानिसहरूको दिमागमा होइन, उनीहरूको कल्पनामा होइन, बरु उनीहरूको आर्थिक अवस्थाको विकासमा खोज्नुपर्छ भन्ने कुरो स्पष्ट रहन्छ। त्यो विचार आर्थिक अवस्थाको अध्ययनमा आधारित रहन्छ र त्यो मात्र असल एवम् स्वीकारयोग्य हुन्छ। आर्थिक अवस्थालाई बेवास्ता गर्ने र विकासमाथि आधारित नरहने विचारहरू बेकम्मा र अस्वीकारयोग्य हुन्छन्।

भौतिकवादी सिद्धान्तबाट निकालिनुपर्ने पहिलो व्यावहारिक निष्कर्ष त्यही हो।

मानिसको चेतना, बानी र चालचलन बाह्य अवस्थाद्वारा निर्धारित हुन्छन् भने, कानुनी तथा राजनीतिक रूपहरूको असुहाउँदोपन आर्थिक अन्तर्वस्तुमाथि आधारित रहेको हुन्छ भने, कुन कुरो स्पष्ट छ भने हामीले आर्थिक सम्बन्धहरूमा आमूल परिवर्तन ल्याउन मद्दत गर्नुपर्छ जसले गर्दा उक्त परिवर्तनसँगै मानिसहरूका बानी तथा चालचलनमा, उनीहरूको राजनीतिक व्यवस्था आमूल परितर्वन ल्याउन सकियोस्।

यस सम्बन्धमा कार्ल मार्क्स भन्नुहुन्छ -

'समाजवादीसित... भौतिकवादको आवश्यक अन्तर्सम्बन्ध देख्न कुनै ठूलो सामर्थ्यको दरकार छैन। मानिस यथार्थ जगत्बाट आफ्नो सारा ज्ञानको रचना गर्छ भने ... त्यसबाट कुन कुरो निस्कन्छ भने व्यावहारिक जगत्लाई यसरी व्यवस्थित पार्नुपर्छ जसले गर्दा उसले यसमा साँच्चिकै मानवीयताको अनुभव गरोस् ऊ मानिसका रूपमा आफूलाई अनुभव गर्नमा अभ्यस्त बनोस् ...। मानिस भौतिकवादी अर्थमा स्वतन्त्र छैन अर्थात् कुनै कुरालाई पन्छाउन सक्ने नकारात्मक शक्तिको कारणबाट होइन, बरु आफ्नो सच्चा वैयक्तिकता स्थापित गर्ने सकारात्मक शक्तिको कारणबाट स्वतन्त्र छ भने तब अपराधका लागि व्यक्तिहरूलाई सजाय दिइनु हुँदैन, बरु अपराध जन्माउने समाजविरोधी स्थानहरूलाई ध्वस्त पारिनुपर्छ ...। परिस्थितिले मानिसलाई बनाउँछ भने परिस्थितिको निर्माण मानवीय ढङ्गले गरिनुपर्छ (हेर्नुहोस्- लुडविक फायरबाख, परिशिष्ट 'अठारौं शताब्दीको फ्रान्सेली भौतिकवादको इतिहासबारे, कार्ल मार्क्स')।

(ग) सर्वहारा समाजवाद

अब हामी मार्क्सको सैद्धान्तिक धारणाबाट अवगत रहेका छौं : हामी उहाँको तरिका र उहाँको सिद्धान्तबाट पनि अवगत छौं। उक्त धारणाबाट हामीले कस्ता व्यावहारिक निष्कर्षहरू निकाल्नुपर्छ ?

द्वन्द्वात्मक भौतिकवाद र सर्वहारा समाजवादका बीच कस्तो सम्बन्ध रहेको छ ?

द्वन्द्वात्मक तरिका के भन्छ भने जुन वर्ग दिनप्रतिदिन बढिरहेको हुन्छ जुन वर्ग हमेसा अघिल्तिर लम्कन्छ र अधिक राम्रो भविष्यका लागि निरन्तर रूपमा लड्छ त्यो वर्ग मात्र अन्त्यसम्म प्रगतिशील हुन सक्छ। त्यस वर्गले मात्र दासत्वको बन्धनलाई चकनाचुर पार्न सक्छ। हामी के देख्छौं भने सहरी तथा ग्रामीण सर्वहारावर्ग नै त्यस्तो एक मात्र वर्ग हो जसको लगातार वृद्धि हुँदैछ जो सधैं अघिल्तिर लम्कन्छ र भविष्यका निम्ति लड्दैछ। तसर्थ हामीले सर्वहारावर्गको सेवा गर्नुपर्छ र त्यसमाथि आफ्नो आशा राख्नुपर्छ।

मार्क्सको सैद्धान्तिक धारणाबाट निकाल्नुपर्ने पहिलो व्यावहारिक निष्कर्ष उपयुक्त हो।

तर जतातै सेवाको कुरो गरिन्छ। सर्वहारावर्गलाई समाजवादबारे बिर्सन आग्रह गर्ने बर्न्सटिन पनि त्यसको 'सेवा गर्छन्।' छरिएको र कुनै व्यापक औद्योगिक आधार नभएको सामुदायिक 'समाजवाद' प्रदान गर्ने क्रोपोत्किन पनि सर्वहारावर्गको सेवा गर्छन्। आधुनिक विशाल मात्राको उद्योगको व्यापक जगमा आधारित सर्वहारा समाजवाद अपनाउन सर्वहारावर्गलाई आह्वान गर्ने कार्ल मार्क्स पनि त्यसको सेवा गर्नुहुन्छ।

हाम्रो क्रियाकलाप सर्वहारावर्गका लागि फाइदाजनक बनाउन हामीले के गर्नुपर्छ ?

भौतिकवादी सिद्धान्त के भन्छ भने कुनै खास विचार मुलुकको आर्थिक विकासको विपरीत छैन

जोसेफ स्टालिन

भने, त्यसले उक्त विकासका खाँचोहरूको पूर्ण रूपले परिपूर्ति गर्छ भने मात्र, त्यो विचार सर्वहारावर्गका लागि प्रत्यक्ष रूपले लाभदायक हुन सक्छ। पुँजीवादी व्यवस्थाको आर्थिक विकासले देखाउँछ भने वर्तमान समयको उत्पादनले सामाजिक स्वरूप लिँदैछ र उत्पादनको सामाजिक स्वरूप विद्यमान पुँजीवादी सम्पत्तिको एक आधारभूत निषेध हो। त्यसैले हाम्रो मुख्य कार्यभार पुँजीवादी सम्पत्तिको एक आधारभूत निषेध हो। त्यसैले हाम्रो मुख्य कार्यभार पुँजीवाद सम्पत्तिको उन्मूलन गर्नमा र समाजवादी सम्पत्तिको स्थापना गर्नमा मद्दत गर्नु रहन्छ। त्यसको अर्थ के भने समाजवादलाई बिर्सिदिन आग्रह गर्ने बर्नस्टिनको सिद्धान्त आर्थिक विकासको खाँचोहरूको आधारभूत रूपले विपरीत छ- त्यो सर्वहारावर्गका लागि हानिकारक छ।

फेरि पुँजीवादी व्यवस्थाको आर्थिक विकासले के देखाउँछ भने वर्तमान समयको उत्पादन दिनपरदिन विस्तारित हुँदैछ र त्यो वैयक्तिक नगर र प्रान्तहरूको सीमाभित्र रहेको छैन, बरु त्यसले उक्त सीमाहरूलाई निरन्तर नाघेर सम्पूर्ण राज्यको इलाकालाई समेटेको छ। त्यसैले हामीले उत्पादनको विस्तारको स्वागत गर्नुपर्छ र छुट्टाछुट्टै नगर र समुदायहरूलाई होइन, बरु सम्पूर्ण राज्यको सारा तथा अविभाज्य इलाकालाई जुन भविष्यमा अवश्य पनि झन्झन् फैलिनेछ भाबी समाजवादको आधार मान्नुपर्छ। यसको अर्थ के हो भने छुट्टाछुट्टै नगर तथा समुदायहरूको सीमाभित्र भाबी समाजवादलाई सीमित पार्ने क्रोपोत्सिकनद्वारा समर्पित सिद्धान्त उत्पादनको शक्तिशाली विस्तारको हितको विपरीत छ- त्यो सर्वहारावर्गका लागि हानिकारक छ।

मुख्य लक्ष्यका रूपमा व्यापक समाजवादी जीवनका लागि सङ्घर्ष गर- यसरी हामीले सर्वहारावर्गको सेवा गर्नुपर्छ।

मार्क्सको सैद्धान्तिक धारणाबाट निकाल्नुपर्ने दोस्रो व्यावहारिक निष्कर्ष उपयुक्त हो।

स्पष्ट रूपमा, सर्वहारा समाजवाद द्वन्द्वात्मक भौतिकवादबाट निस्कने स्वाभाविक निष्कर्ष हो।

सर्वहारा समाजवाद भनेको के हो त ?

वर्तमान व्यवस्था पुँजीवादी व्यवस्था हो। यसको अर्थ के हो भने संसार दुई विरोधी शिविर हरूमा अर्थात् मुठीभर पुँजीपतिहरूको शिविर र बहुसङ्ख्यक अर्थात् सर्वहाराहरूको शिविरमा विभाजित रहेको छ। सर्वहाराहरू दिनरात काम गर्छन् तर तिनीहरू गरिब रहन्छन्। पुँजीपतिहरू काम गर्दैनन् तर तिनीहरू धनी छन्। यसो हुनाको कारण सर्वहाराहरू अबुझ र पुँजीपतिहरू प्रतिभाशाली भएर होइन, बरु कारण के भने पुँजीपतिहरू सर्वहाराहरूको श्रमको फलको अपहरण गर्छन्, पुँजीपतिहरू सर्वहाराको शोषण गर्छन्।

सर्वहाराको श्रमको फल पुँजीपतिहरूले अपहरण गर्नाको कारण के हो ? किन पुँजीपतिहरू सर्वहाराहरूको शोषण गर्छन् र सर्वहाराहरू पुँजीपतिहरूको शोषण गर्दैनन् ?

किन ? किनभने पुँजीवादी व्यवस्था वस्तु उत्पादनमाथि आधारित रहेको छ। यहाँ हरचीजले वस्तुको रूप लिन्छ सर्वत्र किनबेचको सिद्धान्तको दबदबा छ। यहाँ तपाईंले उपभोगका सामानहरू मात्र होइन, खाद्य उपजहरू मात्र होइन, मानिसहरूको श्रमशक्ति, उनीहरूको रगत र उनीहरूको आत्मा पनि किन्न सक्नुहुन्छ। पुँजीपतिहरूलाई यो सब थाहा छ र उनीहरू सर्वहाराहरूको श्रमशक्ति किन्छन्, तिनीहरूलाई भाडामा लिन्छन्। यसको अर्थ के भने पुँजीपतिहरू आफूले किनेको श्रमशक्तिका मालिक बन्छन्। तर सर्वहाराहरू आफूले बेचेको श्रमशक्तिमा आफ्नो अधिकार गुमाउँछन्। अर्थात् उक्त श्रमशक्तिबाट पैदा गरिएको चीजमा सर्वहाराहरूको अधिकार रहँदैन, त्यसमा पुँजीपतिको अधिकार हुन्छ र त्यो उनीहरूको गोजीमा जान्छ। आफ्नो बेचिएको श्रमशक्तिबाट तपाईंले एक दिनमा १०० रुबलको मूल्य पैदा गर्न सक्नुहुन्छ तर त्यो तपाईंलाई मतलब हुन्छ र ती मालहरू उसका हुन्। तपाईंले पाउने कुरा तपाईंको दैनिक ज्याला हो जुन ज्याला तपाईं किफायती ढङ्गले रहनुभयो भने सायद तपाईंका आवश्यक श्रमशक्ति किन्छन् तिनीहरू सर्वहाराहरूलाई भाडामा लिन्छन् र त्यही कारणले गर्दा पुँजीपतिहरू सर्वहाराको शोषण गर्छन् र सर्वहाराहरू पुँजीपतिहरूको शोषण गर्दैनन्।

तर सर्वहाराको श्रमशक्ति किन्ने पुँजीपति हुनाको खास कारण के हो ? किन पुँजीपतिहरूले सर्वहारालाई भाडामा लिन्छन् र सर्वहाराहरू पुँजीपतिलाई भाडामा लिँदैनन् ?

किनभने पुँजीवादी व्यवस्थाको मुख्य आधार उत्पादनका औजार तथा साधनमाथि निजी मालिकत्व हो किनभने कारखाना, मिल, जमिन, खनिज पदार्थ, वन, रेलमार्ग, यन्त्र र उत्पादनका अन्य साधनहरू मुठीभर पुँजीपतिहरूको निजी सम्पत्ति बनेका छन् किनभने सर्वहाराहरूसित ती सब छैनन्। त्यसैले पुँजीपतिहरू कारखाना र मिलहरू चलाउन सर्वहाराहरूसित ती सब छैनन्। त्यसैले पुँजीपतिहरू कारखाना र मिलहरू चलाउन सर्वहारालाई भाडामा लिन्छन्। उनीहरूले त्यसको नगरेमा, उनीहरूका उत्पादनका औजार तथा साधनले कुनै नाफा पैदा गर्दैनन्। त्यसैले सर्वहाराहरू पुँजीपतिलाई आफ्नो श्रमशक्ति बेच्छन्। नबेचेको खण्डमा उनीहरू भोकभोकै मर्नेछन्।

माथिको कुराले पुँजीवादी उत्पादनको सामान्य स्वरूपमा प्रकाश पार्छ। प्रथमतः कुन कुरा स्वयम्सिद्ध छ भने पुँजीवादी उत्पादन एकताबद्ध र सङ्गठित हुन सक्दैन र त्यो वैयक्तिक पुँजीपतिहरूका निजी व्यवसायहरूमा विभाजित रहन्छ। दोस्रो कुरा के पनि स्पष्ट छ भने उक्त छितरिएको उत्पादनको तत्कालीन उद्देश्य जनताका खाँचोहरूको पूर्ति गर्नु होइन, बरु पुँजीपतिहरूको नाफा बढाउनका लागि बिक्री गर्ने सामानहरू उत्पादन गर्नु हो। तर प्रत्येक पुँजीपतिले आफ्नो नाफा बढाउन खोज्ने भएकाले, प्रत्येकले सकेसम्म धेरै परिमाणमा सामान उत्पादन गर्न खोज्छ र फलस्वरूप बजारमा प्रचुर मात्रामा सामना थुप्रिन्छन्, मोल घट्छ र सामान्य सङ्कट देखापर्छ।

यसरी सङ्कट, बेरोजगारी, उत्पादनको स्थगन, उत्पादनको अराजकता र त्यस्तै कुराहरू वर्तमान समयको असङ्गठित पुँजीवादी उत्पादनका प्रत्यक्ष परिणाम हुन्।

उक्त असङ्गठित सामाजिक व्यवस्था अझसम्म दरोसित टिकेर र सर्वहारावर्गका हमलाहरूसामु अझसम्म दरोसित रहेको मुख्य कारण के हो भने पुँजीवदी राज्य एवम् पुँजीवादी सरकारद्वारा त्यसको संरक्षण गरिएको छ।

वर्तमान समयको पुँजीवादी समाजको आधार उपयुक्त हो।

...

भाबी समाजको निर्माण एकदमै भिन्न आधारमा गरिनेछ भन्ने कुरामा कुनै शङ्का हुन सक्दैन।

भाबी समाज समाजवादी समाज हुनेछ। त्यसको अर्थ मुख्य रूपमा के हो भने त्यस समाजमा कुनै वर्गहरू हुने छैनन्, त्यहाँ न पुँजीपतिहरू हुनेछन् न सर्वहाराहरू। त्यसैले त्यहाँ कुनै शोषण हुनेछैन। त्यस समाजमा सामूहिक श्रममा लाग्ने कामदारहरू मात्र हुनेछन्।

भाबी समाज समाजवादी समाज हुनेछ। त्यसको अर्थ के पनि हो भने शोषणको उन्मूलनसँगै वस्तु उत्पादन र किनबेचको पनि उन्मूलन हुनेछ र त्यसैले त्यहाँ श्रमशक्तिको किनबेचका लागि, मालिक र भाडावाल मजदुरका लागि कुनै ठाउँ हुनेछैन। त्यहाँ स्वतन्त्र कामदारहरू मात्र हुनेछन्।

भाबी समाज समाजवादी समाज हुनेछ। त्यसको अर्थ अन्तिममा, के हो भने त्यस समाजमा ज्यालादारी श्रमको उन्मूलनसँगै उत्पादनका औजार तथा साधनहरूमाथिको निजी मालिकत्वको पूर्ण उन्मूलन हुनेछ, त्यहाँ न गरिब सर्वहाराहरू हुनेछन् न धनी पुँजीपतिहरू- त्यहाँ त्यस्ता कामदारहरू हुनेछन् जो सारा जमिन तथा खनिज पदार्थहरू, सारा वन, सारा कारखाना तथा मिलहरू सारा रेलमार्गहरू आदिका सामूहिक मालिक रहन्छन्।

यसरी भविष्यमा उत्पादनको मुख्य उद्देश्य पुँजीपतिहरूको नाफा बढाउन बिक्रीका लागि वस्तुहरूको उत्पादन गर्नु हुनेछैन, बरु समाजका खाँचोहरूको पूर्ति गर्नु हनेछ। त्यहाँ वस्तु उत्पादनका लागि, नाफाका निम्ति, सङ्घर्षका लागि कुनै स्थान रहनेछैन।

कुन कुरो पनि स्पष्ट छ भने हामी उत्पादन समाजवादी ढङ्गले सङ्गठित ज्यादै विकसित उत्पादन हुनेछ, त्यसले समाजका खाँचोहरूलाई ध्यानमा राख्नेछ र समाजलाई चाहिने जति पैदा गर्नेछ। छितरिएको उत्पादन, होडबाजी, सङ्कट वा बेरोजगारीका लागि त्यहाँ कुनै स्थान रहनेछैन।

जहाँ वर्गहरू हुँदैनन्, जहाँ धनी वा गरिब हुँदैनन्, त्यहाँ राज्यको खाँचो रहँदैन, त्यहाँ त्यस्तो राजनीतिक सत्ताको पनि खाँचो रहँदैन, जसले गरिबलाई दबाएर धनीको रक्षा गर्छ। त्यसैले समाजवादी समाजमा राजनीतिक सत्ताको अस्तित्वका लागि कुनै आवश्यकता रहनेछैन।

त्यसैले कार्ल मार्क्सले १८४६ मा नै भन्नुभएको थियो -

'आफ्नो विकासका क्रममा मजदुरवर्गको पुरानो पुँजीवादी समाजको ठाउँमा त्यस्तो संस्थाको स्थापना गर्नेछ जसले वर्गहरू र तिनको वैरभावलाई बहिष्कार गर्नेछ र राजनीतिक सत्ता भन्न सकिने कुनै चीज त्यहाँ रहनेछैन ...।' (हेर्नुहोस्- दर्शनको गरिबी)

त्यसैले एङ्गेल्सले १८८४ मा भन्नुभएको थियो -

'राज्य अनन्त कालदेखि रहेको थिएन। बिनाराज्यले काम चलाएका, राज्य र राज्यशक्तिसम्बन्धी कुनै धारणा नभएका समाजहरू रहेका छन्। आर्थिक विकासको कुनै खास चरणमा, जुन चरण समाजको वर्गहरूमा विभाजनसित आवश्यकीय रूपले गाँसिएको थियो, त्यस चरणमा राज्य र आवश्यकता बन्यो... अब हामी उत्पादनको विकासमा छिटोसित त्यस चरणनजिक पुग्दैछौं जसमा उक्त वर्गहरूको अस्तित्व आवश्यकता बन्न छाड्ने मात्र होइन, बरु उत्पादनका लागि एक सकारात्मक तगारो बन्नेछ। पहिलो चरणमा जति अनिवार्य रूपबाट तिनको उत्पत्ति भएको थियो त्यति नै अनिवार्य रूपबाट तिनको पतन हुनेछ। तीसँगै राज्यको पनि अनिवार्य रूपमा पतन हुनेछ। जुन समाजले उत्पादकहरूको स्वतन्त्र तथा समान मेलका आधारमा उत्पादनको सङ्गठन गर्नेछ त्यसले सम्पूर्ण राज्यहरूलाई चर्खा र ढलौटे बन्चरोनिर पुरातात्विक सङ्ग्रहालयमा हालिदिनेछ।'

(हेर्नुहोस् - परिवार, निजी सम्पत्ति र राज्यको उत्पत्ति)

त्यसका साथै कुन कुरा स्वतः स्पष्ट छ भने सार्वजनिक मामिलाहरूको सञ्चालनका लागि समाजवादी समाजमा सबै प्रकारको सूचना सङ्कलन गर्ने स्थानीय कार्यालयहरूका अतिरिक्त, एउटा केन्द्रीय तथ्याङ्क समिति हुनुपर्नेछ। जसले सम्पूर्ण समाजका खाँचोहरूबारे सूचना जम्मा पार्नेछ र तदनुसार श्रमिक जनतामा विभिन्न खालको कामको वितरण गर्नेछ। सम्मेलनहरू र खास रूपले महाधिवेशनहरू गर्नु पनि आवश्यक हुनेछ र तिनका निर्णयहरूलाई अर्को महाधिवेशन नहुन्जेलसम्म अल्पमतमा परेका साथीहरूले निश्चय नै मान्नुपर्नेछ।

अन्त्यमा, कुन कुरा स्पष्ट छ भने स्वतन्त्र र मैत्रीपूर्ण श्रमको फलस्वरूप भाबी समाजवादी समाजमा सबै आवश्यकताको पूर्ति त्यत्तिकै मैत्रीपूर्ण र पूरा रूपमा हुनेछ। त्यसको अर्थ के हो भने भाबी समाजले आफ्नो प्रत्येक सदस्यबाट उसले गर्न सक्नेजति श्रमको अपेक्षा गरेको हुन्छ भने त्यसले आफ्ना तर्फबाट प्रत्येक सदस्यलाई चाहिने सबै उपजहरू पुऱ्याउनुपर्छ। प्रत्येकबाट उसको सामर्थ्यअनुसार प्रत्येकलाई उसका आवश्यकताहरूअनुसार यस आधारमा नै भाबी सामूहिकतावादी समाजको रचना गरिनुपर्छ। भन्नै नपर्ने कुरो के हो भने समाजवादको पहिलो चरणमा जब काम गर्ने बानी नपरिसकेका तत्वहरूलाई नयाँ जीवनपद्धतिमा तान्ने काम भइरहनेछ, जब उत्पादक शक्तिहरूको पर्याप्त मात्रामा विकास पनि भइसकेको हुनेछैन र जब फोहोर र सफा कामहरू गर्नुपर्ने स्थिति रहनेछ, 'प्रत्येकलाई उसका आवश्यकताहरूअनुसारको सिद्धान्तको प्रयोगमा निःसन्देह ठूलो बाधा पर्नेछ र फलस्वरूप समाजले सामयिक रूपमा बाध्य भएर कुनै अर्को बाटो, मध्यम, बाटो समात्नुपर्नेछ। तर कुन कुरा पनि स्पष्ट छ भने जब भाबी समाज आफ्नै जीवनपद्धतिका आधारमा चल्छ, जब पुँजीवादका अवशेषहरू निर्मूल भइसक्नेछन्, तब समाजवादी समाजसित मिल्ने एक मात्र सिद्धान्त माथि देखाइएको सिद्धान्त नै हुनेछ।

त्यसैले मार्क्सले १८७५ मा भन्नुभएको छ-

'कम्युनिस्ट (अर्थात् समाजवादी) समाजको उच्च चरणमा, जब व्यक्तिलाई श्रम विभाजनको दास बनाउने स्थिति र त्यससँगै मानसिक र शारीरिक श्रममाझको विरोध बिलाइसकेको हुन्छ, जब श्रम जीविकाको साधन मात्र होइन, बरु जीवनको प्राथमिक आवश्यकता पनि बनिसकेको हुन्छ जब व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकाससँगै उत्पादक शक्तिहरूको पनि वृद्धि भइसकेको हुन्छ... अनि मात्र पुँजीवादी अधिकारको साँगुरो घेरालाई पूरैसित नाघ्न सकिनेछ र समाजले आफ्नो ध्वजामा 'हरेकबाट उसको सामर्थ्यअनुसार हरेकलाई उसका आवश्यकताहरूअनुसारको सिद्धान्त कुँदन सक्नेछ।'

(हेर्नुहोस् गोथा कार्यक्रमको आलोचना)

क्रमशः

गोष्ठी समीक्षा

स्वप्नहन्ताहरूका विरुद्ध क्रान्ति पक्षधर आशावादी सिर्जना

अशोक सुवेदी

हजार माइलको लामो बाटो, एक पाइलाबाट सुरु हुन्छ
जित उसकै हुन्छ यहाँ जो जनतालाई माया गर्छ
हार उसैको हुन्छ यहाँ जो जनतालाई लुट्ने गर्छ
संसार हाँक्ने त्यही हुन्छ जो मृत्युलाई जित्न सक्छ
हरमोर्चामा छाउँछ त्यही जो बारुदमा रम्न सक्छ
गोलीको बीचमा ढल्छ शरीर विश्वास कहिल्यै ढल्दैन
मरे हाडखोर गल्छ तर विचार कहिल्यै गल्दैन

स्रष्टा सहिद रोहित कोइरालाका यी काव्यिक विचारलाई उचाइ दिँदै र व्यवहारमा उतार्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घ केन्द्रीय समितिको आह्वानमा यही मङ्सिर ६ गते काठमाडौँमा राष्ट्रिय स्तरको कविगोष्ठी आयोजना गरियो । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको सांस्कृतिक मोर्चा जनसांस्कृतिक महासङ्घको आह्वानमा ४० जना क्रान्तिकारी, प्रगतिशील, प्रगतिवादी/मार्क्सवादी कविले क्रान्तिकारी आशावाद, सपनाका हत्याराहरूविरुद्ध आक्रोश, विद्यमान दलाल राज्यसत्ताले देश र जनतामाथि लादेको कहरको अन्त्य र सुखी, समृद्ध, समानतामूलक समाज निर्माणको माग गर्दै कविता, गीत र गजल वाचन गरे ।

डा. रामप्रसाद ज्ञवालीले वर्तमान विसङ्गतिलाई छ्यालब्याल पारे । उनले ओली सरकारले अघि सारेका विकास र समृद्धिका नारा र कामलाई कडा व्यङ्ग्य पनि गरे । 'आऊ फेरि गरौँ' शीर्षकमा छन्दोबद्ध कविता वाचन गरे :

हावामा बिजुली जहाज जलमा सम्भावना उन्नत
टुक्कामा र उखानमा बदलिँदै जान्छन् कि बन्दै गफ !
सल्लाहा पनि लिन्न विज्ञ जनको दम्भी छ रे 'नायक'
घेराभित्र छ रे 'गणेश' सित यो टाढा छ रे 'कार्तिक' !
मात्रै गर्जिरहन्छ 'बादल' यहाँ, पार्दैन पानी रति
हुक्काँ गर्छ, दगुर्छ, कुद्छ बिचमै थच्चिन्छ थ्याच्चै बसी
गुन्डाकै सरि चल्छ 'गोकुल' अरे भन्छन् समाचारले
हक्की 'पण्डित बाबु' बन्दछ लुरे, बढ्दै निराशा छ रे !
सुन्नै छाडिसके अरे अब कुरा 'गोकर्ण' का कर्णले
गुड्डी हाँक्छ 'रवीन्द्र' पर्यटनका भन्छन् युवावर्गले
'विद्यासुन्दर' छैन सुन्दर कतै हावा कुरा गर्दछ !
खेती मुख्य हुने छ देश जनता भोकै यहाँ मर्दछ !
चिन्ता छैन कुनै बलात्कृत बनुन् रोउन् मरुन् जोसुकै
बाटा भत्किरहुन्, चलोस् न पहिरो, सीमा मिचोस् जोसुकै
रोक्छन् भनै 'सुनकाण्ड' हुन्छ दिनमा, थुप्रिन्छ रे रातमा
हाँस्छन् 'पप्पुहरू' यिनैसित बसी ठेक्का लिँदै हातमा ।
खर्चिन्छन् जलपाननिम्ति दुकुटी लाखौँ करोडौँ यहाँ !
खोकी लाग्नु हुँदैन हुन्छ यिनको जापानयात्रा नयाँ !
पाउन्नन् जनता त खान घरमा हालेर चिम्टी नुनै थप्दै छन् सुविधा परन्तु यिनले किर्ना बनी ढाडिँदै !
खान्छन् रे घुस– तान्दछन् यदि मिले धोती र सारी पनि !
मान्दैनन् यिनका कुरा अब त्यसैले कर्मचारी पनि ।
अग्लो मञ्च चढेर खोक्दछ सधैँ नेता ठुलो भाषण !
नेताकै पछि लाग्छ हेर हनुमान् यो कार्यकर्ता गण !
उस्तै नै छ नि मालपोत अहिले, उस्तै छ मन्त्रालय
उस्तै छन् घुसखोर रक्तिम जुका, उस्तै छ शिक्षालय
उस्तै छन् जनता अभाव सहँदै यी खेतबारीसित
उस्तै नै छ युवा पलायन अझै बेरोजगारीसित ।
मान्दैनन् रति लाज यी नकचरा यी लोभका पिण्ड हुन्
आशा गर्नु छ व्यर्थ यीसित कुनै यी स्वार्थका झुन्ड हुन्
साना छन् कमिला तथापि तिनले मार्छन् फट्याङ्ग्रा मिली
हामी नै अब उठ्नुपर्छ नउठे उठ्दैन हाम्रो चुली ।
आऊ मार्ग बनाउँदै अब हिँडौँ आँधीहुरीभैँ सँगी !
फोर्दै पर्वतका कुना वन घना कोसी बगेझैँ बगी !
झाडी जङ्गल खोच पर्वत हुँदै बाटो बनाई नयाँ !
आऊ फेरि गरौँ नयाँ शिखरको यात्रा हिमाली यहाँ !

कार्यक्रमका बीचबीचमा स्रष्टा सहिद इच्छुक, चुनु गुरुङ, अन्जान विरहीलगयतका गीत र कविताका अंशहरू वाचन गर्दा स्रष्टाहरूका आँखामा क्रोधका ज्वालाहरू लपलपाएको देख्न सकिन्थ्यो ।

महासङ्घले राष्ट्रियता, जनतन्त्र र जनजीविकाका लागि कविता गोष्ठी शीर्षकमा आयोजना गरेको गोष्ठीका प्रमुख वक्ता गुणराज लोहनीले सांस्कृतिक मोर्चा युद्ध र क्रान्तिको शक्तिशाली हतियार भएको बताउँदै स्रष्टाहरूलाई क्रान्तिकारी सिर्जना गरिरहन प्रोत्साहन गरे । नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका केन्द्रीय सदस्य र रातो खबर प्रकाशनगृहका निर्देशकसमेत रहेका स्रष्टा/समालोचक लोहनीले पुरानो दलाल पुँजीवादी सत्तासँग जस्तोसुकै लडाइँ लड्न पनि आफ्नो पार्टी तयार रहेको धारणा राखे । स्रष्टाहरूले एकीकृत जनक्रान्ति सम्पन्न गर्ने धारिला सिर्जनाहरू प्रस्तुत गरेको विषय पार्टीमा रिपोर्ट गर्ने भन्दै उनले स्रष्टाहरूको उच्च प्रशंसा पनि गरे ।

सहिद परिवारकी स्रष्टा खुमा सुवेदीले स्वाभिमानका प्रतीक तिमी शीर्षक कवितामा भनिन् :

प्रत्येक बिहानीसँगै आउने प्रभाती किरणमा
तिम्रो अटल र अमर अनुहार देखिरहेकी छु
प्रेरणाका पुञ्ज तिमी
स्वाभिमानका प्रतीक तिमी

जनयुद्धका महान् सहिदहरूलाई प्रेरणाका पुञ्ज र स्वाभिमानका प्रतीकका रूपमा चित्रण गर्दै खुमाले वाचन गरेको कविताले बलिदानको मूल्य महान् र आवश्यक छ भन्ने विचार उजागर गरेको छ । खुमा आफैँ पनि सहिदपत्नी हुन् । त्याग, शौर्य र बलिदानको बाटोबाट आएका कयौँ पात्रहरू वैचारिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक रूपमा पतीत भएर गएको वर्तमानमा खुमाले त्याग, शौर्य र बलिदानको बाटोमा लागिरहन आह्वान गरिन् ।

कवि बन्धु चन्द नेत्री पनि हुन् । जनयुद्ध लडेकी बन्धु युद्ध लड्ने क्रममा बालबालिकालाई जनताको घरमा छोडेर मोर्चामा सामेल भइन् । उनले युद्धकालीन विगत सम्झँदै 'युद्धयात्राबाट छोरालाई सन्देश' दिँदै युद्धकालीन कविता सुनाइन् :

मैले त यसबेला तिमीलाई
बमका गर्जन र बारुदको धुवाँसँगै
पौँठेजोरी खेल्दै
चट्याङका चिराहरू र वर्षाका भेलहरूसँगै
लुकामारी गर्दै रणसमरको यात्राबाटै
यो सन्देश पठाउँदैछु
जीवनलाई सङ्गीनको टुप्पोमा राखेर
व्यक्तिगत इच्छा र आकाङ्क्षालाई
किनारा लगाई तिमीदेखि
टाढा हुनुको कारण बताउँदैछु छोरा
अरूले जस्तै तिमीलाई
धेरै माया दिएर, काखमा हुर्काएर
पलनपोषण गर्न त म पनि सक्थेँ होला
तिम्रा लागि भौतिक सुविधाका केही चाहनाहरू
पूरा गरिदिन त म पनि सक्थेँ होला
तर, तर छोरा
हजारौँ कुपोषणले पीडित बच्चाहरूलाई
आँखा चिम्लिन लगाई तिमीलाई
पौष्टिक आहार खुवाउन सकिनँ
चप्पलको नमोनिशान खुट्टामा नपरेका
बालकहरूको जमातमा
घोडामा चढ्ने मामाहरूको
कविता पढाउन सकिनँ

बन्धुको कविताले जनयुद्धमा लामबद्ध भएका आमाबाबा र तिनका सन्ततिहरूले भोगेको तीतो यथार्थ (नयाँ यथार्थ) र एकीकृत जनक्रान्तिमा लामबद्ध भएका आमाबाबा र सन्ततिहरूको मर्मलाई बोध गराएको थियो ।

काले कामीको डायरी शीर्षकमा कविता वाचन गर्ने त्रिभुवनचन्द्र वाग्लेले आरनमा धातु गालेर भगवान्को मूर्ति निर्माण गरेको बिम्बको सहारा लिएर श्रमिक-सपनाका हत्यारा अर्थात् स्वप्नहन्ता अग्रजहरूमाथि राम्रैसँग प्रहार गरे । कवि मुकुन्द न्यौपानेले चेतना भया शीर्षकमा जनतामा अझै रातो र तातो रगत बाँकी भएकाले कमजोर नठान्न नेताहरूलाई चेतावनी दिए । सहिदको सपना देख्दै कवि झनक श्रेष्ठले देश र जनताको मुक्तिका लागि बलिदान गर्ने सहिदहरूलाई सलाम गरे भने कवि अतृप्त पाण्डेयले सपना शीर्षक कवितामा आफ्ना सपना यसरी प्रस्तुत गरे :

हो, म देख्छु सपना
हो, बाँचुन्जेली देखिरहन्छु सपना मै
आँखाभरिभरि सजाएरै सपना अनगिन्ती
नभई, हुँदै नभई जीर्ण अगस्ती
गाउँछु, गाइरहन्छु मै
प्रत्येक क्षण सपनाहरूका गीत
नमरुन्जेल सजाएर, टुसाएर सपनाहरूका गीत
र नमरुन्जेल देख्छु, देखिरहन्छु मै
इन्द्रेणी सपनाहरूका गीत...!

कवि आस्था घिमिरेले बा म घर आएँ शीर्षकमा आशावादी भएर क्रान्तिमार्गमा लामबद्ध हुँदाहुँदै स्वप्नहन्ताहरूले सपनाको हत्या गरिदिएपछि फेरि क्रान्ति आरम्भ हुँदाताका विद्रोह गर्दा छोडेर हिँडेको बा-आमाको घर अर्थात् पुरानै अवस्थामा फर्किन चाहेको धारणा व्यक्त गरिन् । उनले हारेर वा थाकेर बाको घर फर्किन लागेको अर्थ पनि दिने र फेरि पुरानै ठाउँबाट नयाँ विद्रोहको आरम्भ गर्न बा-आमा अर्थात् जनताको घरमै फर्किएको अर्थ पनि दिने भाव व्यक्त गरिन् । यो उनको भन्दा पनि क्रान्तिमार्ग समाल्ने कि प्रतिक्रान्तिकारी मार्गमा हिँड्ने भन्ने द्विविधामा रहेका मानिसहरूको मनोदशाको प्रस्तुति हो । क्रान्तिकारीहरूले क्रान्तिको झोला बिसाएर सामान्य जीवनमा होइन, फेरि जनताको घरआँगनबाट विद्रोही बन्दै क्रान्तिमार्गमा लम्कनु आवश्यक छ ।

कवि भुवन शिवाकोटी चौघरेले अनुत्तरित प्रश्नहरू राख्दै क्रान्तिको बाटो छोडेका हिजोका अगुवाहरूलाई प्रश्नको पेटारो तेर्स्याए-

हे सरदार जबाफ देऊ
रित्तो आएर तिमी सम्पूर्ण भयौ
भरिपूर्ण भएर पनि तिमीले के गुमायौ ?
खाली खुट्टा रथासन गऱ्यौ
आज शासक भएर उदायौ गणहरूको तन्त्रमा
तर हाम्रो माटोले के पायो ?
हाम्रो स्वाभिमानको मृत्युमा !

छन्दकवि ओमप्रसाद कोइराला 'गरे सबैथोक छ' भन्दै परनिर्भर जीवन बाँच्ने शासकहरूलाई ललकार्दै यसरी गर्जिए :

व्यर्थैव्यर्थ अनर्थ हुन्छ बुझ लौ यो देश बिर्सेपछि
अर्काको भर पर्नु हुन्न कहिल्यै भोगिन्छ है आपत्ति
आफ्नै जाँगरले कमाउन सके बढ्नेछ पक्कै गति
चोखो भाव विचारले सकलको बन्नेछ राम्रो मति ।
पानीमा बिजुली छ बाल्न सकिए बल्ने सधैँ झल्मल
बढ्दै जानु छ राष्ट्रसेवक बनी के गर्दछौ अल्मल
सोचौँ शुद्ध विचारले हृदयमा सच्चा बनी मानव
जस्तो भाव कुभाव को छ बहुतै त्यो हुन्छ है दानव ।

कवि शोभा दुलाललेे पनि सपनाकै कुरा गरिन् । उनले सपनाको गोरेटो शीर्षकमा भनिन् :

एक दिन फेरि जान्नैपर्छ
सपनाको कुनै गोरेटो हुँदैन
कुखुराले कहिल्यै आकाश चुम्दैन
धरापका विरुद्ध
एन्टीधराप नथापेसम्म
विचारको धराप शक्तिशाली नभएसम्म
छातीमा माटो नदुखेसम्म
सपनाको सफा गोरेटो हुँदैन
गोब्रेकीराको आफ्नो आकाश हुँदैन ।

जब शासकहरू जनतालाई बन्दी बनाउँछन् र कोठाभित्र थुन्न थाल्छन् जनताले बन्द कोठाभित्रबाट जस्तोसुकै तयारी पनि गरिरहेको हुनसक्छ आफ्नो मुक्तिका लागि । कवि प्रकाश गुरागाईंले बन्द कोठाभित्र शीर्षक कवितामा भने :

दैलो थुनेर झ्याल बन्द गरेपछि
बाहिर बस्नेहरूलाई थाहा नहुन सक्छ
भित्र कोठामा उज्यालो छ वा अँध्यारो
कोठा रित्तो छ वा एकदमै सजिएको
मात्र अनुमान हुनसक्छ बाहिर बस्नेहरूसँग
जस्तो कि
खतरनाक मुर्दाशान्ति हुनसक्छ कोठाभित्र
खतरनाक आतङ्क हुनसक्छ कोठाभित्र
बन्द कोठाभित्र जे पनि हुन सक्छ...।

कवि प्रमोद स्नेही भने वर्तमान अवस्थालाई सराप परेको देश भन्दै व्यङ्ग्य गर्छन् र देशको आँखामा अझै डरको अँध्यारो बलिरहेको भन्दै त्यसलाई बेलैमा चिनेर क्रान्तिदियो बाल्नुपर्ने सुझाव दिन्छन् :

कहिले रगतले
कहिले नीलो आँसुले
यो देशको भूगोलमा कोरेका सीमारेखाहरूअझै
समयको हुरीले बढारेको छैन ।
लामो समय बन्धक परेर
भर्खरै ढोका फोरेर
उद्धार गरेको
दिग्भ्रमित मान्छेजस्तै
मेरो देशको आँखामा
डरको अँध्यारो बलिरहेछ
ह्वारह्वार्ती
बर्खामा पहिरोले पुरेको
शोकमग्न छ सपनाको तुइन
आधारातमा चुँडिएर
सम्बन्धविच्छेद भएको
चेपाङबस्तीजस्तै...

ललितकलाकर्मी अग्निराज पौडेल 'अराप' लाई विद्यमान असमानता, शोषण, दमन र बेथितिसँग विद्रोह गर्न रङ, कुची र क्यानभास मात्र अपुगअपुगझैँ लागिरहेछ । त्यसैले उनी विस्फोटक कविताहरू पस्किरहेका छन् । उनी रमिते शीर्षक कविताबाट वर्तमान सत्ता र विसङ्गतिलाई यसरी ललकार्छन् :

वद्चलन, कुलङ्गार, अलच्छिनी, कुलटा
समाजले दिएको शब्दबाणको उपहार
कारागारको चिसो छिँडी
भ्रूणहत्याको आरोपमा
सजाय काट्दै गरेकी युवतीको मलिन अनुहार
हेरिरहेका छौँ टुलुटुलु रमिते बनेर !
विद्यालय हिँडेकी बालिकाको बलात्कृत लास !!...
तिमीले उरालेका समृद्धिका नारा उपहार
लूट, भ्रष्टाचार र लम्पसारवादको पौरख
पटकपटक मूर्ख बनाइएका जनता
पीडित सर्वहारा वर्गका
आक्रोशित हुङ्कार र विद्रोह
अनि
तिम्रो ढाडमा बज्रेको चोटिलो मुड्की
हेरिरहनेछौ टुलुटुलु रमिते बनेर
सर्वहारा वर्गले कब्जा गरेको राज्यसत्ता !!

कवि चेतनाथ धमलालाई वर्तमान सत्ता र सत्ता सञ्चालकको गाडी सही सडकमा हिँडिरहेको अनुभूति भएको छैन । देश र जनताका विरुद्ध निर्णयहरू शुने र व्यभिचारहरू लादिने प्रशासनिक भवन सिंहदरबाटलाई उनी रामशाहपथको अज्ञात घरको संज्ञा दिन्छन् । रामशाहपथको अज्ञात घरभित्रबाट देश र जनताका विरुद्ध नानाथरी ऐलान गर्नेहरूका विरुद्ध उनी आक्रोशित छन् :

...बनिरहेछन् आवाज पिउने बधशालाहरू
सावधान !
युगको मान्छे
रामशाहपथको अज्ञात घरभित्र न्यायका होइन
बरु झुन्डिन्छन् प्रतिशोधका तराजुहरू
कसौँडीमा पकाउँछन् रङ्गीन खिचडी
र, कुटिल मुस्कान बोकेर उदाउँछन् बगरेहरू
कुनै अज्ञात रोगजस्तै फैलिन्छन् सुईकोबिनै
तिनको दुस्साहसविरुद्ध उभिनुछ-
सिङ्गै सृष्टि उठाएर ।
पाका स्रष्टा

बाँकी पृष्ठ ७ मा

फ्रेडरिक एंगेल्सका ...

प्रयोग गर्दै व्यक्तिगत पुँजीको परित्याग गर्दै सिद्धान्त र व्यवहारमा क्रान्तिकारी सर्वहारा भएर संसार मुक्त गर्ने सिद्धान्त दिएर जानुभएको आज एक सय ९९ वर्ष पुगेको छ ।

निष्कर्ष

पुँजीवाद उन्मत्त भएको समय १९ औं शताब्दीमा एउटा धनी उद्योग मालिकको पहिलो छोरो भएर पनि त्यस परिवारबाट विद्रोह गरेर सचेततापूर्वक सर्वहारा वर्गको मुक्तिका लागि कठोर परिश्रम र पछिल्लो क्रममा आर्थिक अभावले ग्रस्त भई रोगले ग्रसित भएर मृत्यु अँगाल्न पुगुभएका एङ्गेल्सको साम्यवादको सही र वैज्ञानिक सिद्धान्त प्रतिपादनमा निकै ठूलो महत्व रहेको छ । आफ्नै बाबुको धागो उद्योगमा काम गर्ने मजदुर महिलासँग सम्बन्ध राख्दै जीवनसँगिनी स्वीकार गर्ने एङ्गेल्सले केवल मार्क्सलाई मार्क्सवादको प्रतिपादन र विकासमा मात्र सहयोगीका रूपमा रहनुभएन, आफैंले पनि भौतिकवादका सिद्धान्तहरू प्रतिपादन गर्नुभएको छ । ड्युरिङ मत खण्डन उहाँको भौतिकवादको उच्च र उत्कृष्ठ पुस्तक हो । त्यसैगरी कम्युनिस्ट समाज कस्तो हुन्छ, निजी सम्पत्ति, परिवार र राज्य के हो भन्नेबारेमा लामो अनुसन्धान गर्नुभएको छ । वास्तवमा पुँजीवादले मजदुरलाई कसरी दमन र शोषण गरेको छ भनी उहाँले नै बेलायतमा बसेर खोज गर्नुभयो ।

उहाँले द होली फ्यामिली (१८४४), द कन्डिसन अफ वर्किङ क्लास इन इङ्ल्यान्ड (१८४५), हेर्र युगेन ड्युरिङ्स रिभोल्युसन इन साइन्स (१८७८), सोसियालिज्म : युटोपियन और साइन्टिफिक (१८८०), डायलेटिक्स अफ नेचर (१८८३) र द ओरिजिन अफ फ्यामिली, प्राइभेट प्रोपर्टी एन्ड द स्टेट (१८८४) लेख्नुभयो । यसका साथै कम्युनिस्ट घोषणापत्र, दर्शनको दरिद्रतामा मार्क्ससँगै काम गर्नुभयो ।

भनिन्छ, एङ्गेल्स नभएको भए मार्क्सवाद पूर्ण हुने थिएन । त्यसमा धेरै सत्य रहेको छ । मार्क्सका प्रत्येक जस्तो पुस्तकहरूको भूमिका एङ्गेल्सले लेख्नुभएको छ । मार्क्सले पूरा गर्न नभ्याएको पुँजीलाई उहाँले नै पूरा गर्नुभयो । १८६४ देखि १८७६ सम्म कायम रहेको पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय मार्क्स मिलेर गठन गर्नुभएको थियो भने १८८९ देखि १९१४ सम्मको दोस्रो अन्तर्राष्ट्रियको पुनर्गठन गर्नुभएको थियो । अहिलेको विश्वले फेरि पनि सर्वहारावर्गीय मुक्तिको आवश्यकताको बोध गरेको छ । मार्क्स-एङ्गेल्सले प्रतिपादन गरेको मार्क्सवादबाट मात्र पृथ्वीबासी श्रमजीवीको मुक्ति सम्भव छ । संसारका सबै अन्तर्विरोधहरूको समाधान सम्भव छ भन्ने देखाइसकेको छ ।

सपना छोडेर ...

जागेर आएको थियो । सोही दिन २८ गते साँझ जुम्ला सदरमुकाममा हमला भयो र कब्जा भयो । तर पनि चाहेजस्तो सफलता प्राप्त भएन । शाहीसेनाको ब्यारेक कब्जा भएन तर जुम्ला लडाइँ जनयुद्धको इतिहासमा प्रतिक्रियावादी सत्ताको क्याम्पमा धावा बोलेको साहसिक हमलाका रूपमा इतिहासमा दर्ज भयो र त म आज सहिद सुनीललाई सम्झँदा जुम्ला सम्झन्छु । जुम्ला सम्झँदा सहिद सुनीललाई सम्झन्छु । अलपत्र परेको क्रान्तिको जहाज गन्तव्यमा अवतरण नहुँदा जनताको राज्यसत्ता स्थापना गर्ने महान् सपनासहित सञ्चालित जनयुद्धमा प्रतिक्रान्ति हुँदा सबभन्दा बढी सहिदलाई सम्झन्छु । न्यायको युद्धमा म मरे पनि जनताका निम्ति मेरो छोरा बाँचेको छ भन्ने सन्देश आमालाई पुऱ्याइदिनू भन्दै सहर्ष जीवन अर्पण गर्नेहरूलाई सम्झन्छु । मुक्तिको सपना बोकेर क्रान्तिमा लागेका तर क्रान्ति अलपत्रमा परेपछि पेट पाल्न अरब छिर्नेहरूको अवस्था देख्दा घाइतेका अङ्गभङ्ग शरीर देख्दा अर्को नयाँ आँधीबेहरीको खाँचो महसुस हुन्छ । आगोले जलेर घाइते भएपछि तङ्ग्रिँदै गरेका पाछाबाङ, पवननगर, खारा, थबाङ र कालीकोटले अर्को नयाँ क्रान्तिका लागि तयार भएर बस्ने बेला भयो भन्दै खबरदारी गरेभैं लाग्छ । यौवनका रहरहरू थाती राखेर क्रान्तिको भट्टीमा हामफाल्ने योद्धाहरू आफ्नो छाक काटेर दिने र आश्रय दिने सहिद गाउँका जनताले नयाँ क्रान्ति चाहेको महसुस भएको छ । कोख रित्तिएका आमाहरू, सिउँदो पुछिएका चेलीहरू र सुहाग लुटिएका जोडीहरू देखेपछि अझै ठूलो क्रान्तिको आवश्यकता महसुस हुन्छ ।

सहिद सुनील, तिमी अपराजित योद्धा थियौ र तिमी अमर भयौ । आफ्नो जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक निर्वाह गऱ्यौ । त्यो गर्विलो अजर-अमर इतिहास तिम्रो नाममा दर्ता छ । आज फूलको पसल थापेर कोकिन बेच्नेहरूको बिगबिगी बढेको यो समयमा यहाँ एउटा अर्को क्रान्तिको उद्घोष भएको छ । सहिद ! तिम्रो चिहानमा बिहान फुलाउने सपनासहित एउटा जुलुस निस्किएको छ । अँध्यारोले थलिएका गाउँबेसीमा कालो रात बढारेर नयाँ बिहान झुल्काउन, पेरिसडाँडाले अपमान गरेको झन्डा उठाउन क्रान्तिकारीहरू साहस बटुलिरहेका छन् । सपनाहरू मरिरहेको पल सपनालाई विपनामा बदल्ने दृढतासहित मधुर स्वरमा गाउँबस्तीबाट समाजवादको नारा लागेको छ । रणभूमि र एउटै बिस्तराका सहयात्री विप्लवले त्यसको अगुवाइ गरिरहेका छन् । आशा छ, एक दिन उनकै अगुवाइमा तिमीले छोडेको क्रान्ति पूरा हुनेछ र तिम्रो सपनाको साम्यवाद उदाउनेछ ।

स्वप्नहन्ताहरु ...

झपेन्द्रराज वैद्यसँग युवाजोस कायमै छ । उनी वर्तमान शासकहरूलाई हिटलर र मुसोलिनीसँग तुलना गर्छन् र जनताको विद्रोहले तानाशाहहरूको अन्त्य अवश्यम्भावी रहेको घोषणा गर्छन् :

हिटलर गए, मुसोलिनी गए
निर्विकल्प के हुन्छ ?
जनता एकजुट भए
न्याय, स्वतन्त्रता र शान्ति हुन्छ ।
विद्रोह गर्ने अधिकार जनतामा हुन्छ
एकीकृत जनक्रान्तिबाट
जनताको जित हुन्छ
दलाल पुँजीवाद होइन
वैज्ञानिक समाजवाद हुन्छ ।

कवि केबी गाउँले क्रान्ति र मुक्तिका लागि दार्शनिक कार्ल मार्क्सलाई सम्झिन्छन् र उनको त्यागपूर्ण जीवनगाथाको चर्चा गर्छन् अमर मार्क्स शीर्षकमा :

दर्शनका दार्शनिक युगान्तकारी महानायक
वर्गदुस्मनको चिहान खन्ने
सर्वहारावर्गलाई मलामी भन्ने
अमर कार्ल मार्क्स ।

संसारभर क्रान्तिकारी मालेमावादीहरूले कार्ल मार्क्सको जन्म द्विशतवार्षिकी मनाइरहेको समयमा कार्ल मार्क्सको औचित्य उत्तिकै रहेको र अझै बढिरहेको सन्देश दिने उनको कविताले कवितामा रूप पक्षभन्दा सार पक्ष अझ प्रबल हुनुपर्ने आवश्यकता औंल्याइरहेको थियो ।

कवि समीर यात्रीले हामी बाँचिरहेको समय खराबैखराब र अस्तव्यस्त मात्र नभएर क्रान्तिकारी आशावादले ओतप्रोत रहेको काव्यात्मक वाणी प्रस्तुत गरे :

विश्वासघातको चुलेसीमा रेटिए पनि
मरेका छैनन् सपनाहरू
सम्झौताको कुटिल अचानोमा
गद्दारीको बन्चरोले काटिए पनि
हारेका छैनन् रहरहरू
जलाउँदै धमिराहरू
प्रज्वलित बन्दैछ निष्ठाको दीपशिखा
कुल्चिँदै झुसिलकीराहरू
वेगवान् बन्दैछ इमानको यात्रा ।

कवि अशोक सुवेदीले विद्यमान बेथितिको भण्डाफोर गर्दै ओलीराजलाई गोलीराजको उपमा दिए । उनले भने :

मुलुकमा ओलीराज छ
अर्थात् यसरी बुझौं-
मुलुकमा फेरि गोलीराज छ ।
फरक यति मात्र छ-
हिजो पनि थिए विभिन्न नाम र थरका ओलीहरू
अर्थात् हिजो पनि थिए विभिन्न बहानाका गोलीहरू...
अर्थात् हिजो पनि ओलीहरू थिए,
विद्रोही जनतामाथि दाग्न
हिजो पनि उनीहरूसँग गोलीहरू थिए
हिजोका ओलीहरूका गोलीहरू
कृष्णलाल-गङ्गालालहरूका छातीमा बर्सिन्थे
चिनियाँकाजी र भीमदत्तहरूका छातीमा पोखिन्थे
आजाद र इच्छुकहरूका शिरमा बर्सिन्थे
आजका नयाँ ओलीहरू
अर्थात् केपी, पीके र रामबहादुर ओलीहरू
सनी खुनाहरूका छातीमा बर्सिन्छन्
निर्मला र शर्मिष्ठाहरूको मृत्यु बनेर आउँछन् र
छड्के स्यालले आकाशतिर चिल देखाएर
भुइँको कुखुरा कुलेलम पारेझैं
एउटा झूट्टो समाजवाद देखाएर
जनताको खुसी लुटिरहेछन्
विद्रोहीको जीवन लुटिरहेछन्
अर्थात् विदेशीहरू हिजोझैं फेरि नयाँ ओली चलाइरहेछन् र
ओलीहरू हिजोझैं फेरि गोली चलाइरहेछन् ।

कवि डिल्लीप्रसाद मुल्तिहुनले सम्पन्न होस् देश यो शीर्षक व्यङ्ग्य कविताका माध्यमबाट वर्तमान सत्ता र सरकारलाई सीधै चुनौती दिए :

बाटो खन्छु भनौं पटक्क नखनौं खाल्डो खनौं माझमा
चाँडै नै भलमल्ल होस् मुलुक यो बत्ती निभोस् साँझमा
सोझा हुन् लुटिने बलात्कृत हुने त्यस्तो भए बेस भो
भ्रष्टाचार बढोस् कुकर्म चुलियोस् सम्पन्न होस् देश यो
पैसा खोज्न विदेशतर्फ दगुरून् छोरा र छोरीहरू
बाँझो खेत बसोस् अनाज नफलोस् त्यो हुन्छ राम्रो बरु
नेपाली पहिचान गर्न सजिलो बेरोजगारी न हो
अर्काको भतुवा बसौं अनि भनौं सम्पन्न होस् देश यो

कवि धनञ्जय बुढाले तिम्रा हुकुमी चाबीमा खिया लाग्दै गर्दा शीर्षकमा शासकहरूलाई राम्ररी ललकारे । त्यसैगरी वेदनाथ ढकाल, डिल्लीप्रसाद मुल्तिहुन, मुक्तान थेवा, बलराम तिमल्सिना, सङ्गीता पनेरू, नारायण नेपाल, गणेश बोहोरा, इच्छुक अनिश्चित, हरिबहादुर श्रेष्ठ, ढुण्डीराज अधिकारी, उमाकान्त यूके, प्रतीक चन्द, भावना न्यौपाने, छायादत्त न्यौपाने, मुकुन्द न्यौपाने, सेरापलगायत कविले पनि वर्तमानको कालो र उज्यालो दुवै पक्षलाई कविताका माध्यमबाट उजागर गरे र निरन्तर क्रान्ति अर्थात् एकीकृत क्रान्तिका माध्यमबाट प्राप्त हुने भविष्य अझै उज्यालो रहेको अभिव्यक्ति दिए । जनसांस्कृतिक महासङ्घ र अखिल नेपाल लेखक सङ्घले निरन्तर सांस्कृतिक क्रान्ति जारी राख्ने उद्घोष गरेका छन् र देशव्यापी सिर्जनाआन्दोलन जारी राखेका छन् । यो गोष्ठीले क्रान्तिकारी आशावाद जागृत गरेको छ ।

निर्मला पन्तका ...

भएको छ । ताप्लेजुङको सदरमुकाम फुङ्लिङमा जुलुससहित सभा सम्पन्न भएको छ । उक्त सभालाई जिल्ला इन्चार्ज सकलले सम्बोधन गरेका थिए । यस्तै पाँचथर सदरमुकाम फिदिममा गरिएको प्रदर्शनमा कार्यवाहक जिल्ला इन्चार्ज दर्शनले सम्बोधन गरेका थिए । झापाको बिर्तामोड बजारमा आयोजना गरिएको जुलुसपछिको सभालाई जिल्ला सेक्रेटरी सुमनले सम्बोधन गरेका थिए । नेकपाको पूर्वी कमान्ड कार्यालयका अनुसार उक्त जुलुस पूर्वी कमान्डकै ठूलो जुलुस हो । यस्तै मोरङको विराटनगरमा आयोजना गरिएको सभामा नेकपाका नेताहरू पुष्प, प्रज्वल र नवराजले सम्बोधन गरेका थिए । सिन्धुलीमा आयोजना गरिएको सभामा अखिल क्रान्तिकारी जनकपुर संयोजकले सम्बोधन गरेका थिए । यस्तै सर्लाहीको हरिवन बजारमा जुलुसपछि आयोजना गरिएको सभालाई जनक राउतले सम्बोधन गरेका थिए । यस्तै सिराहाको गोलबजारमा आयोजना गरिएको सभामा साहस र जानकीदेवी शाहले सम्बोधन गरेका थिए ।

यस्तै मध्यकेन्द्रीय कमान्डअन्तर्गत चितवनमा पनि प्रदर्शन गरिएको छ । प्रदर्शनपछि आयोजित सभालाई अखिल (क्रान्तिकारी) का महासचिव प्रकाश शाहीलगायतले सम्बोधन गरेका थिए । यस्तै मकवानपुरको हेटौंडामा आयोजित सभालाई मजदुर महासचिव गोकुल दाहाल र सेक्रेटरी रामबहादुर घलानले सम्बोधन गरेका थिए । उता बाराको सिमरामा भएको सभालाई नेकपाका रामेश चौधरीले सम्बोधन गरेका थिए ।

रामेछापको सदरमुकाम मन्थलीमा आयोजित विरोधसभालाई जनसरकार प्रमुख विवेक लामा, महिला अधिकारकर्मी अनिता कार्की लगायतले सम्बोधन गरे । सयौं जनता सहभागी सभामा बोल्ने वक्ताहरूले दलाल संसदीय व्यवस्था रहेसम्म जनताले मुक्ति नपाउने भन्दै देशमा वैज्ञानिक समाजवादी व्यवस्था आवश्यक भएकोमा जोड दिए ।

उता बुटवलमा आयोजना गरिएको सभामा हजारौं मानिस सहभागी भएका छन् । सभालाई सम्बोधन गर्ने वक्ताहरूले निर्मलाका हत्याराहरूलाई अविलम्ब कारबाही गर्नुपर्ने धारणा व्यक्त गरे । पोखरामा पनि बृहत् जनप्रदर्शन गरिएको छ । यस्तै दाङ र गुल्मीमा भएको सभामा नेकपा जिल्ला नेताहरूले सम्बोधन गर्दै निर्मला हत्याकाण्डमा संलग्नहरूलाई कारबाही गर्न माग गरे । उक्त घटनामा राज्यले देखाएको उदासीनता, गैरजिम्मेवारीपना र अपराधीलाई संरक्षण गर्ने गतिविधिले आमनेपालीलाई लज्जित तुल्याएको अवस्थामा दबाबस्वरूप शान्तिपूर्ण कार्यक्रम भइरहेको बेला प्रहरीले हस्तक्षेप गरेको भन्दै नेकपाले विरोध गरेको छ । निर्मला पन्तको विषयलाई लिएर एनजीओ र आईएनजीओहरूले आन्दोलनका नाममा डलरको खेती गरेकोमा भने सर्वत्र चासो व्यक्त गरिएको छ । गैससहरूले विषयहरूलाई उठाउने तर निष्कर्षमा नपुऱ्याई स्वार्थमा छोडिदिने गरेकाले चासो व्यक्त गरिएको हो ।

जनताका बीचमा ...

सामुन्नेमा नै सुनील र निर्ममको सहादत भएको थियो । समाचारमा जनाइएअनुसार विप्लवले उक्त दिनको स्मरण गर्दै सुनील र निर्ममले देखेको सपना साकार पार्न आफ्नो पार्टी एकीकृत जनक्रान्तिको बाटोमा अघि बढिरहेकाले सबै सहिदका सपना, बेपत्ता, घाइते योद्धाहरूको चाहना र इच्छा पूरा गरेरै छाड्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको जनाइएको छ ।

सुकुमबासी ...

प्रक्रियालाई बन्ध्याकरण गर्ने गरी पार्टीले कब्जा गरेका जमिनहरू जमिनदारलाई फिर्ता गर्ने घोषणा गरे । त्यो निर्णय देशको कुनै पनि उत्पीडित जनताका लागि र त्यसको नेतृत्व गरेको नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका लागि मान्य हुन सक्तैनथ्यो । जमिनको क्रान्तिकारी भूमिसुधार नहुँदासम्म, देशका सम्पूर्ण सुकुमबासीहरूले जमिन पाउने स्थिति नहुँदासम्म, देशका सम्पूर्ण नागरिकले जमिनमाथिको स्वामित्व प्राप्त गर्ने व्यवस्था नहुँदासम्म, कृषि उत्पादनलाई औद्योगीकरण गर्ने वैज्ञानिक व्यवस्था नहुँदासम्म, हिजोका जमिनदारहरूलाई राष्ट्रिय पुँजीपतिमा बदल्ने ठोस नीति नबन्दासम्म र देशको औद्योगीकरणको प्रक्रिया नबनाउँदासम्म जमिनदारी स्वामित्वमा रहेका सबै जमिनहरू भूमिहीन किसान, सुकुमबासी, गरिब जनताको नियन्त्रणमा लिने नीति नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीको रहेको छ र यो आन्दोलन वर्गसङ्घर्षका रूपमा अगाडि बढिरहनेछ ।'

विज्ञप्तिमा अघि भनिएको छ, 'हाम्रो पार्टी यो पनि स्पष्ट गर्न चाहन्छ, जमिनदारी व्यवस्थाभित्र रहेको जमिन पार्टीको नियन्त्रणमा लिनु र सुकुमबासी, भूमिहीन तथा गरिब किसानलाई वितरण गर्नु कसैको व्यक्तिगत सम्पत्ति खोसेर अर्को व्यक्तिको सम्पत्ति कायम गर्नु होइन । बरु देशको सामन्तवाद तथा दलाल पुँजीवादी व्यवस्थाले थोपरेको हरेक व्यक्तिको सम्पत्ति असुरक्षित गर्ने, सार्वजनिक सम्पत्तिको निजीकरण गर्ने र हरेक मेहनतकस जनताको रगतपसिना केही मुठीभर सामन्त, जमिनदार, दलाल पुँजीवादी तथा एकाधिकारवादी पुँजीपतिहरूको हातमा केन्द्रित गरी सम्पूर्ण देश र जनतालाई कङ्गाल बनाउने प्रतिक्रियावादी व्यवस्थाको खारेजी र अन्त्य गर्नु हो । त्यसकारण जमिनदार हरूबाट जमिन खोस्ने र जनतामा वितरण गर्ने प्रक्रिया जमिनसम्बन्धी क्रान्तिकारी भूमिसुधार नहुँदासम्म र माथि भनिएका मागहरू पूरा नगर्दासम्म पार्टीले गरेको जमिनको राष्ट्रियकरणको प्रक्रिया हो । यो प्रक्रिया निश्चित रूपमा आन्दोलन र वर्गसङ्घर्षको रूप मात्र नभएर देशको आर्थिक, राजनीतिक, सामाजिक विकासको वैज्ञानिक व्यवस्था हो ।'

बुद्धिजीवी सङ्गठनको बैठक सम्पन्न

दलित मुक्तिमोर्चाको सम्मेलन फागुनमा

काठमाडौं : नेपाल राष्ट्रिय बुद्धिजीवी सङ्गठन सातौं राष्ट्रिय सम्मेलन आयोजक समितिको बैठक सम्पन्न भएको छ । उक्त बैठकले आगामी पुस १५ मा काठमाडौंमा राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने निर्णय गरेको छ ।

विक्रम थापाको अध्यक्षतामा सम्पन्न बैठकले राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न गर्न आर्थिक उपसमिति, प्रचारप्रसार उपसमिति, व्यवस्थापन उपसमिति र विधान प्रतिवेदन उपसमिति गठन गरेको छ । बैठकका सहभागीले पूर्वअध्यक्ष टीका कँडेलको प्रभावकारी नेतृत्वका लागि धन्यवाद दिँदै उहाँको सुस्वास्थ्य तथा आगामी दिनमा थप सफलताको शुभकामना दिएका छन् । सङ्गठनले देशभरका बुद्धिजीवी, शुभचिन्तक तथा सम्पूर्ण जनसमुदायलाई सातौं राष्ट्रिय सम्मेलन सफल बनाउन सहयोग गर्न आह्वान गरेको छ ।

यसैबीच दलित मुक्ति मोर्चा नेपालको राष्ट्रिय सम्मेलन फागुन महिनाको २७, २८ र २९ गते काठमाडौंमा हुने भएको छ । दलित मुक्ति मोर्चा नेपालको केन्द्रीय समितिको मङ्सिर १० र ११ गते काठमाडौंमा सम्पन्न बैठकले उक्त निर्णय गरेको हो ।

मोर्चाका अध्यक्ष डम्बरबहादुर विश्वकर्माको अध्यक्षतामा सम्पन्न बैठकका प्रमुख अतिथि नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका स्थायी समिति सदस्य एवम् प्रवक्ता प्रकाण्डले छुवाछूतलगायत सबैखाले जातीय र वर्गीय विभेदको अन्त्य अबको निर्णायक क्रान्तिले गर्ने बताए । जनयुद्धबाट स्थापित दलित समुदायको विशेषाधिकारको सवालमा संसद्वादीहरूले पूर्ण रूपमा बेवास्ता गरेका कारण समस्या पुनः नयाँ ढङ्गले बल्झेको उनको भनाइ थियो । छुवाछूत अहिले सामाजिक दलाल पुँजीवादी शैलीमा भिन्न र नयाँ रूपमा व्यक्त भइरहेकाले त्यसलाई बेलैमा चिन्न र बुझ्न सक्नुपर्नेमा उनले सचेत गराए । दलित मुक्तिका लागि राज्यसत्ता, राजनीतिक शासनप्रणाली र नेतृत्वका सबालमा दलित समुदायको स्वामित्व अनिवार्य रहेको भन्दै प्रकाण्डले त्यो एकीकृत जनक्रान्ति र वैज्ञानिक समाजवादमा मात्र सम्भव भएको धारणा राखे ।

बैठकले देशैभर भइराखेका छुवाछूत, विभेद, हत्यालगायत सवालमा पुस १३ गते देशव्यापी जनप्रदर्शन गर्ने निर्णय गरेको छ । मोर्चाको राष्ट्रिय सम्मेलन आगामी फागुन २७, २८ र २९ गते विशाल जनसभासहित काठमाडौंमा गर्ने निर्णय पनि गरेको छ । बैठकमा नेकपाका केन्द्रीय सदस्य सन्तोषी विश्वकर्मा र बाबुराम गजमेरले मन्तव्य राखेका थिए ।

अक्टोबर क्रान्तिको शतवार्षिकी नेपालमा

काठमाडौं : जार शासकविरुद्ध सन् १९१७ अक्टोबर २५ (नोभेम्बर ७) मा रुसको पेट्रोग्राद सहरमा सञ्चालन भएको अक्टोबर क्रान्तिको सम्झनामा नेपालमा पनि विभिन्न कार्यक्रम गरी अक्टोबर क्रान्तिको शतवार्षीकी मनाइएको छ । संसारलाई नयाँ बाटो देखाउने अक्टोबर क्रान्तिले आफ्नो पहिलो कामका रूपमा जसले जग्गा जोत्ने उसैको अधिकार, महिला तथा तेस्रो लिङ्गीहरूमाथिको सामन्ती पुँजीवादी हेपाइ-मिचाइ र रजाइँविरुद्ध कानुन जारी गरेको थियो । उक्त क्रान्तिको सम्झनामा अक्टोबर क्रान्ति समारोह समिति नेपालले काठमाडौंमा कार्यक्रम आयोजना गरेको छ । मङ्सिर १५ गते भएको उक्त कार्यक्रममा समाजमा अग्रगामी परिवर्तनका लागि योगदान गर्ने विभिन्न व्यक्तित्वहरूलाई सम्मान गरिएको थियो । त्यस अवसरमा विभिन्न सांस्कृतिक कार्यक्रम प्रस्तुत गरिएको थियो । अक्टोबर क्रान्ति शतवार्षिकी समारोह समितिका संयोजक स्वनाम साथीको संयोजकत्वमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

उपत्यमा महासङ्घ र सेन-च्याङ परिवार गठन

काठमाडौं : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी निकट अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासङ्घ उपत्यका ब्युरो र त्यसअन्तर्गत सेन-च्याङ सांस्कृतिक परिवारको घोषणा गरिएको छ । मङ्सिर १४ गते सम्पन्न विशेष भेलाले आरोह नेपालीको संयोजकत्वमा १९ सदस्यीय महासङ्घ उपत्यका ब्युरो गठन गरेको हो । ब्युरोका अन्य सदस्यहरूमा मुक्तान थेवा, सागर बीसी, सर्जक, लक्ष्मण श्रेष्ठ, रमण थामी, बुद्ध, भरत परियार, हरि, कृष्ण, विवेक चलाउने, राम परियार, चन्दन, सुष्मा राई, चन्द्रकला भट्टराईलगायत छन् । त्यसैगरी बुद्ध लामाको नेतृत्वमा ९ सदस्यीय सेन-च्याङ सांस्कृतिक परिवार गठन गरिएको छ । सदस्यहरूमा राम परियार, दिलीप सुनार, निरमा, राकेश, देवीलगायत छन् । अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महाङ्घका महासचिव खेम थपलिया प्रमुख अतिथि रहेको भेलामा अखिल नेपाल चलचित्रकर्मी सङ्घका संयोजक विवेक सापकोटा, अखिल नेपाल लोककलाकर्मी सङ्घका संयोजक ढुण्डीराज अधिकारी र अखिल नेपाल लेखक सङ्घका कोषाध्यक्ष प्रतिबद्धको उपस्थिति थियो ।

शिक्षकहरू आन्दोलनमा

काठमाडौं : नेपाल शिक्षक महासङ्घले मङ्सिर १४ गते काठमाडौं प्रदर्शनीमार्गमा विरोध प्रदर्शन गरेको छ । नेपालमा कार्यरत शिक्षक विद्यालय कर्मचारीहरूले विगत लामो समयदेखि आफ्नो पेसागत र शैक्षिक मागहरू राख्दै आएका थिए तर सरकारले शिक्षक सङ्गठनहरूसँग भएका सहमति र सम्झौताहरू पूरा नगरेपछि पुनः आन्दोलनको आयोजना गरेका हुन् । उक्त शिक्षक सभालाई सम्बोधन गर्दै अखिल नेपाल शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष घनश्याम पाठकले इन्टरनेसनल पिस फेडरेसनको कार्यक्रममा सहभागी भएका विदेशी पाहुनाहरूले शिक्षकको आन्दोलन देख्छन् भनेर सरकारले आफूहरूलाई जुलुस पनि गर्न नदिएको बताए । उनले भने, 'समाजवादी भन्न रुचाउने यो सरकारको पालामा महिनाको ६ हजार तलब खाने शिक्षक र मासिक दुई हजार तलब बुझ्ने विद्यालय कर्मचारी अहिले पनि छन् । उनीहरूलाई पेटभरि खान पुग्दैन अनि कसरी समाजवादी हुन्छ ?'

उनले अहिलेसम्म शिक्षकको माग पूरा नगरिएकाले अब निर्णायक आन्दोलन गर्नुपर्ने बताए । उक्त कार्यक्रममा शिक्षक महासङ्घका अध्यक्ष बाबुराम थापा, महिला उपाध्यक्ष टीका राईलगायतले सम्बोधन गरेका थिए ।

नेकपाको अभियान उद्घाटन

काठमाडौं : नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी इलामले सङ्गठन सुदृढीकरण तथा विस्तार अभियान सञ्चालन गरेको छ । मङ्सिर १६ गते इलामको चुलाचुली गाउँपालिका ६ फुङ्नामबाट अभियान उद्घाटन गरिए हो । अभियानको उद्घाटन नेकपाका केन्द्रीय सदस्य निर्मलले गरेका थिए । नेकपाका इलाम जिल्ला इन्चार्ज जित लामाको अध्यक्षतामा सम्पन्न कार्यक्रमको सञ्चालन सचिव राजु दासले गरेका थिए ।

नियमित

मङ्सिर ८ चौतर्फी गोलाबारी

अनिल शर्मा विरही

गएको मङ्सिर ८ गते नेकपाले पार्टी पुनर्गठन दिवस भव्य रूपमा सम्पन्न गरेको छ। उक्त सभा र जनप्रदर्शनले थुप्रै प्रश्न उठाएको छ। धेरै प्रश्नको जबाफ दिएको छ। धेरैलाई झस्काएको छ र दिन काट्ने काल पर्खने कैयौँ दिग्गजहरूको कुण्ठा, निराशा र ईर्ष्यालाई झन् बढाएको छ। यहाँ छोटोमा उक्त जनसभा र जुलुसलाई सांस्कृतिक पक्षबाट हेर्न खोजिएको छ।

ओली-प्रचण्ड सरकार दलाल पुँजीपति वर्गको प्रतिनिधि सरकारी पार्टी र उसको गृह प्रशासन दमनको अस्त्र असफल भएपछि वार्ताको नाटक गरेर केही समयका लागि पछाडि हट्दै थियो। गत माघको केन्द्रीय समितिको बैठकले कार्यक्रम ठोस र मूर्त गरेको थियो। कमरेड प्रकाण्डसहित ११ जना केन्द्रीय नेता र सयौँ कार्यकर्ता गिरफ्तार भएको र दमन बढ्दै गएको समयमा नै बरु थप केही हजार गिरफ्तार भए पनि जनप्रदर्शन र जनसभा गर्ने निर्णय भएको थियो।

जनप्रतिरोधपछि सरकार जनसभा र जनप्रदर्शन रोक्न सक्ने अवस्थामा रहेन तर सरकार र उसको गृह प्रशासन कार्यक्रम कमजोर बनाउन चाहन्थे। कात्तिक १६ गते उदयपुरका लागि लगेको प्रचार सामग्री सप्तरीको कदमहामा सशस्त्र प्रहरीले लुट्यो। कात्तिक २७ गते पाँचथर र त्यसको लगत्तै इलाममा दुईदुईजना नेकपाका कार्यकर्तालाई गिरफ्तार गरेर कार्यक्रमको प्रचार नै रोक्न खोजियो। झापामा टाँसेको पोस्टर प्रहरीले नै च्यात्यो। चितवन, गोर्खा र सिराहामा कार्यक्रमको प्रचार गर्दै गर्दा गिरफ्तार गरियो। काठमाडौँमा भित्तेलेखन गर्न अवरोध भयो। मङ्सिर ५ गतेदेखि नै सशस्त्र प्रहरीले सवारीसाधन जाँच गर्न थाल्यो। टोखा, चक्रपथ, नुवाकोट सडकमा जाँच गर्न बसेको सशस्त्र प्रहरीले यात्रुहरूलाई विप्लवको कार्यक्रम छ, गोली चल्छ, होसियार हुनुहोला भन्दै तर्साउन थाल्यो। जनयुद्धकालमा जनयुद्ध र माओवादी दमन गर्न गठित सशस्त्र प्रहरी बल देशद्रोही, जनद्रोही दलाल सरकारको ताबेदारी गर्दै थियो। सशस्त्र प्रहरीले देशभरि त्यही धन्दा गर्दै थियो। नेकपाका सहयोगी तप्कालाई धम्क्याउँदै थियो तर नेकपाको लामो तयारी, प्रशिक्षित कार्यकर्ता र कार्यदिशाको वैज्ञानिकताका कारण जनसभाका पक्षमा जनमत बढ्दै थियो। ठीक त्यही समयमा एकथरी पूर्वाग्राही, कुण्ठित कथित बुद्धिजीवीहरू क्रान्तिकारी पङ्क्तिका विरुद्ध ओली-प्रचण्डको चाकरी गर्दै थिए। यद्यपि त्यो चाकरी, कुण्ठा, गैरमार्क्सवादी संस्कृति क्रान्तिकारी आडम्बरमा थियो। अझ भनौँ सामाजिक दलाल र नौरङ्गी संशोधनवादी शक्तिहरूका बीचमा क्रान्तिकारी शक्तिका विरुद्ध मोर्चाबन्दी बढ्दै थियो।

साताव्यापी पार्टी पुनर्गठन दिवस हुँदै गर्दा गृह प्रशासन, छद्म अवसरवादी र उनीहरूका छिमेकीहरू अत्तालिएर क्रान्तिकारी नैतिकता र धैर्य गुमाउँदै थिए। सगरमाथा, जनकपुर, पश्चिमताम्सालिङलगायत स्थानमा आर्थिक जोहो पर्याप्त नहुँदा सबैजना इच्छुक जनसभा र जुलुसमा पुग्न पाएनन् तर केही लालबुझक्कडहरू नेकपासँग पैसा धेरै भएको सूचना गृह प्रशासनलाई पुऱ्याउँदै र उत्तेजित गर्दै थिए। जुठेल्नाका कीराहरूलाई शिखरतिरको यात्रा सुन्दर लाग्दो रहेनछ। पार्टी पुनर्गठन दिवस नौरङ्गी संशोधनवादका विरुद्ध बज्र प्रहार भएका कारण पनि उनीहरू उत्तेजित थिए। किरण र विप्लवको एकता होला र त्यहाँ टाउको घुसारेर ढलीमली गर्न पाइएला भनेर गोडा उचालेर बसेका केही मान्छेहरू हाम्रो निरन्तरको यात्रा र सम्झौताहीन वैचारिक सङ्घर्षको प्रतिनिधि सिर्जना महापतन प्रकाशित भएपछि बौलाउन थालेका थिए। ती सबैको केन्द्रमा नेकपालाई कमजोर पार्नु, जनसभालाई कमजोर पार्नु र क्रान्तिकारी ध्रुवीकरणमा भाँजो हाल्नु थियो।

यसपटकको जनप्रदर्शन र जनसभाको सेरोफेरोमा केही नयाँ दृश्य, भावना र पहलकदमी देखिए। क्रान्तिकारी पत्रकार सङ्गठन र रातो खबर प्रकाशनगृहले अनुकरणीय एकता र सहकार्य गरे। प्रचारयुद्धमा जनता बलियो बन्न गयो। अराजक र शङ्कास्पद तत्वहरूलाई कारबाही गरेपछि अखिल नेपाल क्रान्तिकारी पत्रकार सङ्गठनले जनअपेक्षाअनुकूल भूमिका निर्वाह गर्न सहज भयो। अनलाइन, रेडियो र सामाजिक सञ्जालले दुस्मनका विरुद्ध कलमको मोर्चाबाट चौतर्फी गोलाबारी गरिरहेका थिए। राता सामन्तहरू अत्तालिएका थिए। क्रान्तिकारी सञ्चारकर्मीहरूले ७ गतेदेखि चौबीसै घन्टा जनबोली र भावना प्रसारण गरिरहेका थिए।

मङ्सिर ८ गते कोटेश्वर, माछापोखरी, कलङ्कीलगायत राजधानी प्रवेशका नाकाहरूमा नरनारीको घुइँचो थियो। बाँस, निमलगायतले सडकछेउमा बसेर दन्तमन्जन गरिरहेका तराईका महिलाहरू, चिउरा, दालमोठ र पानी खाइरहेका गाउँलेहरू, झुत्रे लुगा, प्लास्टिकको बोराका झोला टाउकोमा बोकेका जनताको दृश्य देखिन्थ्यो। बुटवलआसपासबाट आएका जनताले आर्थिक समस्याका कारण घरघरबाटै तरकारी-रोटी बोकेको खबर थियो। '२०३५/०३६ आसपासमा मध्यतराईमा जनसभा सुन्न तराईमा त्यसरी नै जनता ओइरिन्थे। जनसभा र जनप्रदर्शनमा आधारभूत मान्छे अझ तराईबासी धेरै देखिए। यो विशेष उल्लेख्य पक्ष हो', एकजना युवा सञ्चारकर्मीले भनेका थिए। जनजाति, क्षेत्र र जनसमुदायको संस्कृति झल्काउने झाँकीहरू मनमोहक लाग्थे। मोक्तान थेवाले भने सपना ब्युँझिएको प्रमाण हो यो।

जनप्रदर्शन र जनसभामा भाडाका मान्छे थिएनन्। सरकारी उर्दीपछिको पञ्चचाली थिएन। सुकिलामुकिला मान्छे थिएनन्। मैलाधैला नागरिकहरू थिए। मुखियाको आदेशमा उर्लेको भीड थिएन। उनीहरूसँग सपना थियो। देशको रक्षा र वैज्ञानिक समाजवादी क्रान्ति गर्ने सपना उनीहरूमा थियो। जुलुसले भारतीय साम्राज्यवाद र दलाल पुँजीवादका विरुद्ध प्रहार गरिरहेका थिए। ती दलाल पुँजीवादसँग लड्दै आएका थिए। मङ्सिर ८ गते देखिएको क्रान्तिकारी एकता, प्रतिरोधी भावना, शक्ति प्रदर्शन र क्रान्ति गरिछाड्ने तत्परताको पछाडि एकीकृत जनक्रान्ति कार्यदिशाको शक्ति थियो। विचार, दर्शन, सिद्धान्त जनतामा पुऱ्याएपछि त्यो भौतिक शक्तिमा बदलिन्छ। एकीकृत जनक्रान्ति कार्यदिशा र विप्लवनेतृत्वको नेकपाको टोलीले दलाल पुँजीवाद र नौरङ्गी संशोधनवादका विरुद्ध सशक्त धार निर्माण गऱ्यो। मङ्सिर ८ गतेको जनप्रदर्शन र जनसभा दलाल पुँजीवाद र सबैखालका अवसरवादका विरुद्ध गोलाबारी हो। यो नयाँ सांस्कृतिक प्रतिरोध प्रारम्भ पनि हो।

'वैज्ञानिक ...

सङ्गठनको नाम परिवर्तन गरेको छ। अब देखि सङ्गठनको नाम अखिल नेपाल किसान महासङ्घ (क्रान्तिकारी) भएको छ। किसान महासङ्घ (क्रान्तिकारी) का संयोजक राजु कार्कीले छिट्टै महासङ्घको राष्ट्रिय सम्मेलन गर्ने जानकारी दिए। भेलामा नेकपाका पोलिट ब्युरो सदस्य मोहन कार्की'जीवन्त', अखिल (क्रान्तिकारी) का महासचिव प्रकाश शाही, नेकपाको मध्यकेन्द्रीय कमाण्ड कार्यालयका सचिव केदार खतिवडा, राष्ट्रिय कर्मचारी पशुसेवा विभागका संयोजक वासुदेव नाथलगायत उपस्थित थिए।

हामी कहाँ एङ्गल, गिल पत्ती, स्क्वायर रड, छड, सिमेन्ट, कालो पाइप, स्क्वायर पाइप, जस्ता पाता, कालो पाता, च्यानल आदि सुपथ मूल्यमा पाउनुका साथै थोक तथा खुद्रा बिक्री गरिन्छ ।

अभिषेक सप्लायर्स
पोखरा ५, प्रस्याङ्ग, कास्की
प्रो. कृष्ण प्र जेसवाल
मो. ९८४६०२९३४२, ९८१५१३८१३५

मत्स्य मानव संशाधन विकास तथा प्रविधि परीक्षण केन्द्र
(साबिक : मत्स्य विकास तथा तालिम केन्द्र)
जनकपुरको सूचना

हाल कृषकहरूले पालिरहेका माछामा विभिन्न किसिमका समस्याहरू, जस्तै : शरीरमा घाउ हुने, कत्ला छर्ने, गिल पहँलो हुने, दाना नखाने, पटकपटक माछा मर्ने आदि समस्या देखिएकाले सोको समाधानका लागि निम्नअनुसारका कार्यहरू गर्न सुझाव दिइन्छ :

- पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन गर्ने ।
- पोखरीमा १५ के.जी. प्रतिकट्ठाका दरले घर पोत्ने चुनको प्रयोग गर्ने ।
- पोखरीको पिँधको फोहोर पानीलाई निष्कासन गर्ने ।
- माछा भुरा, दाना, मल सिफारिस गरेअनुसार राख्ने ।
- पोखरीमा धेरै माछा भएमा ठूलो साइजको माछा बिक्रीवितरण गर्ने ।

अन्य जानकारीका लागि यस केन्द्रमा सीधै वा ९८५४०२५३९६ वा ९८४४०५०६७३ मा सम्पर्क राख्नुहुन अनुरोध छ ।

नेपाल आयल निगम लिमिटेडको खाना पकाउने ग्यास (एलपी ग्यास) प्रयोगकर्ताहरूलाई सुरक्षा सम्बन्धी अति आवश्यक जानकारी

एल.पी. ग्यास अत्यन्तै प्रज्वलनशील पेट्रोलियम पदार्थ भएकोले यसको पर्याप्त सतर्कता र सावधानी अपनाउनु जरुरी हुन्छ। यसैले खाना पकाउने ग्यासको चुहावटले दुर्घटनाबाट बच्न देहायका कुरामा विशेष ध्यान पुऱ्याउन सम्पूर्ण उपभोक्ता वर्गमा नेपाल आयल निगम अनुरोध गर्दछ।

दुर्घटनाबाट बच्न ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. सिलिण्डर ल्याउँदा लैजाँदा नगुडाऔं। भान्सामा सिलिण्डर सँधै ठाडो राखी प्रयोग गरौं। सुताएर, घोप्ट्याएर प्रयोग नगरौं।
२. रेगुलेटर, रबर पाइप, चुलोजस्ता उपकरणहरू गुणस्तर भएको मात्र प्रयोग गरौं। साथै हरेक दुई वर्षमा ग्यासको पाइप फेरौं। खाना पकाउँदा सँधै झ्यालढोका खुला राखौं र सुतीको कपडा लाएर मात्र खाना पकाउने गरौं।
३. काम सकेपछि सँधै रेगुलेटर बन्द गर्न नबिर्सौं।

ग्यास चुहावट भएमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. खाना पकाउने स्थानमा एल.पी.ग्यासको तिखो गन्त्र आइरहेको छ भने ग्यास चुहिएको छ भन्ने बुझ्नुपर्दछ। ग्यास लिग भएमा पहिले रेगुलेटरको र पछि चुलोको नव बन्द गरौं।
२. ग्यास हावाभन्दा गह्रौं हुने भएकोले तल भुईंमा बस्छ त्यस्तो अवस्थामा झ्यालढोका सबै खुला गरौं र आगोको झिल्का निस्कने वस्तुहरू जस्तै ग्यास चुलो, सलाई, लाइटर, धुप आदि नबालौं। साथै बिजुलीबत्तीलगायत कुनैपनि वस्तु नचलाऔं।
३. ग्यास लिग भइरहेमा सिलिण्डरबाट रेगुलेटर छुटाई भल्वमा सेफ्टी क्याप लगाएर घरबाहिर खुला ठाउँमा राखौं। र छिटो भन्दा छिटो नजिकको ग्यास विक्रेता वा सम्बन्धित ग्यास उद्योगलाई खबर गरौं।

सचेत र सावधान हुनु नै सुरक्षित हुनु हो ।

उपभोक्ताको हितमा
नेपाल आयल निगम लिमिटेड

नेपाल आयल निगम लिमिटेड
केन्द्रीय कार्यालय, बबरमहल
फोन : ४२६२९७०, ४२६३४८५

निर्देशक : गुणराज लोहनी, प्रवन्ध निर्देशक : भिमप्रसाद चापागाई, सम्पादक : अशोकप्रसाद सुवेदी, प्रकाशक : रातोखबर प्रकाशन गृह प्रा.लि., कार्यालय : बागबजार, काठमाडौं, email: ratokhabar@gmail.com, website : www.eratokhabar.com, मुद्रण : सुजल अफसेट प्रेस, बागबजार, काठमाडौं